THE BOOK WAS
DRENCHED

अनेककविकृत

पदसंग्रह.

भाग दुसरा.

किंमत १२ आणे.

A
COLLECTION OF MARÂTHÎ PADAS
BY
VARIOUS MARÂTHÎ POETS.

"It should be the earnest endeavour of every educated person to maintain inviolate the purity of his native language—to be familiar with the history of its rise and progress."

FREDERICK SCHLEGEL.

PART II.

EDITED WITH

CRITICAL AND EXPLANATORY NOTES

BY

VÂMANA DÂJÎ OKA.

Second Edition.

REVISED BY

BHÁLCHANDRA SHANKAR DEVASTHALÎ.

PUBLISHED BY

TUKÂRÂM JÂVAJÎ,

PROPRIETOR OF THE "NIRNAYA-SÂGAR" PRESS,

Bombay:

1917.

Price 12 Annas.

Published by Tukaram Javaji and Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the Nirnaya-sagar Press, 23, Kolbhat Lane, Bombay.

अनेककविकृत पदें, कटाव, लावण्या वगैरे

(पदसंग्रह.)

भाग दुसरा.

'कवी मुमुक्षूंचें अंजन। कवी साधकाचें साधन।
कवी सिद्धाचें समाधान। निश्चयात्मक. ॥'

रामदास.

हा

वामन दाजी ओक,

यानीं अर्थनिर्णायक व अवांतर माहितीच्या टीपा देऊन जुनाट
हस्तलिखित प्रतींच्या आधारें तयार केला.

आवृत्ति दुसरी.

भालचंद्र शंकर देवस्थळी
यांनीं तपासली.

मुंबईत,
तुकाराम जावजी
'निर्णयसागर' छापखान्याचे मालक यांनीं छापून प्रसिद्ध केला.

१९१७.

किंमत १२ आणे.

अनुक्रमणिका

एकंदर पदसंख्या ३२६

अनेककविकृत पदें, कटाव, लावण्या वगैरे.

भाग दुसरा.

मुकुंदराजकृत पदें.[1]

पद १ लें.

विठ्ठले! रुक्माई! सांवळे विठ्ठले! रुक्माई! ॥ ध्रुवपद. ॥

नक्रें धरितां गजेंद्रासी श्रम झाले तेव्हां।
पिता पुत्र हे आप्तहि मानुनि गौरविलें सर्वां।
परंतु कोणी नये कामा ममता जिवभावा।
तेव्हां हें मायिक जाणुनि आठविले तव पाय ॥ विठ्ठले० ॥ १ ॥

'हरि हरि' स्मरतां प्रऱ्हादासी गांजितसे वैरी[2]।
शस्त्रें अस्त्रें विष घालुनि अग्नीमाझारी[3]।
पिता पुसे, 'हरि कोठें आहे ?' स्तंभीं गुर्गुरी।
प्रऱ्हादू पाचारी नरहरी, धांव लौकरी. ॥ विठ्ठले० ॥ २ ॥

सती द्रौपदी पांडवजाया धरोनियां केशीं।
सभेसी नेतां दुःशासन तो पापाची राशी।
वस्त्र फेडितां, व्याकुळ झाली, घाबरली खाशी।
मनोदूत धाडला तुजला आळवी कृष्णमाय ॥ विठ्ठले० ॥ ३ ॥

पतितपावन करुणासिंधु या नामासाठीं।
युगायुगीं अवतार धरुनियां तारिशी जगजेठी !।
अजामिळ ध्रुव वाल्मिक गणिका[4] रिस वानर कोटी।
तारावा हा मुकुंदराज येवढें अवघड काय ॥ विठ्ठले० ॥ ४ ॥

पद २ रें.

तयाचें सुख सांगतांचि न ये। बोल गे! बोल ग्रासिला बाईये! ॥ध्रुवपद.॥

सहज होती गोकुळीं नांदत[5]। तंव तेथें आला गोपीनाथ।
तेणें मजसीं करितां एकांत। मग मी सये! राहिलें निवांत. ॥ तया० ॥ १ ॥

---

१. पदसंग्रह–भाग १ पृष्ठ १ टीप पहा. २. हिरण्यकशिपु. ३. 'माझारी' हा मध्ये याचा अपभ्रंश आहे. ४. पिंगलानामक वारांगना. ५. राहात.

तेथया चौघी होत्या बोलत । त्याही सये ! राहिल्या [1]कुंठित ।
आणिकी चौघी पांचवी सहित । अलक्ष्येंसिं राहिलें तटस्थ ॥ तया० ॥ २ ॥
तेथें दोघां एकमय झालें । तिघांचें कांहींच न चले ।
पांचांसहित निवांत राहिलें ऐसें सये ! मुकुंदें केलें. ॥ तया० ॥ ३ ॥

---

[2]ज्ञानेश्वरकृत पदें.

पद ३ रें.

नारायण हरी नरहरी. ॥ ध्रुवपद. ॥
नित्य नेम नमी तो प्राणि सुलभ ।
लक्ष्मीवल्लभ त्याजवळी हो ! ॥ **नारा०** ॥ १ ॥
भुक्तिमुक्ति [3]चारी तया घरीं ।
हरिविण जपतप एकचि पैं जाण ।
यमाचा [4]पाहुणा प्राणी हो ! ॥ **नारा०** ॥ २ ॥
ज्ञानदेव पुसे निवृत्तीसीं चाड ।
गगनाहुनि [5]वाड नाम आहे हो ! ॥ **नारा०** ॥ ३ ॥

पद ४ थें.

हरी आला वो ! हरी आला वो ! ।
संतसंगें ब्रह्मानंद झाला हो ॥ ध्रुवपद. ॥
हरी येथें वो ! हरी तेथें हो ! ।
हरिविण न दिसे [6]रितें हो ! ॥ हरी० ॥ १ ॥
हरी [7]आदीं वो ! हरी अंतीं वो ! ।
हरि व्यापक सर्वां भूतीं वो ! ॥ हरी० ॥ २ ॥
हरी जाणा वो ! हरी जाणा वो ।
बाप रखुमादेवीवर जाणा वो ! ॥ हरी० ॥ ३ ॥

---

१. स्तब्ध. २. पदसंग्रह–भाग १ पृष्ठ २ टीप १ पहा. ३. समीपता, सलोकता, सायुज्य व सरूपता अशा चार मुक्ति. ४. 'प्राघूर्णिक' शब्दाचा अपभ्रंश. ५. उंच, श्रेष्ठ, थोर. ६. रिकामें. ७ आरंभीं.

पद ५ वें.

[1]नवलाव गे ! माय ! न्याहाळितां ।
कैसे मनाचे नयन उमलताती ॥
तेही एक दृष्टी जिव्हा लाभती ।
तरि सुलभ देखतां बोलती गे ! माय ! ॥ ध्रुवपद. ॥
साति बारि दोन्ही आपणच होउनि ।
[2]सुरतरुमाझारिं ओळंगे ॥
तळीं त्रिभंगी मांडुनि ठाणमाण ।
घेउनि मेघाचें मान ॥
विजु बरवे जतु गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ १ ॥
पहा वो ! याचे पायां शंभुचिये माथा ।
माय ! सा शितलीं चंद्रबिंबें ॥
दाही गंगेतें तेथ असुरांचीं शिरें ।
आणि सकळ शरीरें ॥
तोडराचेनि बडिवारें बरवे जतु गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ २ ॥
उपनिषदांचा गाभा परि हा दे[3]हुडा ।
पाउली उभा मांडला दो खांबीं ॥
तैसा दिसे देखा वेगळालिया कुंभस्थळा ।
परी हात सरळा पाट बांधला ॥
माळा मेखळा बरवे जतु गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ ३ ॥
भलते उतिं वाहे नदी तेंवि स्थिरावे अगाधीं ।
तैसी पुंजाळता हे मांदी ॥
दोंदीं वेदांचि वेगळालिया वक्षःस्थळा ।
न पुरे स्तनींचा डोळा ॥
माग न निघे कमळा, नव्हे रोमराजी गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ ४ ॥
लावण्य उदधी वेळा तेचि वैजयंती माळा ।
वरि शोभतसे सोहळा ॥
साकारवेचा म्हणोनि प्रेम पुष्कळा ।

१. नवल, आश्चर्य. २. कल्पवृक्ष. ३. चौकीवर.

थडिये लाभ सकळां ॥
नयनसुखाच्या सुकाळा जग मेळवित गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥५॥
भोंवतिं तारागणें पुंजुमाजि अचळ ।
सुरिजु (?) अला वक्ष:स्थळा ॥
उजु तैसा दिसे देखा जेवणे न आंगें ।
उभवुनि करयुगें ॥
योग नादा ताटिं रंगें नभ दुमदुमिलेंत गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ ६ ॥
इंद्रधनुष्य काढिलें, तेंचि कुरळीं वेढिलें ।
तयातळीं पहुडलें ॥
समाधिसुख अधरिंचा गुण दोहीं ।
गर्भीं समवर्णु दाही ॥
स्वरीं गोड वेणु मन निववीत गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ ७ ॥
यया वेधितां कांहिं नुरे, रुपा अलें हेंचि खरें ।
वरी दावितां हें माजिरें ॥
गोपवेषाचें तमावरि हातियेरें ।
रविकाज कायि सरे ॥
तैसें बापरखुमादेवीवरें घेतलें गे ! माय ! ॥ नवलाव० ॥ ८ ॥

पद ६ वें.

गुरु हा संतकुळींचा राजा । गुरु हा प्राणविसांवा माझा ।
गुरुविण देव नाहीं दुजा । देव पाहतां त्रैलोकीं. ॥ ध्रुवपद. ॥
गुरु सुखाचा सागर । गुरु प्रेमाचें आगर[1] ।
गुरु धैर्याचा डोंगर । कदाकाळीं डळमळेना. ॥ गुरु० ॥ १ ॥
गुरु साधकाची सोय[2] । गुरु संतांलागीं माय ।
गुरु कामधेनु गाय । भक्तांलागीं दूभतसे[3]. ॥ गुरु० ॥ २ ॥
गुरु घाली ज्ञानांजन । गुरु दाखवी निजधन ।
गुरु सौभाग्य देऊन । स्वात्मबोधें[4] नांदवी. ॥ गुरु० ॥ ३ ॥
गुरु मुक्तीचें मंडन । गुरु शिष्यांसी दंडन ।
गुरु पापाचें खंडन । नानापरी करीतसे. ॥ गुरु० ॥ ४ ॥

---

१. शेत. खाण. २. साधकश्रेष्ठ. ३. दूध देत असे. ४. निजात्मज्ञानानें.

गुरु वैराग्याचें मूळ । गुरु परमात्मा केवळ ।
गुरु सोडवी तत्काळ । गांठ लिंगदेहाची. ॥ गुरु० ॥ ५ ॥
कायाकासी गुरुपदेंसीं । तारक ब्रह्म दे आम्हांसी ।
बाप रुक्मादेवीवर । विठ्ठलध्यान मानसीं. ॥ गुरु० ॥ ६ ॥

पद ७ वें.

तैसा जाणा सर्वेश्वरू । न म्हणावा सान थोरू ।
स्वरूपाचा निर्धारू । कवण जाणे. ॥ ध्रुवपद. ॥
मेलिया न शितळू । पालवीतां नये गाळू ।
सुमनांचा परिमळू । गुंफितां नये. ॥ तैसा० ॥ १ ॥
कापुरा ती काढणी । काढूं नये अडकणी ।
साखरेचें गोडपण । पाखडतां नये. ॥ तैसा० ॥ २ ॥
मोतीयाचें पाणी । भरितां नये रांजणीं ।
गगनासी गैवसणी । घालितां नये. ॥ तैसा० ॥ ३ ॥
डोळियांतील बाहुली । काढितां नये वेगळी ।
सखी म्हणोनी अंधुळी । धरितां नये ॥ तैसा० ॥ ४ ॥
विठ्ठलरुक्मिणीभांडणीं । कोण करी बुझावणी ।
अखंड चरणीं । ज्ञानदेव. ॥ तैसा० ॥ ५ ॥

पद ८ वें.

निरखित निरखित गेलियें । मन तन्मय होउनी ठेलियें ॥ ध्रुवपद. ॥
परब्रह्मची सर्वहि आटलें । रूप येउनि डोळां बैसलें. ॥ १ ॥
बाप रखुमादेवीवर विठ्ठलें । मूस ओतुनि मेण सांडिलें ॥ २ ॥

पद ९ वें.

गुरुगम्य नेणशी साधु म्हणविशी अपणा रे ! ।
नेणशी आत्माराम बोल ठेविशी कविजना रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
मृगजलाचे डोहीं मोट बाझ्यांची बुडविली रे ! ।
गगनाचे पोकळीं वांझ पुत्र प्रसविली रे ! ।
छाया सांगे वार्ता नेत्रीं बाहुली हांसली रे ! ।
जो जाणे अनुभव धन्य त्याची माउली रे ! ॥ गुरुगम्य० ॥ १ ॥

---

१. स्थूळ देहाची. २. मलयगिरीवरील चंदन. ३. पुष्पांचा. ४. आच्छादन, आवरण. ५. छाया, सावली. ६. समजूत, समजावणी. ७. 'निवृत्तीचे' असा अन्य पाठ आहे.

रिंगणीचे ढोलीं हस्ती गुंडाळिला होता ।
सेंडां[1] एक मुंगी तीन्ही लोक तीच्या माथां ।
उदकामाजी अंगारा[2] तो म्यां देखिला जळता ।
सांग रे ! गुरुपुत्रा ! तेथील कैशी हे अवस्था रे ! ॥ गुरुगम्य० ॥२॥
सप्तसमुद्र एक्या टिटवीनें धरिले रे ! ।
पुढें नवल वर्तलें अळीनें[3] गगन ग्रासीलें रे ! ।
ज्ञान्या सुख झालें मूर्खा शिंकच पडली रे ! ।
सुख सात्विका ज्ञानदेवें निरोपिलें रे ! ॥ गुरुगम्य० ॥ ३ ॥

पद १० वें.

लटकीच खटपट रे ! प्राण्या ! ॥ ध्रुवपद. ॥
मृगजळडोहीं लोटीयेलें तारूं । पाणीच ना तेथें कैंचा उतारू ॥ लट० ॥ १ ॥
वांझेच्या पुत्रा मांडिला विवाह । पुत्रचि ना तेथें कैंचा उत्साह ॥ लट० ॥ २ ॥
स्वप्नींचें धन कालांतरिं घेई । धनचि ना तेथें कैंचि सैंवाई ? ॥ लट० ॥ ३ ॥
ज्ञानदेव म्हणे ऐक गे ! मुक्ताई ! ओलचि ना तेथें पेरावें तें काई ? ॥ लट० ॥

पद ११ वें.

काय नवल केलें कर्त्यानें ॥ चालती शहर ॥ ध्रुवपद. ॥
काय साडेतीन हातांचा फेर । चौदा बुरुज न्यारे[5] न्यारे ।
बावन झळकती कंगुरे । तुटती तारे ॥ काय० ॥ १ ॥
कचेरी भरली महाकारणी । आत्माराम बैसले येउनी ।
उन्मनी महालांत बैसली राणी । दिसे परिवार ॥ काय० ॥ २ ॥
साठ तिनशें सखया तिशीं । बहात्तर कोटी राबतील दासी ।
रिद्धि सिद्धि पायांपाशीं । उभ्या समोर ॥ काय० ॥ ३ ॥
चंद्र सूर्य पवन पाणी । ब्रह्मा विष्णु शंकर धनी ।
ज्ञानदेव म्हणे त्रिभुवनीं । दिसे हें शहर ॥ काय० ॥ ४ ॥

पद १२ वें.

पद गातों मी नेणता[6] । शोधुनी पाहें ज्ञानवंता ॥ ध्रुवपद. ॥
एक बाळ पुरुष उगवला । पश्चिम दिशेकडे गेला ।
तो कोठोनी हो ! आला ? ॥ पद० ॥ १ ॥

---

१. शेंड्यावर. २ अग्नि, विस्तव. ३. अळी=लहान कीड. ४. हा एक व्याजाचा दर आहे. ५. निरनिराळे. ६. अज्ञान.

पाळणा असे टांगला । सांखळदंड नाहीं त्याला ।
त्यामध्यें सगुण बाळ घातला ॥ पद० ॥ २ ॥
आकाशामध्यें नार जन्मली । बापलेकांनीं भोगिली ।
पांचांनीं ती वर्णिली[1] ॥ पद० ॥ ३ ॥
ज्ञानदेव सांगे खूण । निवृत्तीच्या कृपेंकरून ।
ज्ञानेश्वराला ॥ पद० ॥ ४ ॥

पद १३ वें.

अलक्ष अगोचर गोसांवी[2] । अलक्ष झाला सहजची ।
अलक्ष झालीसे दीप्ती निरंजनाची ॥ ध्रुवपद. ॥
अलक्ष निरंजनाचा प्रकाश । शिव तृतीयेचा अंश ।
शिवापासोनी चैतन्यु । चैतन्याचा ॥ अलक्ष० ॥ १ ॥
त्या चैतन्याचे उदरीं । पुरुष जन्मला निर्धारीं ॥
त्या पुरुषापासून सुंदरी । मूळमाया ॥ अलक्ष० ॥ २ ॥
त्या मूळमायेच्या पोटीं । ओंकार जन्मला शेवटीं ॥
ओंकारापासून जगजेठी । महारुद्र तो ॥ अलक्ष० ॥ ३ ॥
त्या महारुद्राच्या तेजीं । विष्णु जन्मला सहजीं ॥
त्या विष्णुकमळामाजी । जाण विधाता ॥ अलक्ष० ॥ ४ ॥
त्या विधात्यापासून । पिंड ब्रह्मांड जाण ॥
ज्ञानदेवा सांगितली खूण । निवृत्तिरायें ॥ अलक्ष० ॥ ५ ॥

पद १४ वें.

धुतांच मोतीं जळीं हरपलें सखोल मोठें पाणी ।
चला पाहूं सहा चार अठरा जणी ॥ ध्रुवपद. ॥
प्रपंच धोंडा, मृगजळ पाणी, आपटीत होतें चोळी ।
विसरलें सूख घसरलें तळीं ॥
सखे ! मायेनें मोतीं दडविलें भवसिंधूचे जळीं ।
होती गडे भ्रांति बहिण जवळी ॥
तिनेंच मजला गोष्टी विनविल्या चित्त गेलें भुलोनी ॥ चला० ॥ १ ॥
आठ जणींनीं मोतीं दडविलें, वर ठेविला धोंडा ।
अशाच पाहती अवघ्या रांडा ॥

---

१. 'पर्णिली' असा अन्य पाठ आहे. २. इंद्रियस्वामी.

बारा सोळा तळीं उतरल्या, त्यांनीं धरिला दांडा, ।
ठाऊक सत्रावीला झेंडा ॥
त्या गर्दीमध्यें गर्क मी झालें येकलीच बाई ! वनीं ॥ चला० ॥ २ ॥
चवघी जणी सत्वर मिळुनी डोळीं अंजन घाला ।
माझ्या मोत्याला प्रेमें न्याहाळा ॥
ज्ञानबोधाची लावून दिवटी बरवी वात उजळा ।
माझे मोत्याला सर्व कळा ॥
प्रपंच पडदा फाडुन गुरुपदीं लागावें ठिकाणीं. ॥ चला० ॥ ३ ॥
चौघी जणी मोक्षनायिका मजला धरा हातीं ।
उतरा सागर पैल पथीं ॥
या मोत्याच्या साठीं मजला जाणें आहे सती ।
म्हणून मीं येतें काकूळती ॥
ज्ञानदेव म्हणे चिन्मय मोतीं न मिळे गुरुवांचोनी ॥ चला० ॥ ४ ॥

पद १५ वें.

उठिं उठिं बा गोपाळा ! । उघडीं स्वरूपलोचना ।
सरली अवघी रात्री । उदय झाला रविकिरणा. ॥ ध्रुवपद. ॥
प्रबोध पाहांट झाली सरलें तिमिरज ।
गुरुकृपेचे असणी पाहातां सुरंग समतेज. ॥ उठिं० ॥ १ ॥
दृश्य भासणें चांदणिया दिसती लोपलिया ।
देहबुद्धिचे कुमुदें[1] सोसुनि गेलीसे विलया ॥ उठिं० ॥ २ ॥
वैराग्याचे रश्मिचित्तें द्रविला रविकांत ।
प्रगटे ज्ञानाग्नि विषयवणवा जाळित ॥ उठिं० ॥ ३ ॥
तृष्णेचीं श्वापदें पळत सुटलीं अद्भुत ।
लटकें हें मृगजळ परी मूढ भ्रमित ॥ उठिं० ॥ ४ ॥
इंद्रिय गोधनें नेईं निर्गुणा ! वना ।
सुटलीं मन वासुरें तुजविण नाकळती कान्हा[2] ॥ उठिं० ॥ ५ ॥
वागविधाचे उलुकें रिघती मौन्याचे ढोलीं ।
विकल्पाचा वाडा साही चोर सांडिले ॥ उठिं० ॥ ६ ॥
सर्व वासना सोडुनि उदमी झाला पैं नर ।
वासना वेसनेचा येणें त्यजिला व्यापार ॥ उठिं० ॥ ७ ॥

---

१. कमळें. २. 'कोणा' असाही पाठ आहे.

योगविद्येच्या पंथें साधक चालसि केली ।
उपनिषदाचे अर्थें शब्द करिती कोकिला ॥ उठिं० ॥ ८ ॥
म्हणे ज्ञानदेव योगी झालासे स्थीर ।
निवृत्तिप्रसादें समाधि सवेग सार ॥ उठिं० ॥ ९ ॥

पद १६ वें.

सब घट देखो माणिक मौला । कैसे न कहू मै काला धवला[1] ।
पंचरंगसे न्यारा[2] होई । लेना एक और देना दो ॥ ध्रुवपद. ॥
निर्गुन ब्रह्म भुवनसे न्यारा । पोथी पुस्तक भये अपारा ।
कोरा कागद पढकर जाय । लेना एक और० ॥ १ ॥
अलुख पुरुष मै देखा दृष्टि । कर भाउन समार मुष्टि ।
छाटामे कछु न होय । लेना एक और० ॥ २ ॥
खलखदिया त्रिनिका । तिरते तिरते यम न थका ।
इस पार पावे न कोयी । लेना एक और० ॥ ३ ॥
निर्गुन दाता कर्ता हर्ता । सब जुग बनमो आपहिता ।
सदा सर्वदा अचल होई । लेना एक और० ॥ ४ ॥
निर्गुन सागर आथक पसारा । वाको तरग सकल संसारा ।
उद्भिज प्रलय वातो होय । लेना एक और० ॥ ५ ॥
सप्तहि सागरशायी कर्ता । धरती जो कागद लिखो पंडिता ।
एक अक्षर पडेन कोय । लेता एक और० ॥ ६ ॥
कहे ज्ञानदेव मनमो धरियो । सप्तहि सागर अगो धरियो ।
पिंडमे आवे जावे कोय । लेना एक और० ॥ ७ ॥

श्यामसुंदरकृत पदें.

पद १७ वें.

मन माझें रामपदीं जडलें ॥ ध्रुवपद. ॥
माशी मधासिं लुब्धुनि राहे । या न्यायें गमलें ॥ मन० ॥ १ ॥
कमळिणीशीं भ्रमर जैसे । सुगंधा भुलले ॥ मन० ॥ २ ॥
श्यामसुंदर जिवलग म्हणे । रामपदीं मन रमलें ॥ मन० ॥ ३ ॥

---

१. शुभ्र, पांढरा. २. निराळा, अलग.

पद १८ वें.

प्राण्या ! तूं ऐसा व्यापार करीं ।
जेणें मुदला नये हारी[1] ॥ ध्रुवपद. ॥
पंढरीपेठेशीं घातलें, विठ्ठल सौदागरी आले, संत ।
शेटे पुंडलिक कउला दिला खेप आली नामवस्त ॥
ग्राहक भक्त तिथें जन येती तागडी घेऊनि सत्य ।
मनाचा विसार देऊनि मग ते मापाशीं बैसले संत ॥ प्राण्या० ॥ १ ॥
भक्तिप्रेमभावें भरितां भरोनी वस्तूनें अभर झाला ।
तव तेचि वस्तूची तुरतुर झाली, नफा लक्षगुण आला, ॥
एकेचि खेपेनें दारिद्र फिटलें जन्मोजन्मीं भाग्य त्याला ।
भांडवल ज्याचें पैसे वित्त होतें त्याचाची व्यापार झाला ॥प्राण्या०॥२॥
तयाचे देखो वेगीं अभक्त गेले नाहीं पदरीं संचित नाणें
व्यापार करितां तोटाची आला, तस्करीं लुटिलें[2] केणें ॥
नफ्यासहित मुद्दल गेलें, अधीक झालें ऋण ।
.... ॥ प्राण्या० ॥ ३ ॥
.... ।
धन्य धन्य संचीत पूर्व पुण्य म्हणवुनी हा जन्म झाला प्राप्ती ॥
खरें खोटें येथें निवडोनी ध्यावें, आली हरिभक्ती ।
श्यामसुंदर जिवलग बोले असत्य नावडे चित्तीं ॥ प्राण्या० ॥ ४ ॥

पद १९ वें.

रामचंद्र महाराज । जय जय रामचंद्र महाराज ॥ ध्रुवपद. ॥
द्रुपदसुताकू[3] चीर[4] बढायो । कियो भक्तनके काज ॥
राजा बभीखन[5] लंका पाये । बडे गरीब नवाज[6]. ॥ राम० ॥ १ ॥
दैत्यकुमरका[7] मान राखियो । गजेंद्र पशुकी लाज ॥
गणिका[8] पतित उधारे । किये भक्तनके काज. ॥ राम० ॥ २ ॥
सुदामजीने चुडवे[9] दिये । वांकू[10] किये सिरताज[11] ॥
नाम तुम्हारे यदि एक जानो । तालबिना पखवाज. ॥ राम० ॥ ३ ॥

---

१. तोटा, तूट. २. व्यापाराचा माल. ३. द्रौपदीला कृष्णानें वस्त्रें पुरविलीं ह्या कथेवर कवीचा कटाक्ष आहे. ४. वस्त्रें. ५. बिभीषण. ६. त्राता, स्वामी. ७. प्रऱ्हादाचा. ८. पिंगळा. ९. पोहे, चिवडा. १० त्याला. ११. श्रेष्ठ.

श्यामसुंदरकू तुमबिन कोउ । नहीं[1] और न जी रघुराज ! ॥
दो कर जोरे बिनति करत हूं । राखो मेरी लाज. ॥ राम० ॥४ ॥

---

४. कृष्णदासकृत[2] पदें.

पद २० वें.

सांवळिया राधारमणा ! । कां नये दीनाची करुणा? ॥ ध्रुवपद. ॥
किती अंत पाहसी सदया ! । मनमोहन यादवराया ! ।
कशी निष्ठुर केलीस माया । मी शरण आलों तव पायां ॥
येईं झडकर पन्नगशयना[3] ! । कां नये दीनाची करुणा ॥ सांव० ॥१॥
देवा ! कृपासिंधु म्हणविसी । अजी क्रूर कां हरी ! मजविशीं ।
मां पाहि[4] हरी ! हृषिकेशी[5] ! । हा पतित दीन अघराशी ॥
धांव वेगीं कंजलोचना[6] ! । कां नये दीनाची करुणा ॥ सांव० ॥ २ ॥
बहु जन्म संसृतिफेरा । चौऱ्यायशीं गणित येरझारा ।
मोहोजाळ, ममताभंवरा । मज ओढिती तृष्णाविवरा[7] ॥
कर दया ! मुरलीवादना ! । कां नये दीनाची करुणा ॥ सांव० ॥ ३ ॥
तारिले अजामिळ गणिका[8] । ध्रुव वाल्मिक गजेंद्र गुहका ।
त्यांहून मी पतीत हो कां । परि तारीं आतां विधिजनका[9] ! ॥
किती आळवूं भक्तभूषणा ! । कां नये दीनाची करुणा ॥ सांव० ॥४॥
दीनबंधू हें नाम साचें । वर्णिती आगम[10] श्रुति वाचे ।
आजी सत्य करीं ब्रीदाचें । माउलीपण कृपेचें ॥
कृष्णदास लोळे चरणा । कां नये दीनाची करुणा ॥ सांव० ॥ ५ ॥

पद २१ वें.

कृष्णा ! धांव गड्या ! मनमोहना ! । कां नये माझी करुणा॥ध्रुवपद. ॥
दीन अनाथ मी कंसारी ! । तारीं आतां भवपुरीं ॥

---

१. येथें 'नहीं' व 'न जी' अशी द्विरुक्ति कवीनें स्वाभिप्रायदार्ढ्यास्तव केली आहे असें मानलें पाहिजे. २. हा कवि जयरामस्वामी वडगांवकर यांचा गुरु होता. याचें लग्न एका न्हाव्याच्या मुलीशीं गफलतीनें लागलें होतें. [भक्तलीलामृत–अध्याय ५०.] ३. शेषशयना! ४. माझें रक्षण कर. ५. हृषीक+ईश=इंद्रियस्वामी. ६. कमलनयना. ७. विवर=बीळ. ८. वेश्या (पिंगळा). ९. हे विष्णो ! कृष्णा ! १०. वेद.

श्यामसुंदरा ! श्रीहरी ! । मर्दीं [1]षड्रिपु वैरी ॥
तुजवीण कोण त्राता पुतनारी ! । ये सत्वर झडकरी ॥
पाहसी अंत किती [2]गिरिधारी ! । छळिती दुर्जन वैरी ॥
मां पाहि आतां कृपाघना ! ॥ कृष्णा ! धांव गड्या० ॥ १ ॥
पतीतपावन हें ब्रिद आतां । सोडीं [3]मदनताता ! ॥
वर्णिती श्रुतिस्मृति अनंता ! । रुक्मिणीच्या कांता ! ॥
देवा ! घालीं उडी भगवंता ! । वत्सालागीं माता ॥
तुजविण कोण मला उद्धरिता । सांग कृपावंता ! ॥
अंकीं घेईं मला मधुसूदना ! ॥ कृष्णा ! धांव गड्या० ॥ २ ॥
करुणासागरा ! हरी ! दयाळा ! । मनमोहन कृपाळा ॥
पापी तारियलें अजामिळा । गज गणिका अहिल्या शिळा ॥
स्मरतां द्रौपदी अबळा । पावलासि घननीळा ! ॥
प्रल्हाद उपमन्यू ध्रुव बाळा । स्थापिशी पदीं अढळा ॥
चाल लौकरी रिपुदमना ! ॥ कृष्णा ! धांव गड्या० ॥ ३ ॥
केशवा ! अनंता ! श्रीरंगा ! । मुनिजनमानसें[4]भृंगा ! ॥
अचळ अद्वय अभंगा । पावें पांडुरंगा ! ॥
घेईं झडकरि [5]ओसंगा । निरसीं [6]संसृतिदंगा ॥
देईं निशिं[7]दिनीं सत्संगा । कृष्णदास [8]भणंगा ॥
दे ठाव अक्षयी निजचरणा ॥ कृष्णा ! धांव गड्या० ॥ ४ ॥

पद २२ वें.

धांव रे ! दत्तराया ! सह्याद्रिवासी अत्रितनया ! ।
त्रिविध तापें तापलों मी करा कृपेची छाया ॥ ध्रुवपद. ॥
चौऱ्यायशीं लक्ष योनी फेरे फिरलों देवा ! ।
भवसागर खळ भारी, अंत न लागे जिवा ।
यांतुनि काढीं आतां येऊं दे हृदयीं [9]कणवा ।
षड्रिपु जळचरी यांणीं मांडिला दावा, ।
आतां येईं झडकर, नको करूं निष्ठुर माया ॥ धांव० ॥ १ ॥

---

१. काम, क्रोध इत्यादि षड्रिपु. २. गोवर्धनगिरिधारी. ३. कृष्णा. ४. भ्रमरा ! ५. मांडीवर. ६. संसार. ७. रात्रंदिवस. ८. गरीबाला. ९. दया.

तुजविण मज कोणी नाहीं आसरा त्रिभुवनीं ।
काका, मामा, बंधु, बहीण, तूंचि जनक जननी ।
कृपादृष्टीं पाहीं आतां कुळंबिण[1] बाळालागोनी ।
पतीतपावन हें नाम गर्जे वेदवाणी ।
दीनानाथ जाणोनीयां येईं त्वरें देवराया ! ॥ धांव० ॥ २ ॥
निर्गुण निर्विकार निरंजन रहिवासी ।
भक्तजन तारावया सद्गुणरूपातें धरिसी ।
त्रैमूर्ति होउनियां स्वच्छंदें विचरसी[2] ।
भागीरथीं स्नान संध्या, गंध लावी पंढरीसी ।
कोल्हापुरीं भिक्षा घेऊन भोजन पंचगंगे ठाया ॥ धांव० ॥ ३ ॥
दिव्य रूप सुंदर कांति, माथां[3] शोभे जटाभार ।
शंख चक्र गदा पद्म कर्णीं कुंडल मकराकार ।
वैजयंती वनमाळा, कासे शोभे पीतांबर ।
कोटी रविसम तेज मुगुट दिसे तेजाकार ।
अतसिकुसुमसम[4] दिसे सुंदर काया ॥ धांव० ॥ ४ ॥
माहुरगडीं निद्रिस्थ मेरुशिखरीं आसन ।
जप तप ध्यान मुद्रा सहन ।
लीला ज्याची पूर्ण स्मरगामी दर्शन ।
ऐसें पहा दैवत हें नाहीं त्रिभुवनीं आन ।
कृष्णदास अनन्य भावें लागे श्रीगुरुदत्तपायां[5] ॥ धांव० ॥ ५ ॥

पद २३ वें.

काय करूं वो बाई ! हृदयीं । व्यापिली विठाई ॥ ध्रुवपद. ॥
मावळली विषयांची चिंता देहीं । देह विदेहीं ।
श्रवणीं[6] नयनीं वदनीं । मनाशिं न रुचे कांहीं ॥ काय० ॥ १ ॥
प्रापंचिक व्यवहारीं असतां हिंडे दिशा दाही ।
बसतां उठतां येतां जातां । कोठेंही मन नाहीं ॥ काय० ॥ २ ॥

---

१. कुळंबी याचा अर्थ येथें फक्त हीन, नीच असा समजावा. २. फिरसी. ३. मस्तकावर. ४. जवसाच्या फुलाप्रमाणें. अतसि=जवस. ५. या पदांत दत्तात्रेयाची दीनचर्या, वसतिस्थान इत्यादिकांचें वर्णन आहे. ६. कानांनीं.

कृष्णदास करुणाकर जननी । निजभक्तां सुखदाई ।
सुख त्याहुनी सद्गुरुभजनीं । रत मानस हें निज ठाईं ॥ काय० ॥ ३ ॥

पद २४ वें.

मना ! नरहरि गुरुपद भज रे ! दृढ धरीं रे ! ।
मोह त्यज किती रे ! । धन सुत देह गेहें ॥
माया रे ! जाया रे ! भ्रमें भुलला रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
सकल जीव जंतु देवादिक । इच्छिति दुर्लभ ऐशी ।
प्राप्त नोहे पुन्हां रे ! मानवी काया रे ! ॥ मन० ॥ १ ॥
प्रपंचीं सत्यत्व मानोनि वृथा शीण । धरिसी अनित्य हें ।
स्वप्नापरिही मिथ्याचि । जाइल वांया रे ! ॥ मन० ॥ २ ॥
देहाभिमान त्यागोनि भक्ति ज्ञान । विरक्ति साधिसी जरी ।
कृष्णदासा असि । त्वरें करिल दया रे ! ॥ मन० ॥ ३ ॥

पद २५ वें.

येउनियां नरदेहा प्राण्या ! शोध करीं अपुला ।
सद्गुरुचरणा शरण जाउनि चुकवीं जन्म झाला. ॥ ध्रुवपद. ॥
कोण मी कैंचा कोठून येणें जाणें हें पाहीं ।
विचार करुनि हृदयमंदिरीं आत्मसुखें तूं राहीं ।
एक एक योनी कोटी फेरे भोगुनियां महीं ।
मानवदेह हा तुला मिळाला पुण्यप्रवाहीं ॥
चाल ॥ भोगिल्या योनी नव लक्ष जळचरीं ।
दशलक्ष दुर्घट पक्ष्यांभीतरीं ।
कृमी कीटका अकरा विंशती स्थावरीं ।
तीस पशू, चार मानव झाले तरी ॥
टीप ॥ गणतिला चौऱ्यायशीं लक्ष बेरीज प्रचित पहा तूं वहिला ॥ येउ०॥१॥
पाप पुण्य हें समान जेव्हां ब्राह्मण हा जन्म ।
तुला मिळाला शेवट याचे चुकवीं जन्म मरण ।
दुर्धर माया धन सुत जाया बंधु ही बहीण ।
'माझे माझे' म्हणसिल, अंतीं देतिल टाकून ॥

१. दयेची खाण. २. सुख देणारा. ३. घर. ४. खोटें. ५. भीतरीं=मध्यें. ६. किडे. ७. मनुष्य. ८. अनुभव. ९. बायको. १०. भाऊ.

चाल ॥ देह नाशिवंत पाण्याचा बुडबुडा ।
व्यर्थचि कां भुललासि रे ! मूढा ! ।
आप्तसोयरे पायीं बेडी खोडा ।
करीं विवेकें जाई संतांपुढां ॥
टीप ॥ सद्गुरुपदासी मिठी घालुनि तोडीं पाशाला ॥ येउ० ॥ २ ॥
[1]पंचभूतात्मक पिंडपसारा दुर करुनी सारा ।
महावाक्याचा विचार करुनी फिर तूं माघारा ।
त्रिगुणात्मक दुस्तर गुंती उगवीं हा दोरा ।
चौंदेहांचा निरास करुनी घे आत्मपदीं थारा ॥
चाल ॥ 'त्वंपद' 'तत्पद' निजगुज हें कानीं ।
तूं 'असिपद' भाव लीन भोगीं उन्मनीं ।
तुम्ही अनन्य भावें लागा गुरुचरणीं ।
मग सहजचि दैवत जाइल नाशोनी ॥
टीप ॥ कृष्णदास हा सद्गुरुकृपें नाशी [3]संसृतिला ॥ येउ० ॥ ३ ॥

पद २६ वें.

'दत्तात्रय' चतुरक्षरी मंत्र जपतां निजवदनीं ।
ऋद्धि सिद्धी द्वारीं तिष्ठती अखंड निजसदनीं ॥ ध्रुवपद. ॥

दश दिशा व्यापक योगी हा सच्चिदानंद, ।
दश इंद्रियें चालक, चराचरीं असोनी निर्द्वंद ।
दंड कमंडलु त्रिशूल माळा करीं कमलमकरंद, ।
दर्शनमात्रें भक्तालागीं देतो निजपद ।
दयाळ पतितपावन नाम गणती अठरा पुराणीं. ॥ दत्ता० ॥ १ ॥
तात अत्रिऋषी, अनसूया माता ।
तारिसी शीघ्र भक्तजनांशि देउनि अनन्यता ।
तापसवृंद[4] निशिदिनीं ध्याती दत्त अवधूता ।
तात्काळचि भेट देशी जैशी कनवाळू माता ।
तारक रक्षक किति मी वर्णूं गर्जे वेदवाणी ॥ दत्ता० ॥ २ ॥
त्रयमूर्ति होउनी दत्त विचरे स्वतंत्र ।
त्रयलोकीं गमन ज्याचें जाणती सर्वत्र ।

---

१. विचार. २. आप्, तेज, वायु इत्यादि. ३. संसारास. ४. वृंद=समूह.

त्रयतापहारक नाम जगीं पवित्र ।
त्रस्त[1] पावुनि शरणागता तारिसी क्षणमात्र ।
तृषित चकोर देखुनि [2]इंदुपीयूष दे वदनीं ॥ दत्ता० ॥ ३ ॥
यदुरायाशीं ब्रह्मबोध हा केला अद्वय ।
यउनि भागिरथीं स्नान करिती दत्तराय ।
या स्वरूपाचा अगाध महिमा वर्णूं मी काय ? ।
यक मुखें किति मी वर्णूं ? शेष थकित होय ।
यकात्मभावें कृष्णदास हा शरण तव चरणीं[3] ॥ दत्ता० ॥ ४ ॥

पद २७ वें.

पुंडलीकें रचिली पेठें[4] । भूवैकुंठ. ॥ ध्रुवपद. ॥
वैकुंठाहून श्रीहरी । आले चंद्रभागातीरीं ।
कर ठेउनि कटावरी । सम पद नीट ॥ पुंडलीकें० ॥ १ ॥
दिव्यरूप मनोहर । कांसे शोभे पीतांबर ।
गळां वैजयंती हार । माथां मुगुट ॥ पुंडलीकें० ॥ २ ॥
कौल दिधला पुंडलिकानें । 'या रे ! या रे !' अवघे जन ।
नामसौदा[5] भरा तेणें । करावी लूट ॥ पुंडलीकें० ॥ ३ ॥
दिंड्या पताकांचे भार । वैष्णव मिळाले अपार ।
करिती नामाचा गजर । कलकलाट ॥ पुंडलीकें० ॥ ४ ॥
ऐसा थाट नाहीं कोठें । देव उभाउभीं भेटे ।
खळा तत्काळ पाझर फुटे । सद्गदीत कंठ ॥ पुंडलीकें० ॥ ५ ॥
सर्व गोकुळिंची रचना । संगें घेउनी यादवराणा ।
गोपाळपुर वसविलें जाणा । सुंदर हाट[6] ॥ पुंडलीकें० ॥ ६ ॥
आषाढी कार्तिकी महा पर्वणी । सुरवर येताती धांवोनी ।
अठ्यायशीं सहस्र ऋषिमुनी । मिळाला थाट ॥ पुंडलीकें० ॥ ७ ॥
नाम ब्रह्म हें पंढरी । कर्म ब्रह्म काशीपुरी ।
ओढ्या जगन्नाथ नगरी । अन्न ब्रह्म स्पष्ट ॥ पुंडलीकें० ॥ ८ ॥

---

१. दुःखित. २. चंद्राचें अमृत. ३. या पदांतील प्रत्येक पंक्तीच्या आदिम व अंतिम स्थानीं तेंच अक्षर योजून कवीनें साहजिकपणें चमत्कृतिजनक अक्षररचना केली आहे. ४. हें पंढरपुरक्षेत्राचें वर्णन केलें आहे. ५. नामरूप सौदा. 'सौदा' हा शब्द फारसी आहे. ६. बाजार.

उत्तम नरदेह पावुनी । पांडुरंग पाहावा नयनीं ।
ऐसें दैवत त्रिभुवनीं । नाहीं कोठें ॥ पुंडलीकें० ॥ ९ ॥
विनवी कृष्णदास सकळांसी । धरा निश्चय मानसीं ।
ठाव देईल चरणांसी । सन्निध निकट ॥ पुंडलीकें० ॥ १० ॥

पद २८ वें.

औदुंबरवासी मज । तारिं तारिं हो ! ॥ ध्रुवपद. ॥
श्रीभीमाकृष्णातटीं । संगमिं राहूनि निकटीं ।
दासाचें सर्व भय । वारिं वारिं हो ! ॥ औदुंबरवासी० ॥ १ ॥
पोटशूळ महाव्याधी । भूत प्रेत समंधादी[1] ।
आर्तिसमयीं दंड त्यासी । मारिं मारिं हो ! ॥ औदुंबरवासी० ॥ २ ॥
विनवी दासानुदास । हरवीं संसारत्रास ।
कृष्णदास भाविकास । तारिं तारिं हो ! ॥ औदुंबरवासी० ॥ ३ ॥

पद २९ वें.

तुजला मी शरण श्रीपादराज ।
बुडतों भवसिंधूमाजी तारीं तारीं राखीं लाज ॥ ध्रुवपद. ॥
भोगियलें सुख दुःख पाप पुण्यें करोनियां ।
नाना योनी फिरोनियां नरदेहीं आलों आज ॥ तुज० ॥ १ ॥
[2]दीपपतंगाचे परी संसाराची प्रीति भारी ।
तव भक्ति सोडोनियां विषयाची करी काज ॥ तुज० ॥ २ ॥
तापत्रयवडवाग्नीनें पोळलों[3] मी नरहरी ! ।
कृष्णदास दीनावरी कृपा करीं महाराज ॥ तुज० ॥ ३ ॥

पद ३० वें.

दत्तात्रया ! श्रीपाद नरहरी ।
तारीं रे ! भक्तकाजकैवारी ।
सर्वार्थदायी दीनाची आई त्वरें कृपा करीं ।
धांवें पावें झडकरी । भस्म अंगीं त्रिशूलधारी ॥ ध्रुवपद. ॥
गजेंद्रासी नक्रें धरियलें सरोवरीं ।

१. पिशाच्चादि. २. पतंग (टोळ). दिव्याच्या लोभानें दिव्यावर झडप घालतो आणि अखेरीस प्राणास मुकतो त्याप्रमाणें संसारप्रीति अंतीं हानिकारक आहे. ३. भाजलों.

स्मरतां घेउनि चक्र आलासि करीं ।
उद्धार करुनि नेलें वैकुंठासी तेणें परी ॥ दत्तात्रया० ॥ १ ॥
प्रल्हादासि गांजितसे परोपरी ।
प्रगट होउनि स्तंभीं दैत्यातें मारी ।
आठवुनि ब्रिद ऐसें भक्ताभिमान धरी ।
तेणें परि धांवें पावें झडकरी ॥ दत्तात्रया० ॥ २ ॥
द्रौपदिचीं वस्त्रें फेडी दुःशासन दुराचारी ।
राखियली लाज तिची सभेमाझारी ।
प्रीतीनें सतत कृष्णदासाचें पाळण करी ।
तेणें परि धांव झडकरि ॥ दत्तात्रया० ॥ ३ ॥

पद ३१ वें.

मनीं श्रीपाद आठवा । धरुनि श्रद्धा रेति[2] भक्तिभावा हो ! ॥ ध्रुवपद. ॥
होता निर्गुण निर्विकार । झाला सगुण साकार ।
भक्तां प्रेमें निर्धार । त्यासि आवडे भोळी सेवा हो ! ॥ मनीं० ॥ १ ॥
'गुरुचरित्र'[3] कामधेनू । पठणीं ज्याचा नित्य नेमू ।
त्याची होइल पूर्ण कामू । ह्मणोनियां त्वरें गावा हो ! ॥ मनीं० ॥ २ ॥
हरुनि सकल आपदा । नेइल आपुलिया पदा ।
कृष्णदासा छंद सदा । दासासाठीं केला धांवा हो ! ॥ मनीं० ॥ ३ ॥

पद ३२ वें.

मोरया ! तुला कशी माझि दया नाहिं रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
या भवतापें बहुत मी तपलों चरणीं ठेवियली डोई रे ! ॥ मोरया० ॥ १ ॥
भार्यासुतादि[4] मोहिं गुंतलों । मुक्त करीं लवलाहीं[5] रे ! ॥ मोरया० ॥ २ ॥
कृष्णदास हा गुरुकृपेनें । आवडिनें नाम तुझें गाई रे ! ॥ मोरया० ॥ ३ ॥

पद ३३ वें.

गगनिं घडड घन[6] गरजे ।
चमचमात चमकतसे चपला[7] व्रजजन कांपे ।
थर थर थर थर वाजे ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. हिरण्यकशिपूस. २. थोडी तरी, किंचित्. ३. या नांवाची पोथी. ४. स्त्रीपुत्र वगैरे. ५. लवकर, शीघ्र. ६ मेघ, ढग. ७ वीज.

मथुरा गोकुल व्रज वृंदावन !
जलमय होउनि बुडे सकल जन ।
उन्मळोनी तरुवर खालीं पडती ।
वायु सुटला सणणणणण भर भर भर भर वाजे ॥ गगनिं० ॥ १ ॥
इंद्र कोपला महा भयंकर मुसलधारीं पर्जन्य वर्षतो ।
.... ।
अडखळोनि गोप गाई पडति धरणीं ।
नाद घुम घणणणणण घड घड वाजे ॥ गगनिं० ॥ २ ॥
त्या समयीं स्थूल गिरी गोवर्धन ।
नखाग्रीं उचलुनि धरी सकल जन ।
कृष्णदास करित नमन अर्पण ।
शिघ शिव शिव शिव हर हर हर हर गिरिजेश्वर ॥ गगनिं० ॥ ३ ॥

पद ३४ वें.

पाईं मन ठेवीं रामपाईं ॥ ध्रुवपद. ॥
वेंचिलें[1] आयुष्यनाणें । जोडिलें विषयसुख तेणें ।
न सरे येणेंची जाणें । पडशील अपायीं ॥ पाईं मन० ॥ १ ॥
अपवित्र देह जाण । अविद्येचे जाण पण ।
श्रीहरिभजनावीण सोडुनियां देईं ॥ पाईं मन० ॥ २ ॥
कृष्णदासप्रभुविण । येथें तुझा सखा कोण ।
तुला श्रीरामाची आण[2] । विचारुनि पाहीं ॥ पाईं मन० ॥ ३ ॥

पद ३५ वें.

न्हाणीं न्हाणीं त्या निर्मळातें न्हाणीं ।
गंगा चरणीं त्यावरि मी घालीं पाणी ।
भाव नंदची, हे भक्ति यशोदाराणी ।
न माय गैगनीं[3] पायावरी चक्रपाणी हो ! ॥ ध्रुवपद. ॥
ज्याच्या स्नेहें देहबुद्धिविरहित केलें ।
ज्याच्या स्नेहें देहाचें मीपण गेलें ।

---

१. खर्च केलें. २. शपथ. [आज्ञा=आण. याचा अर्थ शपथ असा कालांतरानें झाला]. ३. आकाशांत.

ज्याच्या स्नेहें मन तन्मय होऊनि ठेलें ।
त्याचे मस्तकिंचें जावळ माखि तेलें हो ! ॥ न्हाणीं० ॥ १ ॥
ज्याची प्राप्ति नोहे नाना अनुष्ठानें ।
सर्वथाही न लभ्य या कष्टानें ।
ज्याचे श्वासीं वेदाचीं [१]अधिष्ठानें ।
त्याचें नासिक उजळीतें आंगुळ्यानें हो ! ॥ न्हाणीं० ॥ २ ॥
ज्याचे स्मरणें [२]दोषी वैकुंठासी जाती ।
ज्याच्या ध्यानें शिव लाभे पर विश्रांती ।
ज्यातें स्तवितां ते वेद मौनें ठाती ।
त्याचे भाळीं लाविती निज चरणाची माती हो ! ॥ न्हाणीं० ॥ ३ ॥
कृष्णदासप्रभु पुत्रातें अवलोकीं ।
मीपण नेऊनि उपदेश केला से[३]खीं ।
वृत्ति बोलतां चालतां मूकी ।
त्या कृष्णाचे न्हाणुनि कान फुकीं हो ! ॥ न्हाणीं० ॥ ४ ॥

पद ३६ वें.

हरि म्हणे गडियांतें । हात पुसा घोंगडियांतें ।
ऐसें बोलतां कानया तें । सर्वेही ते [४]मानवती ॥ ध्रुवपद. ॥
पेंधा बोले वचन । तरी यमुनेसि जाइन ।
जी[५]वन अगत्य सेवीन । आपुल्या करेंकरोनियां. ॥ हरि० ॥ १ ॥
मग पेंधा त्या अवसरा । वेगें आला यमुनातीरा ।
न्याहाळूनि पाहे बरा । विवसी कोठें म्हणोनि ॥ हरि० ॥ २ ॥
तों यमुनाजीवना खळाळ । कानीं पेंधा ऐके तुंबळ ।
घोंगडी खालीं ठेवी तात्काळ । जाळीमाजी अवळिला. ॥ हरि० ॥३॥
पेंधा म्हणे यमुनेसी । तूं बायको होऊनि आम्हांसी ।
हमामा आजि घालिसी । कैसी तगसी पाहूं आतां ? ॥ हरि० ॥ ४ ॥
जरी मी कृष्णदास असेन सत्य । तरी तुज करीन शांत ।
म्हणवूनि हमामा त्वरित । मांडियला यमुनेसीं. ॥ हरि० ॥ ५ ॥

१. स्थानें. २. पापी जन. ३. अंतीं. ४. मान्य करिती. ५. पाणी.

पद ३७ वें.

रमाकांत न ये मी वो! सये! काय करूं ॥ ध्रुवपद. ॥
दूर करुनि चंदनासि । दावि नंदनंदनासि ।
शशीकळा गमती रोग, नको सजणि भांग भरूं. ॥ रमाकांत० ॥ १ ॥
श्रम मनिं बहु दाटताति । युगसम पळ वाटताति ।
म्लानवदन चंद्र नको दर्पणासी आणि धरूं. ॥ रमाकांत० ॥ २ ॥
नवस करुनि चंडिकेशिं । दावि मला हृषिकेशी ।
कृष्णदास विरहसिंधु सांग सखे! केंवि तरूं. ॥ रमाकांत० ॥ ३ ॥

पद ३८ वें.

जसोमतसुत नंदलाला । बृजकी गैल डोले. ॥ ध्रुवपद. ॥
पीतांबर कछनि कास ग[1]ळ्वनके संग जात ।
फेट मुरलि मुगुट शीस बैस बैन बोले. ॥ जसो० ॥ १ ॥
ग्वालबाल संग लिये अंग अंग जोरे. ।
हात लकुटि दुधकी मटकी सखियनसो जोरे. ॥ जसो० ॥ २ ॥
वृंदावन कुंज जात गावत हरि कृष्णदास ।
या छबी कुछ कहि न जात रसनामृत थोरे. ॥ जसो० ॥ ३ ॥

पद ३९ वें.

बाजिराव महाराज अर्जी ऐकतो बायकांची ।
चल गडे! जाऊं पुण्याशी, हौस मोठी माझ्या मनची ॥ ध्रुवपद. ॥
या चैत्रमासीं आनंद करा हळदी कुंकु गौरीचें, ।
नार गेली ग! वाड्यांत इनें भेट घेतली खाशाची ।
चाल ॥ या नारीनें जाऊन कसा लाविला लाग? ।
पति आमुचे घरीं बसले कांहीं रोजगार सांग ।
हा सर्वस्वीं देह केला अर्पण करुनि आण तुमची. ॥ बाजिराव० ॥१॥
अर्जी करुनियां, पतिची चाकरी केली हुजुरीची ।
दिली एक अबदागीरी घोडी बसाया बरोबरीची ।
भरजरी दिला पोषाख दिली शालजोडी कलाबतुची. ।

---

१. गौळयांबरोबर.

चाल ॥ कधिं नित्य जाई पालखींत बसून ।
कधिं नित्य येइ जरतार पितांबर नेसून ।
दिले हातीं हात सर दोन दोर गुलजार ।
कानिंचें कर्णफुल पाचूचे हिरवे चार ।
नाकियाची नथ जोडी उंच मोलाची ॥ बाजिराव० ॥ २ ॥
श्रावणमासीं दाटि पुण्यामधें नागपंचमीची ।
शुक्रवारपेठेंत बसुनि हाजिरी घेतो बायकांची ।
चाल ॥ काळी सांवळी गोरीचा तोरा फार ।
उभे रस्त्यानें चालले पहा जोडव्याचे ठणकार ।
जशी ज्याची योग्यता पाहुनि पैठवण करि तीची ॥ बाजि० ॥ ३ ॥
नारिच्या बलावर साधुनियां दरबार ।
कोट्यानकोटी द्रव्य मिळविलें हें फार ।
[1]कृष्णदास म्हणे ऐशा स्त्रिया घरोघरीं [2]असती ॥ बाजिराव० ॥ ४ ॥

---

५. मुक्ताबाईकृत पदें.

पद ४० वें.

असत्य न बोलों तोंडें रे खेळया ! ॥ ध्रुवपद. ॥

मुंगीनें [3]मेदिनी धरियली माथां, वायूची बांधली मोट ।
सशानें सिंह फाडुन खादला, तिळान फोडिली लाठ ॥ असत्य० ॥१॥
शीतानें सूर्य बांधला पायीं, चंद्रास झोंबला ताप ।
गाईनें व्याघ्र फाडियला, तेणें बेडकें गिळिला साप ॥ असत्य० ॥ २ ॥
वाळुचीं वेंटीं थोट्यानें वीणलीं, तोंडाळ झालें मुकें ।
पांगुळ चढला गिरिच्या माथां, गगनीं फोडिलें टांकें ॥ असत्य० ॥३॥
वांझेच्या पुत्रानें उदीम केला [4]कुंपान खादलें शेत ।
स्त्रीविणें पुरुष बाळक व्याला, पुरला तयाचा अंत. ॥ असत्य० ॥ ४ ॥

---

१. हा कृष्णदास कोणी दुसरा असावा. २. ह्या पदांत कवीनें शेवटील 'बेहिमर्ता' व 'नामर्द' बाजीरावाच्या कारकीर्दीत नव्यापव्या करणाऱ्या बायकांचा वरचष्मा कसा असे हें दाखविलें आहे. ३. पृथ्वी. ४. कुंपणीनें, आवारानें.

मुक्ताबाई म्हणे गुरुपुत्रा ! आम्हीं बांधली गगनीं वाट ।
सकळ ब्रह्मांडें घेउनि हातीं भरिला त्याचा घोट ॥ असत्य० ॥ ५ ॥

पद ४१ वें.

वाहवा साहेबजी ! सद्गुरुलाल गुसाई जी ! ॥ ध्रुवपद. ॥
लालबिचमों उदीला काला औंठ पीटसों नीला ।
पीत उन्मनी भ्रमर गुंफा रस झुल बाबा ॥ वाहवा० ॥ १ ॥
सहस्रदलमों डलखलीखाये आजलों परमाना ।
जहां तहां साधू दसवा आप ठिकाना ॥ वाहवा० ॥ २ ॥
सद्गुरु चेले दोनो बराबर येक दसमों भाई ।
एकसे ऐसे दरसन पायो महाराज मुक्ताबाई ॥ वाहवा० ॥ ३ ॥

६. नामदेवकृत पदें.

पद ४२ वें.

पहुडावें कान्हा ! कमलदललोचना । शयनीं शयन करावें जी ! ॥ध्रुवपद.॥
जाइ जुइ सेवती मोगरा मालती । कोमाइल्या[1] पुष्पयाति[2] जी ! ॥ पहु० ॥ १ ॥
सहस्रफणी[3] तिष्ठत उभा । देहा रचुनियां जी ! ॥ पहु० ॥ २ ॥
इंद्रादिक देव तिष्ठत उभे । आज्ञा द्यावी जायाशीं ॥ पहु० ॥ ३ ॥
रुक्मिणीसहित करावी निद्रा । नयन कोमावले जी ! ॥ पहु० ॥ ४ ॥
देव आले निजमंदिराशीं । आज्ञा द्यावी नामयाशी ॥ पहु० ॥ ५ ॥

पद ४३ वें.

येईं हो ! विठ्ठले ! माझे माउलिये ! ।
निढळावरि[4] कर ठेवुनि वाट मी पाहें. ॥ ध्रुवपद. ॥
आलीया गेलीया हातीं धाडीं नीरोप ।
पंढरपुरीं आहे आइबाप. ॥ येईं० ॥ १ ॥
पिंवळा पीतांबर कैसा गगनिं झळकला ।
गरुडावरि बैसोनी कैवारी आला. ॥ येईं० ॥ २ ॥

---

१. कोमेजल्या. २. पुष्पांच्या जाति (प्रकार). ३. शेष. ४. कपाळावर.

[1]विंठोबाचें राज्य आम्हां नित्य दिवाळी ।
विष्णुदास नामा जिवें भावें ओंवाळी. ॥ येई० ॥ ३ ॥

पद ४४ वें.

[2]पतितपावन नाम ऐकुनी आलों मी द्वारा ।
पतितपावन न होसी म्हणुनि जातों माघारा. ॥ ध्रुवपद. ॥
सोडीं देवा ! ब्रीदें[3] आतां न होसी अभिमानी ।
पतितपावन नाम तुजला ठेवियलें कोणीं ? ॥ पतित० ॥ १ ॥
घेसी तेव्हां देसी ऐसा अससी उदार ।
काय देवा ! रोधूं तुमचें कृपणाचें द्वार ? ॥ पतित० ॥ २ ॥
उच्छिष्टाचें सीत देवा न टाकिसी बाहेरी ।
कोणीं दिधली भगवंत तुजला भूषणाची थोरी ? ॥ पतित० ॥ ३ ॥
नामा म्हणे बा ! तुमचें नलगे मज कांहीं ।
प्रेम असों द्या, हृदयीं तुमचे आठवीन पायीं. ॥ पतित० ॥ ४ ॥

पद ४५ वें.

गोविंदा ! रामा ! नरहरी ! ॥ ध्रुवपद. ॥
बाबा ! अहंकार[4] निशि घनदाट । गुरुवचनासी फुटली फांट[5] ।
माता भक्तीचे भेटली वरवंट । तिनें मार्ग दाखविले चहुंकडे ॥ गो० ॥ १ ॥
एक शब्द स्पष्ट बोलावा । वाचे 'हरी हरी' म्हणावा ।
संतसमागम धरावा । तेणें ब्रह्मानंद होय आघवा. ॥ गो० ॥ २ ॥
आला शीतळ शांतीचा वारा । तेणें सुख झालें शरीरा ।
सुटल्या पातकाच्या धारा । कळिकाळासी भय धरा. ॥ गो० ॥ ३ ॥
अनुहात वाजवा टाळ । अनुक्षिर गीत रसाळ ।
अनुभव तन्मय सकळ । नामा म्हणे केशव कृपाळु गा[6]. ॥ गो० ॥ ४ ॥

पद ४६ वें.

गडे ! हो ! राजा कीं रे ! झाला । कृष्ण सिंहासनीं बैसला.॥ध्रुवपद.॥
पांवा मोहरी घोंगडी । आम्ही खेळों यमुनाथडी ।
कृष्ण आमुचा कीं रे गडी । यमुनेच्या पैलथडी ॥ गडे० ॥ १ ॥

---

१. 'पंढरपुरीं आम्हां नित्य दिवाळी' असा अन्य पाठ. २. पातकी जनाला पवित्र करणारा. ३. लौकिक. ४. गर्व. ५. 'वाट' असाही पाठ आहे. ६. घ्या, भजा.

टाकुनी काळा कांबळा । कांसे पीतांबर कसिला[1] ।
आतां काय बागुलभय त्याला ।............... ॥ गडे० ॥ २ ॥
खेळों हुतूतू हुंबरी । थडका हाणों टीरीवरी[2] ।
हा तों चालिला दळभारीं । आमुचे यशोदेचा हरी ॥ गडे० ॥ ३ ॥
तुम्ही आम्ही संगें जेवूं । गाई वळावया जाऊं ।
याच्या मानेंत बुक्या देऊं । आतां जवळि जातां भिऊं ॥ गडे० ॥४॥
नामा म्हणे चला जाऊं । जवळि जाउनि उभे राहूं ।
पायां पडोनि मागुनि[3] पाहूं । जनीं वनीं कृष्णजी पाहूं ॥ गडे० ॥५॥

पद ४७ वें.

कैसी हो! केली देवा! । ठकवूनि दीनाची सेवा ॥ ध्रुवपद. ॥
पहा जगाची जी आई । जिचें नांव रखुमाबाई ।
तिनें पाणी आणावें काई । कुंभारीण होउनीयां ॥ कैसी० ॥ १ ॥
देवा! गरुड तुमचें वहान । पक्ष्यांमाजी इंद्र जाण ।
त्यानें गाढव होऊन । माती आणावी काई ॥ कैसी० ॥ २ ॥
जळो जळो हा संसार । कर्म बळिवंत दुस्तर ।
शिणविला रुक्मिणीवर । नामा म्हणे भक्तिनें ॥ कैसी० ॥ ३ ॥

पद ४८ वें.

विठ्ठलाचा धर्म जागो । तयाच्या चरणीं लक्ष लागो ॥ ध्रुवपद. ॥
या जंबुद्वीपामाजी एक पंढरपुरगांव ।
धर्माचें नगर तेथ विठोपाटील त्याचें नांव ॥ तयाच्या० ॥ १ ॥
भाव आणि भक्तिचा जेणें गुंफिला झेला[4] ।
विठ्ठल दातयाच्या घरा उचित नेला ।
उचित पाहुनियां जन्म वेगळा केला. ॥ तयाच्या० ॥ २ ॥
सुदामा ब्राह्मण थोर दारिद्र पीडिला ।
मूठभर पोह्यांसाठीं हेमपुरी पावला. ॥ तयाच्या० ॥ ३ ॥
नामा म्हणे देवराया! आम्हां[5] तारीं श्रीहरी! ।
तुजवीण कोण काया धांवूनि येईं बा! सत्वरी. ॥ तयाच्या० ॥ ४ ॥

---

१. बांधिला. २. कटिपश्चाद्भागावर, कुल्यावर. ३. 'वांटा मागूं' असा अन्य पाठ.
४. गुच्छ. ५. 'आतमा' असा अन्य पाठ आहे.

पद ४९ वें.

धांव रे! पांडुरंगा । भक्ताचिया अंतरंगा ॥
पाव रे! संकटीं बा! गोरोबाच्या प्रसंगा ॥ ध्रुवपद. ॥
गोरोबा भक्त तुझा । माती तुडवितां पाहीं ॥
तुझिया नामस्मरणें । भान देहाचें तें नाहीं ॥
एकुलता एक पुत्र । नकळत तुडविलाही ॥ धांव० ॥ १ ॥
एकुलता एक पुत्र । तुडवितां निमाला[1] ॥
संतान बुडालें गा! । तुज स्मरतां विठ्ठला! ।
लाज ही कोणाची बा! गेली राखीं ब्रिदाला[2] ॥ धांव० ॥ २ ॥
कीर्तनीं नामदेव । हांका मारी विठ्ठलाला ॥
गोरोबाच्या कांतेची । दया येऊं दे तुजला ॥
झाली कृपा नामा म्हणे । पुत्र रांगतचि आला ॥ धांव० ॥ ३ ॥

पद ५० वें.

ते मुंगी उमगा[3] ते मुंगी उमगा । मुंगीचे मुखीं त्रिवेणी गंगा ॥ ध्रुवपद. ॥
उदकाचे ढवळे मशीची वाती । तेथें अंधारीं मुंगीनें लाविली ज्योती ॥ ते० ॥१॥
अवघें आकाश मुंगीये मागें । मुंगीनें संसार सांडिला मागें ॥ ते० ॥ २ ॥
विष्णुदास नामा मुंगीये मागें । मुंगी उमगली खेचरसंगें[4] ॥ ते० ॥ ३ ॥

पद ५१ वें.

पांच पोळ्या सात भाकरी । दीड कानूला अर्धी पुरी ।
माझी हिरुनी सिदोरी । कानोबा निवडी आपुलीं गोधनें ।
काडी हुडकून[5] गोधनें ॥ ध्रुवपद. ॥
कानोबा वोढाळ तुझ्या गाई । उभ्या न राहती कदंबा छाईं ।
उड्या वेती यमुनाडोहीं । आम्हांला रागें भरेल तुझी आई ॥ का० ॥१॥
परियेसी शारंगधरा । तुझा बैल चुकला मोरा ।
सांगू गेलों तुझिया घरा । तुझा पाठी लागला म्हातारा ॥ का० ॥ २ ॥
परीयेसीं हृषीकेशी । गाई दुभत्या दूध पिसी ।
वत्सें प्यालीं म्हणुनी सांगसी । उद्यां तक्र नाहींच आम्हासी ॥ का० ॥३॥

---

१. मृत्यु पावला. २. लौकिक. ३. ओळखा. ४. विसोबा खेचर नामदेवाचा गुरु त्याच्या संगतीनें. ५ शोधून, तपास करून.

नामा म्हणे शेषशायी । तूंची बाप तूंची आई ।
आम्ही वत्सें तूं गाई । येउनी अखंड हृदयीं राहीं ॥ का० ॥ ४ ॥

पद ५२ वें.

कुतना ! थमाल ले ! थमाल अपुल्या गाई ॥ ध्रुवपद. ॥
कुतना ! थमाल ले ! थमाल अपुल्या गाई ।
आम्हि दातों ले ! आपल्या घलास दातों भाई ! ।
येथें यायाता आमचा इलाज नाहीं ।
तुजी थंगत ले ! थंगत कलली भाई ! ॥ कुतना० ॥ १ ॥
तुम्ही थोलल्या पातलाचे लेंक ।
मला म्हनता ले ! जाईं गाई लाख ।
तुम्हामधीं ले ! मी आहें गलीब एक ।
किती मी धांवूं ले ! कांता लागला पायीं. ॥ कुतना० ॥ २ ॥
काली पिवली ले ! गाय आहे तानेली ।
या या गवल्याची धवली गाय पलाली ।
मदला बघून ले ! गवली तो माला माली ।
काती कामली हिसकून घेतली साली. ॥ कुतना० ॥ ३ ॥
काल बलाचि ले ! बलाचि खलवस केला[1] ।
तुम्ही अवघ्यांनीं फाल फाल घेतला ।
मी निपजत ले ! म्हनुनी थोलका दिला ।
तूं म्हणसिल ले ! याला कलत नाहीं कांहीं ॥ कुतना० ॥ ४ ॥
यमुनातीलीं ले ! नित कलिती आंघोली ।
म्हणतां मजला ले ! आणीं सिदोली ।
कइंची आनुं ले ! वरन आनि भाकली ।
माजा * * * ले ! काम आइकतो भाई !' ॥ कुतना० ॥ ५ ॥
कृष्ण म्हणे, 'रे ! उगा राहिं बोबड्या ! ।
तुझ्या गाइ रे ! मीच वळवितों गड्या ! ।
नाहींतर धाडिन रे ! गोपाळांच्या जोड्या' ।
नामा म्हणे, 'रे ! गोष्ट रोकडी पाहीं.' ॥ कुतना० ॥ ६ ॥

---

१. 'गूल घालुनी बलाच गोल केला' असाही पाठ आहे. २. खरी.

पद ५३ वें.

करितों जोहार करितों जोहार । मी संतघराचा महार. ॥ ध्रुवपद. ॥
विवेकनाइक आमचें नांव । निर्गुणपुर हें माझें गांव ।
बसवी पंचभूतांचा ठाव । रस्ते चार रस्ते चार ॥ मी संत० ॥ १ ॥
आत्मधनी हा पाटिल बावा । मनाजी प्यादा चालवी गावा ।
बुधोजीशेटी बळकट बरवा । घरांत बैसलीसे आवा ।
खेळवी पोर खेळवी पोर ॥ मी संत० ॥ २ ॥
कौल शत वर्षांचें मूल । तीनशें साठ बहात्तर कूळ ।
कामाजी देशमुख सबळ । क्रोधाजी देशपांड्या खळ ।
नेणे सरकार नेणे सरकार ॥ मी संत० ॥ ३ ॥
शेवटीं नारी तुमची धड । पडेल चौऱ्यांशींचा कोड ।
अंतीं जीवाजीशीं सांकड । सांगतो खरें सांगतों खरें ॥ मी संत० ॥ ४ ॥
हिशेब पडेल जव सरकारी । येईल यमाजीची स्वारी ।
धरोनि जिवाजी कारभारी । देतील मार देतील मार ॥ मी संत० ॥ ५ ॥
आवडी राखा मजवरी हेत । मी तंव करीन तुमचें हेत ।
संतसंगीं लावीन चित्त । नामया सार नामया सार ॥ मी संत० ॥ ६ ॥

पद ५४ वें.

कान्होबाची संगती ब्रह्मादिक इच्छिताती धन्य ।
आम्हां म्हणती । आलललल रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
अजगर मारिला वणवा गिळिला, ।
गोवर्धन उचलला । अबबब रे ! ॥ का० ॥ १ ॥
मामा मारुं गेलासी । आपटलें गजासी; ।
मल्लयुद्ध खेळशी । हुतुतुतु रे ! ॥ का० ॥ २ ॥
पूतनेसी शोषिलें । नारदा मोहिलें, ।
गणिकेसी तारिलें । अहाहाहा रे ! ॥ का० ॥ ३ ॥
गवळ्यांच्या घरीं जाशी । दुग्धलोणी खाशी, ।
त्यांच्या सुना तूं भोगिशी । छीछीछीछी रे ! ॥ का० ॥ ४ ॥
मुरली घेउनि सत्वरी । जाशी यमुनेतीरीं, ।
वाजवीशी नानापरी । रुणझुणरुणझुण रे ! ॥ का० ॥ ५ ॥

यमुनाडोहीं पोहतां । कालिया सर्प तेथें होता,
नाचतसे त्याचे माथा । थै थै थै थै रे ! ॥ का० ॥ ६ ॥
गोपी गेल्या स्नानाशीं । वस्त्र वृक्षीं ठेवींशी ।
नागव्या त्यांना नाचविशी । अरे रे रे रे ! ॥ का० ॥ ७ ॥
सोळासहस्र गोपींसी । कृष्णनाथा भोगीशी, ।
ब्रह्मचारी म्हणविशी । ळुळुळुळु रे ! ॥ का० ॥ ८ ॥
ऐसे तुझे पोवाडे । वर्णिताती वाडेकोडें, ।
विष्णुदास नामा म्हणे । हु हु हु हु रे ! ॥ का० ॥ ९ ॥

पद ५५ वें.

नर रामभजनबिन गत न तरनकी ।
कोटि उपाव कर रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
होम नेम बत तीरथ साध्यो । क्या हुआ बनखडबासा रे ! ।
चरनकमल उरमा उपजे । नहिं तों लग झूटी आसा रे ! ॥ नर० ॥१॥
नरतनुपायो राम नहिं गायो । भूल्यो पशू गव्हारा रे ! ।
सिरपर काल खडा शर साधें । नामदेव कहे पुकारा रे ! ॥नर०॥२॥

---

७. रमणतनयकृत पदें.

पद ५६ वें.

यशोदासुत गाईं रे । यशोदासुत हरि गोविंद हरे आदिपुरुष आनंदकंद अनुदिनिं मुचकुंदवरद श्रीमुकुंद गाईं रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥

मधुमुरहर[1] मदनजनक विधिसुरनुत[2], स्तविति सनक, पालक त्रैलोक्य व्यापक एक सर्वा ठाईं । येकि सकळ जग अनेक मृगजळमय भास फोक हरुनि मोह शोक नाम घोकतचि तूं जाईं. ॥ यशोदा० ॥ १ ॥

इंदिरावरदगरुडगमन मंदरधर असुरदमन तो हरि वृजीं नंदतपें प्रगटुनि सुखदाई । शोभत कटिं पीतवसन मोर मुगुट मंजुहसन, मुरलिधर गोपीजीवन क्रीडत कुंजशाई[3]. ॥ यशोदा० ॥ २ ॥

कमलनयन कैलुषहरण[4] विमलचरित भक्ततरण जननमरणभ्रमण हरुनि

---

१. मधु व मुर या दैत्यांस मारणारा. २. स्तुत. ३. कुंजांत शयन करणारा. ४. पापहर्ता.

चरणीं शरण जाईं । वर्णिति ज्या श्रुतिपुराण वदत व्यास हें प्रमाण रमणतनय निश्चय जाण रत हरिगुरुपायीं. ॥ यशोदा० ॥ ३ ॥

पद ५७ वें.

तव गुणमहिमा । श्रीहरिरामा । वर्णिला न जाय. ॥ ध्रुवपद. ॥
न कळेचि पार निगमा, । शिणला चतुर्मुख ब्रह्मा ॥
तेथें आम्हां [1]आतुडशी काय रे ! ॥ तव गुण० ॥ १ ॥
शिणलीं सहस्त्र तोंडें । [2]फणाशेषाऐशीं धेडें ॥
झाले वेडे न चले उपाय रे ! ॥ तव गुण० ॥ २ ॥
तेथें माझी वाणी किती । रमणात्मज करी विनती ॥
द्यावी मुक्ति, दावीं तव पाय रे ! ॥ तव गुण० ॥ ३ ॥

पद ५८ वें.

आणाना यदुराज । झडकरि आणाना यदुराज. ॥ ध्रुवपद. ॥
माळ गळ्यांतिल [3]व्याळसमचि, घननीळ नये सदनाला ।
वेळ नका बहु लावुं तयाविण राहिना जीव आज ॥ झड० ॥ १ ॥
भोग सुखादिक रोग गमति वियोग न साहे सख्यांनो ! ।
वेगिं आणिं सये ! बाई ! तयाविण राहीना मम प्राण ॥ झड० ॥ २ ॥
नंदतनय व्रजवृंदरहित कालिंदितटीं करि लीला ।
मंदिरीं आणिं सखे, रमणात्मज वंदित पादसरोज ॥ झड० ॥ ३ ॥

पद ५९ वें.

येऊं दे करुणा [4]मारमणा ! । दीनोद्धारणा ! रे ॥ ध्रुवपद. ॥
बुडलों रे ! भवसागरडोहीं । तारिं आम्हां शरणा ॥ येऊं० ॥ १ ॥
हरिं अवघ्या विषयादिक [5]भ्रमणा । देउनि सत्क्रमणा ॥ येऊं ॥ २ ॥
विंनवितो रमणात्मज जाणा । श्रीगुरु तव चरणा ॥ येऊं० ॥ ३ ॥

पद ६० वें.

जातसे वय हें वायां कां रे ! तुम्ही नायका ? ।
क्षणभंगुर देह शाश्वत मानुनि कां न भजसि यदुनायका ? ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. बरोबरी करशी. २. सर्प. ३. सर्पाप्रमाणें. ४. लक्ष्मीपति. ५. फेरे.

चित्स्वरुपीं मन लावुनि सेविसि नामामृत रसना[1] एका ।
विषयसुखीं रमतां तूं होशिल पात्र रविसुतसायकां[2] ॥ कां० ॥ १ ॥
विषवत् विषय समस्त गृहादिक त्यज सुतधनपशुबायका ।
सत्संगति साधुनियां सेविसि गुरु अक्षयपददायका[3] ॥ कां० ॥ २ ॥
कनकीं नग, घटिं माति, सुतीं पट, तैसें जाण रुपा एका ।
रमणतनय सद्गुरुचरणीं रत आवडि हरिगुणगायका ॥ कां० ॥ ३ ॥

पद ६१ वें.

हरिविण मज गमेचि ना वो ! ॥ ध्रुवपद. ॥
कमलनयन प्रभु जलधिशयन[4] हरी ।
ज्याला सुरवर स्तविति सनकशुकविधिहरनिगमागमें ॥ हरि० ॥ १ ॥
नंदात्मज आनंदकंद वृजललनेसि रमे ।
गोधनपाल दयाळ पाहतां भव[5] हा उपशमे[6] ॥ हरि० ॥ २ ॥
मुरलि अधरिं धरि वाजवि मंजुळ ऐकुनि त्रिभुवन भ्रमे ।
मारजनक सकुमार श्याम येइल मंदिरिं मज गमे ॥ हरि० ॥ ३ ॥
जाय सखे ! हरिपाय धरुनि उपाय हाचि करशील क्रमें[7] ।
रमणात्मज विनति करी आणीं श्रीवर कल्पद्रुमे. ॥ हरि० ॥ ४ ॥

पद ६२ वें.

[8]सोडीं सोडीं तूं माया रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
.... ।
नदीदोका ह.......................... ॥ सोडीं० ॥ १ ॥
.... ।
तंतु पट घट........................ ॥ सोडीं० ॥ २ ॥
गुरुप्रती रमणात्मज झाली मोक्षप्राप्ती ।
अनुदिनिं विश्वस्वरुपीं दावीं तव पाय रे ! ॥ सोडीं० ॥ ३ ॥

---

१. 'सरसा' असाही पाठ आहे. २. यमाच्या बाणांस. ३. मोक्षपद देणारा. ४. क्षीरसागरशायी (कृष्ण). ५. संसार. ६. शीत होई, नाश पावे. ७. अनुक्रमानें, हळूहळू. ८. हें पद त्रुटित आहे. शोधकांनीं समग्र मिळविण्याचा प्रयत्न करावा. उपलब्ध झाल्यास त्याचा उपयोग परिशिष्टांत करितां येईल.

८. विठ्ठलनाथ[1]कृत पदें.

पद ६३ वें.

जडदेह कसा घेउनि गेला तुकाराम वाणी ॥ ध्रुवपद. ॥
भजन पुजन भावबळें । जिंकियले कळीकाळ ॥
गर्जताति तिन्ही ताळ । ऐकताति कानीं. ॥ जडदेह० ॥ १ ॥
पंढरिचा देव गडी । पाववील पैल थडी ॥
विठ्ठलनाथ गरिब गडी । त्यासि कोण मानी ॥ जडदेह० ॥ २ ॥

पद ६४ वें.

धिग ब्रह्मबोध करुनि काय मूढ मानवाला ॥ ध्रुवपद. ॥
रात्रदिवस जोडि[2] दाम । हृदयीं वसे तंव सकाम ।
नाठवितां रामनाम । देवदानवांला ॥ धिग० ॥ १ ॥
बुडतयासि देउनि हात । आपापणांसि करिल घात ।
विठ्ठलनाथ देउनि लात । सोडि पालवाला ॥ धिग० ॥ २ ॥

पद ६५ वें.

मजकडे आधिं नि[3]कट करुनि येइं पांडुरंगा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
कलियुगीं बहूत दास । होसी दासां घरीं दास ।
माझ्या आयुष्याचा नाश । जात आहे भंगा. ॥ मज० ॥ १ ॥
आ[4]सनिं शयनिं मनीं ध्यात । तूंचि बंधुमायतात ।
विठ्ठलनाथ रसिक गात । नाम प्रेमसंगा. ॥ मज० ॥ २ ॥

पद ६६ वें.

राधिकेचा रंग पाहुनि कृष्ण दंग जहाला ॥ ध्रुवपद. ॥
वेणी फणी करुन भांग । काजळ कुंकु ल्यालि चां[5]ग ।
गोरें अंग चोळी तंग । दाखवी श्रीहरिला ॥ राधि० ॥ १ ॥
राधिकेचा झकाझोंक । कृष्ण पाहुनि लावि नोक ।
जरीपातळाचा झोंक । पदर सांवरीला ॥ राधि० ॥ २ ॥
कृष्ण पाहुनि झाली वेडी । हांसतांचि नेत्र मोडी ।
विठ्ठलनाथ भक्त गडी । चरणीं रंगला ॥ राधि० ॥ ३ ॥

---

१. हा कवि शेणवई ब्राह्मण होता, व कोल्हापुरानजीक आजरें या गांवीं राहत असे–अशी माहिती कळते. २. मिळवी. ३. घाई करून. ४. 'अशनीं' असा पाठ आहे. ५. उत्तम.

पद ६७ वें.

ढीग कासयासि करिसी जोग, लोक शीणवाया ॥ ध्रुवपद. ॥
देणें घेणें कारभार । लेवालेवी उदिम फार ।
कर्ज देउनि धरिसि द्वार । शेण कालवाया ॥ ढीग० ॥ १ ॥
मंत्र, तंत्र, कळा जाण । आत्मरुपीं नाहीं ध्यान ।
विठ्ठलनाथ लावुनि वात । दीप मालवाया ॥ ढीग० ॥ २ ॥

पद ६८ वें.

काय मना! जना धना गुंतलासि लोभा ॥ ध्रुवपद. ॥
जन्ममरण नरकद्वार । वासनेसि येरझार ।
विषय ध्या संभ्रमांत फार । नाशिवंत शोभा ॥ काय० ॥ १ ॥
विसरलासि शाश्वताचें । नाम आत्मघाता ।
[1]रतला कसा विठ्ठलनाथ । अंतकाळीं तो बा ! ॥ काय० ॥ २ ॥

पद ६९ वें.

कसा तारिल पंढरीराव ? ॥ ध्रुवपद. ॥
भाव धरीना भक्ति करीना । उगाच हरि ! मज पाव. ॥ कसा० ॥ १ ॥
माता पित्याशीं लाथा मारी । मेल्यावरि करि कात्र ॥ कसा० ॥ २ ॥
थरथर कांपे शक्ति हरल्या । म्हणे, 'देवा! आतां धांव.' ॥ कसा० ॥ ३ ॥
विठ्ठलनाथा सद्गुरुचरणीं । दिधला अक्षय [2]ठाव. ॥ कसा० ॥ ४ ॥

पद ७० वें.

कां रे! भुललासी [3]गंव्हार!। कां रे! भुललासी ॥ ध्रुवपद. ॥
सर्व म्हणसि माझें माझें । कुटुंबासी वाहसी ओझें ।
अंतकाळीं कोण तूझें । एकलाची जासी ॥ कां रे० ॥ १ ॥
आलासि कोठुनी जासिल कोठें । आगम निगम पाहें वाट ।
काळ करिल आठवाठ । त्या काय जबाब देसी ॥ कां रे० ॥ २ ॥
जन्मा येउनि सार्थक करीं । सद्गुरुचे पाय धरीं ।
विठ्ठलनाथ भजन करी । बोध भाविकांसी ॥ कां रे० ॥ ३ ॥

---

१. आसक्त झाला. २. मुक्ति, कैवल्य. ३. गांवढळा, मूर्खा.

९. रामकृष्णकृत पदें.

पद ७१ वें.

धांवा धांवा धांवा उद्धवा! आणा माधवा।
अक्रूर नव्हे हा क्रूर साधिला दावा[1] ॥ ध्रुवपद. ॥

पहा पहा अक्रुरें कसा कापिला गळा।
नेलें मथुरेशीं बळराम आणि गोपाळा[2]।
त्या दिवसापासुन गोकुळास आली अवकळा[3]।
रात्रंदिवस चैन पडेना, लागेना डोळा ॥
चाल ॥ अशि काय कुब्जा चांगली मोठी सरस।
तिशीं जाउन रतला, धरुन आमचा हिरस[4]।
विरहें तळमळतों आम्हां लागला चिरस[5] ॥
टीप ॥ एकदां येउन व्रजवधूंचा कंठ वधावा. ॥ धांवा० ॥ १ ॥

ब्रह्मज्ञानाची कथा सांगतां वृथा।
हा पूर्णब्रह्म राधिकेशीं रतला होता।
रथीं गुप्त होउनि बैसला आम्हां देखतां।
'येतों मी' म्हणुनि सकळांसी दिधला गोता[6] ॥
चाल ॥ हिकडेचि आम्ही झुरझुरुन जाऊं मरून।
येथें कितिक दिवस धीर धरून राहावें ठरून[7]।
कधिं पडतिल दृष्टी फिरुन डोळां भरून ॥
टीप ॥ शिणलों नवस करकरून हरीचा धांवा ॥ धांवा० ॥ २ ॥

कंसासी वधूनि राज्याचे जाहले धनी।
त्यामुळें आमचा लोभ दिला सोडुनी।
कसा दोर अर्धा आडामाजी कापुनी।
वाटतो त्यजावा प्राण सर्व त्यागुनी ॥
चाल ॥ होता रुसवा येती न तिनदां घरास।
यमुनेतीरीं अडवी जैशी याची मिरास।

---

१. वैर. २. कृष्णाला. ३. ऱ्हास. ४. इच्छा, अधाशीपणा. गोपींच्या म्हणण्याचा भाव कीं पहिल्यानें आम्ही कृष्णाला पाहिजे होतों, पण आतां तो कुब्जेवर आषक्त झाला. ५. द्वेष, तिरस्कार. ६. गोता देणें=गटंगळ्या खायाला लावणें, नुकसान करणें, निराश करणें. ७. थांबून. ८. हक्क, वतन.

मधुवनीं खेळतां रास भुवनसुंदरास ॥
टीप ॥ वाटतो योग असा सर्वदा साधावा ॥ धांवा० ॥ ३ ॥
पाहोनी गोपींचा भाव म्हणे उद्धव ।
अंतरीं व्यापिला देव केवढें दैव ।
त्यागोनि आपुले धव[1] रमती माधव ।
अंतरीं धरा श्रीधरा असें बोधावें ॥
चाल ॥ रविबिंब जसें का दिसे सकळिका घटांत ।
जगदीश व्यापिला असे कीं तंतुपटांत ।
यापरी पहा श्रीहरी हृदयसंपुटांत ॥
टीप ॥ म्हणे रामकृष्ण साधनीं असा साधावा ॥ धांवा० ॥ ४ ॥

पद ७२ वें.

धाडुं[2] नको वनिं राम कैकयी ! ॥ ध्रुवपद. ॥
वृद्धपणीं मज चारही बाळें ।
प्राणाचा रघुपति विश्राम ॥ धाडुं० ॥ १ ॥
अति सकुमार कुमार रवीचा ।
कोमल तनु घनश्याम ॥ धाडुं० ॥ २ ॥
रामकृष्णप्रभु दृष्टी न पडतां ।
जाइन मी निजधाम ॥ धाडुं० ॥ ३ ॥

पद ७३ वें.

कधिं[3] येतिल गोकुळासि सांग उद्धवा ! ।
वाटतें जीवासि भेटवा रे ! माधवा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
गहिंवरोनि रडती सकळ पडती गोपिका ।
कुरळ केश विरळ रुळताती मृत्तिका ।
अनुसरलों आम्ही, न लभे जो शुकादिकां ।
तो कसा असेल कीं येइल केधवां ? ॥ कधिं० ॥ १ ॥
न रुचे तृणनीरक्षीरपान वांसरां ?
नंद यशोदेसि बैसलासे धोसेरा[4] ॥

१. पति, भ्रमर. २. राम वनांत जातेसमयीं दशरथानें केलेला विलाप. ३. काव्यसंग्रहग्रंथमाला–पदसंग्रह- भाग १ पृष्ठ १३४ रामदासकृत पदें–पद ३०८ पहा. ४. धोसरा बसणें=धक्का बसणें, ढोसरा बसणें, कंवर खचणें.

कुब्जा [1]कमनीय रूप दिसे अप्सरा
ती कशी तुटेल, तो सुटेल केधवां ? ॥ वाटतें० ॥ २ ॥
निष्ठुर अक्रुर क्रूर बहुत वाटला ।
करुनि लंदफंद हलुच नंद फासला ।
नेला मथुरेस, ईश स्वस्थ बैसला ।
मोकलिती [2]धाय! हाय! हाय! माधवा! ॥ कधिं० ॥ ३ ॥
उद्धव म्हणे थोर भाग्य फार चांगल्या ।
जडला विश्वास निजरूपास लागल्या ।
रतला श्रीरंग निजरंगीं रातल्या ।
दाविताति ग्लानी रामकृष्ण बोधवा ॥ वाटतें० ॥ ४ ॥

---

१० रामकविकृत पदें.

पद ७४ वें.

गुरु महाराजें महाराजें । अद्भुत ऐसें केलें ॥ ध्रुवपद. ॥
दातारें मस्तकिं ठेवुनि कर । [3]वारियला जन्म घोर [4] ॥ गुरु० ॥ १ ॥
अध्यात्मविद्येचा उपदेश केला । देहध्यास सर्व गेला ॥ गुरु० ॥ २ ॥
निजरूप कैवल्य दाखविलें डोळां । तेथें मना [5]लयें जाला ॥ गुरु०॥३॥
हरिची स्मृति हृदयीं प्रकाशली । द्वैताद्वैत ना राहियली ॥ गुरु० ॥४॥
राम म्हणे आतां गुरुसि शरण । निजानंदें परिपूर्ण ॥ गुरु० ॥ ५ ॥

पद ७५ वें.

ब्रह्मसुखा करिसि तळमळ । शरण जाई संतां एक वेळ ॥ ध्रुवपद. ॥
अहंममता विषयकरीं विसर । ब्रह्मास्मिचा नित्य करीं [6]स्मर. ॥ ब्रह्म० ॥१॥
प्राणापान समते ईश्वर वरी। येणें संचित क्रियमाण भस्म करी ॥ ब्रह्म० ॥२॥
ज्ञान वैराग्य क्रियानिरहंकृति । प्रारब्धभोग कृष्णार्पण होती ॥ ब्रह्म० ॥३ ॥
[7]बुद्धिनेत्रें निजरूप पाहीं । तेणें सुखें सुखरूप होई ॥ ब्रह्म० ॥ ४ ॥
राम म्हणे संतमहिमा अपार । म्हणउनि गुरुचरणीं जालों स्थिर ॥ ब्रह्म० ॥५॥

---

१. सुंदर. २. धाय मोकलणें=रडणें, छाती बडवणें, दुःख करणें. ३. निवारिला, दूर केला. ४. भयंकर. ५. तदाकार मन झालें. ६. स्मरण. ७. बुद्धिरूप नेत्रें.

पद ७६ वें.

सतत प्रेमें करि कृष्णस्मरण । त्यासि कधीं नसे जन्ममरण. ॥ ध्रुवपद. ॥
श्यामतनु सुंदर कमलनयन । कंठीं वैजयंती शोभायमान ॥ सतत० ॥ १ ॥
कौस्तुभसहित कासे पीतांबर । माथां मुगुट मुरली मनोहर ॥ सतत० ॥ २ ॥
कर्णीं कुंडलें तिलक केशर । पायीं नेपुरें वाजती झणकार ॥ सतत० ॥ ३ ॥
ऐसा गोपाळ पाहिला यमुनेतीरीं । भक्त भजती त्यांचें [1]भवभय हरी ॥स०॥४॥
निर्गुण सगुण अवघा हाचि देव । राम म्हणे माझा चरणीं [2]भाव ॥ सत०॥५॥

पद ७७ वें.

पंढरपुर वैकुंठभुवन । विठ्ठल नांदे महाराज रुक्मिणीरमण ॥ ध्रुवपद. ॥
श्यामसुंदर हस्त कटावर । कमललोचन गळां पदकहार ॥ पंढर० ॥ १ ॥
मस्तकीं मुगुट कासे पीतांबर । हास्यवदन उभा विटेवर ॥ पंढर० ॥ २ ॥
भाळीं टिळक, गळां तुळसीहार । आंगीं उटि चंदन केशर ॥ पंढर० ॥ ३ ॥
शंख चक्र गदा पद्म आयुध । कौस्तुभ वैजयंती माळ सुगंध ॥ पंढर० ॥ ४ ॥
सर्व तीर्थांचें तीर्थ चंद्रभागा । स्नान करितां पातक जाई भंगा ॥ पंढर०॥५॥
ऐसें पांडुरंगाचें पूर्ण ध्यान । दर्शन होतां नासे जन्ममरण ॥ पंढर० ॥ ६ ॥
[3]भगवज्जन प्रेमभावें भजती । त्यांसी मोक्ष त्वरित होय प्राप्ति ॥ पंढर० ॥ ७ ॥
राम म्हणे शरण देवा! तुज । तुझी स्मृति सतत देईं मज ॥ पंढर० ॥ ८ ॥

पद ७८ वें.

कृष्णा! घननीळा! लौकर येईं ।
देवा! श्रमलों मला मुक्ति देईं देईं ॥ ध्रुवपद. ॥
संसाराचें दुःख झालें भारी । कन्यापुत्रांवरी लोभ बहुपरि ।
येणें चित्ता [4]व्यामोह मुरारि! आतां दिनातें सोडवीं हरि हरि ॥ कृष्णा०॥१॥
[5]कामसर्पे मज ग्रासियलें । तेणें मन भ्रांतिमध्यें पडियलें ।
म्हणुनि निजसुख अंतरलें । हरि! सोडवीं आयुष्य गेलें गेलें ॥ कृष्णा० ॥२॥
नारायणा! देवा! कृपा करीं । जन्ममरणमोह निवारीं ।
मला मायानदितें उतारीं। ऐसें विनवितों कुंजबिहारी हो हरि! ॥ कृष्णा०॥३॥
हृदयीं गोपाळ प्रगटला । तेणें ब्रह्मानंद थोर जाला ।
अहंममता विसर पडियेला । राम म्हणे द्रगदृश्यभाव गेला गेला ॥ कृष्णा०॥४॥

---

१. संसारांतील भय. २. भक्ति. ३. भक्त, संत, साधू. ४. दुःख, मूर्च्छा. ५. मदनरूप सर्पानें.

पद ७९ वें.

हरि! मज दीनातें उद्धरीं ॥ ध्रुवपद. ॥

त्रिविध ताप वैरी जाळिताती । बहु याचें दुःख होतसे भारी ॥ हरी० ॥ १ ॥
वासनेच्या छंदें काम्यकर्में केलीं । इहस्वर्गफळभोगकारी ॥ हरि० ॥ २ ॥
आतां देवा! भ्रमांत बुडालों । कृपा करीं, [1]भवाब्धितें तारीं ॥ हरि० ॥ ३ ॥
राम म्हणे कृष्णा! करुणा परिसावी । तव स्मृति देईं अंतरीं ॥ हरि० ॥ ४ ॥

पद ८० वें.

कृष्णा! स्मृति मनिं धरिं धरिं प्राण्या! ॥ ध्रुवपद. ॥

नरतनुमाजि सार्थक तूं करीं ॥ कृष्णा० ॥ १ ॥
सर्व भूतीं देव हाचि भाव धरीं ।
येणें जन्ममरण निवारीं प्राण्या! ॥ कृष्णा० ॥ २ ॥
[2]निरहंकृति सत्कर्म करूनियां ।
सतत कीर्तनीं प्रेम धरीं प्राण्या! ॥ कृष्णा० ॥ ३ ॥
राम म्हणे अरे! हेंचि हें सार्थक ।
हरि निशिदिनीं ध्यान करीं प्राण्या! कृष्णा० ॥ ४ ॥

पद ८१ वें.

हरिचरणीं प्रेम धरीं प्राण्या रे! ॥ ध्रुवपद. ॥

[3]नवविध भक्ति करूनि सतत ।
अहंधर्म त्याग करीं प्राण्या रे! ॥ हरि० ॥ १ ॥
एक आत्मा व्यापक द्वैत नाहीं ।
हेचि स्मृति निशिदिनीं धरीं प्राण्या रे! ॥ हरि० ॥ २ ॥
सर्व भूतीं देव भाव हाचि ठेवीं । .
येणें अज्ञाननाश करीं प्राण्या रे! ॥ हरि० ॥ ३ ॥
राम म्हणे आतां सावध होईं ।
संतपायीं [4]लक्ष लावीं प्राण्या रे! ॥ हरि० ॥ ४ ॥

पद ८२ वें.

निजरूपीं प्रेम रे! । निशिदिनीं आनंदें करूनि रे! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. संसाररूप समुद्रातें. २. गर्वरहित. ३. नऊ प्रकारची भक्ति. त्या नऊ भक्ति अशा:—‘श्रवणं कीर्तनं विष्णोः स्मरणं पादसेवनम् । अर्चनं वंदनं दास्यं सख्यमात्मनिवेदनम् ॥.’ ४. ध्यान.

मायानदींत भ्रमलों जन्म जाले बहु ।
विषयसुख घेतां देवा! आयुष्य गेलें रे! ॥ निज० ॥ १ ॥
काम क्रोध वैरी यांचें दुःख थोर ।
येणें मन चंचळ आतां सोडवीं श्रीहरि! ॥ निज० ॥ २ ॥
देवा! पूर्ण कृपा करीं । [1]अंतरीं प्रगट होईं ।
भक्तिप्रेम देउनि जन्ममरण वारीं ॥ निज० ॥ ३ ॥
राम अनन्यशरण प्रार्थना करितो ।
चरणिं ठाव देउन निजसुख देईं रे! ॥ निज० ॥ ४ ॥

पद ८३ वें.

श्यामसुंदर प्रसन्नवदन मूर्ति हरिचि देखिली ॥ ध्रुवपद. ॥
प्राणापानसमता करुनि । सहस्त्रदळावरि पाहिली ॥ श्याम० ॥ १ ॥
ज्ञानवैराग्य दृश्य निरसुनि । बोधें हृदयीं ध्यायली ॥ श्याम० ॥ २ ॥
द्वैताद्वैतभाव त्यजुनियां । त्रैलोकीं हे व्यापिली ॥ श्याम० ॥ ३ ॥
नवविध भक्ति आत्मनिवेदनीं । स्मृति हरिची प्रकाशिली ॥ श्याम० ॥ ४ ॥
राम म्हणे सद्भावेंकरुनि । कृष्णचरणीं प्रीति जडली ॥ श्याम० ॥ ५ ॥

पद ८४ वें.

काय सांगूं तुज जिवा! । हे बहु सोय धरिसि ना ? ॥ ध्रुवपद. ॥
माया ममता लोभ । सुख घेसी [2]अहर्निशीं ।
आयुष्य गेलें विचार करिसि ना ॥ काय० ॥ १ ॥
बहु जन्मांच्या अंतीं । नरतनु पावलासी ।
सार्थ करुनि भवाब्धि ते कां तरेसि ना ॥ काय० ॥ २ ॥
आतां तूं ऐसें करीं । संतचरणीं प्रेम धरीं ।
तेणें निजरूपीं भक्ति कां करिसि ना ॥ काय० ॥ ३ ॥
राम म्हणे आतां । सर्व त्याग करुनियां ।
एक हरिचि स्मृति हृदयीं धरिसि ना ॥ काय० ॥ ४ ॥

पद ८५ वें.

भज **राम** हरि । भवभय दूर करीं ॥ ध्रुवपद. ॥
बहु अमुत्र सुख वाटलेलें गोड । परिणाम विष मज तारी. ॥ भज० ॥ १ ॥

---

१. अंतःकरणांत, मनांत. २. रात्रंदिवस.

काम क्रोध लोभ येणें मी संतप्त । नानापरि दुःख जालें भारी. ॥ भज० ॥२॥
अहं आप्तवर्ग मोहजाल फार । आयुष्य गेलें दिनातें उद्धरीं. ॥ भज० ॥ ३ ॥
भज आतां गोपाळा तूंचि कृपा करीं । मुक्ति देईं भय दूर करीं. ॥ भज० ॥४॥
अच्युतसुत राम विनवितो । देवा! भवाब्धितें उतरीं. ॥ भज० ॥ ५ ॥

पद ८६ वें.

कृष्णा! रामा! तव चरणीं लागो प्रीति ।
म्हणुनि आतां निजसुख दे कमळापति! ॥ ध्रुवपद. ॥
काम्यकर्म करूनि सुखस्वर्ग प्राप्त जालें ।
क्षीण पुण्य होतां मर्त्यलोकीं जनन[1] आलें ।
आशा भय तृष्णा येणें मज भुलविलें ।
यास्तव तुझे चरणीं अंतर पडियेलें ॥ कृष्णा० ॥ १ ॥
संसाराचा छंद लागला निशिदिनीं भारी ।
[2]योषितेच्या संगें मन लुब्ध अनेकापरी ।
येणें येणें जाच जाला हो! श्रीहरि! ।
मी अपराधी मज दीनातें उद्धरीं ॥ कृष्णा० ॥ २ ॥
आतां गोपाळा मजलागीं प्रसन्न होईं ।
द्वैतभाव निरसुनि मुक्ति देईं ।
अहर्निशिं हृदयीं प्रकाशक होईं ।
राम विनवितो चरणीं सेवा घेईं ॥ कृष्णा० ॥ ३ ॥

पद ८७ वें.

कृष्णा! रामा! लौकरी येईं रे! ।
भक्तवत्सला गोपाला हरि! ॥ ध्रुवपद. ॥
ग्रंथ पाहुनियां शब्दज्ञान जालें ।
मन चंचळ बहु बुद्धि नसे थारी ॥ कृष्णा० ॥ १ ॥
वासना दुर्धर ईचें भय भारीं ।
आतां कृपा करीं भवाब्धितें तारीं ॥ कृष्णा० ॥ २ ॥
देवा! ऐसें करा अज्ञानग्रंथि[3] तोडीं ।
भक्तिपद देईं दीनातें उद्धरीं ॥ कृष्णा० ॥ ३ ॥

---

१. जन्म. २. स्त्रीच्या. ३. अज्ञानाची गांठ.

अच्युतसुत **राम** विनवितो ।
चरणीं ठाव देईं जन्ममरण वारीं ॥ कृष्णा० ॥ ४ ॥

पद ८८ वें.

ब्रह्मज्ञान बरें चांगलें । तूं शीघ्र प्राप्ति करूनि घेईं रे ! ।
येणें भवपाश तोडिं रे ! त्वरें ॥ ध्रुवपद. ॥
'तत्त्वंपद' शोधुनियां वाक्य ।
उत्तम पुरुषीं लक्ष ठेविं रे ! त्वरें ॥ ब्रह्म० ॥ १ ॥
पिंडब्रह्मांडाचा स्मर विसरूनियां ।
एक आत्मा मनिं धरिं रे ! त्वरें ॥ ब्रह्म० ॥ २ ॥
[1]अवस्थात्रय [2]पंचकोशातीत ।
सर्वसाक्षीचिंतन करिं रे ! त्वरें ॥ ब्रह्म० ॥ ३ ॥
माया नाहिं नाहिं सर्वचि ब्रह्म ।
स्मृति हृदयीं हेचि धरीं रे ! त्वरें ॥ ब्रह्म० ॥ ४ ॥
अच्युतसुत **राम** शरणागत ।
कृष्णा ! भक्तिपद देईं रे ! त्वरें ॥ ब्रह्म० ॥ ५ ॥

पद ८९ वें.

अनन्य होईं सद्गुरुचरणीं रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
विषयाचें सुख घेसी अहर्निशिं । अझुनि तुझी तृप्ति नाहीं रे ! ।
काळ तुला नेईल अधोगति । सावध हो हरीतें स्मरीं रे ! ॥ अनन्य० ॥ १ ॥
आतां तूं ऐसें करीं अहं दृश्य सर्व विसरीं । एकचि हेंचि ध्यान करीं रे ! ।
सर्वभूतीं भक्तिभाव ठेउनि । भवसिंधुपार होईं रे ! ॥ अनन्य० ॥ २ ॥
सहज स्वभावें सत्कर्म करूनि । संचित क्रियमाण जाळीं रे ! ।
निशिदिनिं मुखीं **रामकृष्ण** वदोनि । **राम** म्हणे हेंचि सार्थक रे ! ॥ अनन्य० ॥ ३ ॥

पद ९० वें.

आम्ही कैवल्यपदींचे संत मुखीं वदूं **हरिगोविंद** ।
सतत कीर्तनीं प्रेमा निजरूपीं आनंद ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. तीन अवस्थाः-बाळपण, तरुणपण आणि म्हातारपण. २ पंचकोशांचीं नांवें:-अन्नमय, प्राणमय, मनोमय, विज्ञानमय आणि आनंदमय. ३ नरकांत.

परात्पर बांधुनि घर तेथें करूनि वस्ती ।
मुक्ति आमुची माता वर्ण असे ब्रह्म ।
विवेक हेंचि गोत्र सत्ता करी कर्म ।
स्मृति हेंचि सूत्र[1] नाम आमुचें धर्म. ॥ आम्ही० ॥ १ ॥
बोध अखंड क्रिया ध्यान उत्तम वस्त्र ।
परा वाचा वाणी गुण अलंकारसहित ।
विहार करूं विजनीं[2] प्रेम निर्निमित्य ।
सूक्ष्म अष्टधा कवच भावें स्मरो अनंत ॥ आम्ही० ॥ २ ॥
हेंचि कृष्णचि भूषण लेउन साधु ।
वैकुंठाहुनि आले जगउद्धरणहेतु ।
जीव भ्रांतीमधें पीडित करुणा करिती बहुत ।
यासि मोक्ष द्यावा म्हणुन आले त्वरित ॥ आम्ही० ॥ ३ ॥
राम म्हणे ऐसा संतमहिमा अपार ।
येथें ठेवा भाव[3] व्हा भवाब्धिपार ।
निशिदिन करा सेवा ब्रह्मपदीं राहे स्थिर ।
याहुनि साधन नाहीं हा दृढ विचार ॥ आम्ही० ॥ ४ ॥

पद ९१ वें.

काय सांगूं याचें माहात्म्य तुला रे! ।
निजरूपच जेथें द्वैतसंभव नाहीं रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
वेद मौनावले[4] वाचा परतल्या ।
मनासि अप्राप्य[5], सुगम कसें रे! ॥ काय० ॥ १ ॥
साधनें करूनि प्राप्त करिसि ।
हा संपूर्ण मिथ्या भ्रम विचार रे! ॥ काय० ॥ २ ॥
कृष्ण कृपा करि । कांहींएक घडे ।
यास्तव तूं अनन्य होईं रे! ॥ काय० ॥ ३ ॥
अच्युतसुत राम आनंदें ।
देवा ! तुला प्रेमें शरण रे! ॥ काय० ॥ ४ ॥

---

१. यज्ञोपवीत, जानवें. २, अरण्यांत. ३. भक्ति. ४ मुके झाले. ५. मिळण्यास कठीण.

पद ९२ वें.

कृष्णा! तूं लौकर येईं रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
दीनदयाळा भक्तवत्सला । म्हणुन तुला प्रार्थितों रे! ॥ कृष्णा० ॥ १ ॥
वेदाज्ञेकरूनि सत्कर्मि रत । हेंही अर्पण तुला रे! ॥ कृष्णा० ॥ २ ॥
सर्वांभूतीं तूंचि देव स्मरूनियां । भक्तिभाव ध्यास होतो रे! ॥ कृष्णा० ॥ ३ ॥
अच्युतसुत राम अनन्य देवा! । चरणिं ठाव देईं रे! ॥ कृष्णा० ॥ ४ ॥

पद ९३ वें.

सावध होउनि सद्भावें । शरण जावें गोपाळा रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
जो परात्परनिगम अगोचर । तेथें तूं अनन्य होईं रे! ॥ साव० ॥ १ ॥
मीपण त्यजुनि शुभाशुभ कर्म । न जाणोनि हरितें अर्पीं रे! ॥ साव० ॥ २ ॥
सर्व संकल्पाचा [1]न्यास करूनियां । कृष्णातें हृदयीं ध्याईं रे! ॥ साव० ॥ ३ ॥
अहर्निशिं मुखिं रामनाम वदोनि । जन्ममरण नि[2]वारीं रे! ॥ साव० ॥ ४ ॥
अच्युतसुत रामभक्ति करूनि । या संसारीं हेंचि सार्थक रे! ॥ साव० ॥ ५ ॥

पद ९४ वें.

सावध आतां होईं । संतांसि शरण जाईं. ॥ ध्रुवपद. ॥
[3]जननीजठरीं जन्मलासि । नामरूप ध्यास धरिसि ।
विषयातें भुललासि । येणें गति तुज कैसी ॥ साव० ॥ १ ॥
योषि[4]तेचि प्रीति ऐसी । रात्रंदिवस क्रीडा करिसि ।
हानि केली आयुष्यासि । अझुन विचार न करिसी ॥ साव० ॥ २ ॥
संसाराचा छंद धरिसि । द्रव्याचाहि लोभ करिसि ।
कन्यापुत्रां लुब्ध होसि । परावृत्ति नाहिं मनासि ॥ साव० ॥ ३ ॥
आतां तूं ऐसें करीं । संतवाक्य मनीं धरीं ।
प्रेमेंकरूनि हरितें स्मरीं । येणें जन्ममरण वारीं ॥ साव० ॥ ४ ॥
राम म्हणे संतमहिमा । जगिं दुजी नाहीं उपमा ।
म्हणोनि शरण आलों तुम्हां । आतां मजवर करा प्रेमा ॥ साव० ॥ ५ ॥

पद ९५ वें.

आतां तूं ऐसें करीं । गोपाळातें स्मरीं ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. त्याग. २. नाहींसें कर. ३. आईच्या पोटांत. ४. बायकोची, स्त्रीची.

शमें इंद्रियनिग्रह कर । मनीं सोडीं विषयधार ।
'अहं ब्रह्मास्मि' स्मर । मग नाशीं हा संसार ॥ आतां० ॥ १ ॥
नवविधभक्तिनिवेदन । निजहंकृति करिं अर्पण ।
बुद्धिमधिं धरिं ध्यान । निवारीं जन्ममरण ॥ आतां० ॥ २ ॥
सर्वभूतीं देव पाहीं । हाचि भक्तिभाव घेईं ।
हरिची स्मृति प्रकाश हृदईं । मग सुखें निर्भय होईं ॥ आतां० ॥ ३ ॥
राम म्हणे गुरूसि शरण । ब्रह्मानंदें परिपूर्ण ।
सप्रेम भावें भक्ति करून । चरणीं मस्तक ठेवीं ॥ आतां० ॥ ४ ॥

पद ९६ वें.

धन्य धन्य सद्गुरू कृपावंत । चरणीं ठेविन भाव अखंडित ॥ ध्रुवपद. ॥
देहासहित दृश्य भाव गेला । निरहंकृति मना लय जाला ।
तिहीं लोकीं देव प्रकाशला । ऐशा बोधें आनंद पूर्ण जाला ॥ धन्य० ॥ १ ॥
जाय स्वप्न सुषुप्ति वावजाली । तुर्या सतत एकत्वें प्रकाशली ।
नैष्कर्म कर्में ब्रह्मार्पण जालीं । स्वस्वरूपीं बुद्धि स्थिरावली ॥ धन्य० ॥ २ ॥
क्षराक्षर अभावीं द्वैत गेलें । जन्ममरणासि मरण सहज आलें ।
प्रेमभावें समरस अवघें जालें । निजरूपीं लक्ष पूर्ण ठेलें ॥ धन्य० ॥ ३ ॥
राम म्हणे गुरूचे उतराई । कैसा होउं मज ज्ञान नाहीं ।
ह्मणुनी मीच नाहिं नाहिं । गुरूचि स्मृति एकचि असे तेहि ॥ धन्य० ॥ ४ ॥

पद ९७ वें.

निजरूपीं सतत प्रीति धराना । नरतनुमाजी सार्थक कराना ॥ ध्रुवपद. ॥
सर्व ब्रह्म अनुभव घेउनि । निरहंकृति बोध असाना ॥ निज० ॥ १ ॥
महावाक्या क्षराक्षर निरसुनि । भावबळें एक देव स्मराना ॥ निज० ॥ २ ॥
हरिचि स्मृति हृदयीं धरूनि । जन्ममरण नाश कराना ॥ निज० ॥ ३ ॥
सद्गुरुभक्ति प्रेमें करूनि । राम म्हणे स्वसुख कां ध्याना ॥ निज० ॥ ४ ॥

पद ९८ वें.

गुरूचें नाम मुखीं सतत असावें । नलगे त्यास वैराग्य करावें ॥ ध्रुवपद.॥
एकचि आत्मा द्वितीय नाहीं । अखंडित हें मनिं स्मरावें ॥ गुरु० ॥ १ ॥

---

१. नऊ भक्तिः-श्रवण, कीर्तन, स्मरण, पादसेवन, अर्चन, वंदन, दास्य, सख्य व आत्मनिवेदन. २. नाश. ३. एकरस, ब्रह्मानंद.

सगुण निर्गुण अवघा देव । ऐसें ध्यान हृदयीं धरावें ॥ गुरु० ॥ २ ॥
राम म्हणे अनुभवेंकरूनि । हरिचरणीं लीन असावें ॥ गुरु० ॥ ३ ॥

पद ९९ वें.

साधक हो हृदयीं रामस्मरणा । तत्क्षणीं भवसिंधु तराना. ॥ ध्रुवपद. ॥
अहंममता लोभ विषय । याचा मनीं ध्यास सत्य ज्यांना ॥ तत्क्ष० ॥ १ ॥
तत्क्षणीं आसनीं भोजनीं । सतत निशिदिनिं भावबळें हरितें भजाना ॥ तत्क्ष० ॥२॥
निरहंकृति नैष्कर्मयुक्त । भक्तिबळें हरिपूजा कराना ॥ तत्क्ष० ॥ ३ ॥
अध्यात्मबोध वैराग्य करुनि । आत्मा एकचि ध्यान धराना ॥ तत्क्ष० ॥ ४ ॥
सप्रेम भावें आनंदेंकरुनि । राम म्हणे गुरुसि शरण जाना ॥ तत्क्ष० ॥ ५ ॥

पद १०० वें.

हा बाई चिमणा गोपाळ गे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
हा जगजेठी[1], हातीं काठी, यमुनेतटीं, केवळ मुठी ।
गोपाळांतें करी लटापटी ॥ हा बाळ० ॥ १ ॥
सुंदर वदन, कमललोचन, श्यामवर्ण, दिसतो लहान ।
क्रीडा करी सखे मिळुनि ॥ हा बाळ० ॥ २ ॥
गोपिकांचे घरिं जाउन, गोपाळांसहित भक्षुन, कामरूपें प्रीति करून, पलंगावरि स्वयें जाउन ।
मुखिं घेतो चुंबन ॥ हा बाळ० ॥ ३ ॥
हा मुरारि, कालिंदीतिरीं, कळंबावरी, परनारींचीं वस्त्रें चोरी ।
नग्न स्त्रियांतें देखोनि विनोद करी ॥ हा बाळ० ॥ ४ ॥
हा खिल्लारी[3], वृंदावनीं गाई चारी, तेथें येती विघ्नें भारी, त्यांतें आपस्वयें निवारी ।
ऐसे बहु विलास करी ॥ हा बाळ० ॥ ५ ॥
राम म्हणे हरीची लीला, अद्भुत कळा, भक्तजनांसि करी सोहोळा, शरण जावें या गोपाळा ।
त्यासि करी निर्भय काळा ॥ हा बाळ० ॥ ६ ॥

पद १०१ वें.

रुक्मिणीवरा ! मनोहरा । मज दीनातें उद्धरा ॥ ध्रुवपद. ॥
मी अपराधी काम्य कर्म करूनि ।
फळहेतु स्वर्गसुख करीं इच्छा धरूनि ।

---

१. जगश्रेष्ठ. २. ग्रास, घांस. ३. गुरांचे कळप राखणारा.

भोग आशा बहु परि तृष्णा मनीं ।
यास्तव अंतर पडलें तुझ्या कीर्तनीं ॥ रुक्मिणी० ॥ १ ॥
अहं देह धर्म धरूनि ध्यास करितों ।
लोभ सतत म्हणुनि अपुले म्हणतों ।
गृहपुत्रदारा येथें निशिदिनिं रमतों ।
येणें मी निमग्न भ्रमांत श्रीहरी बुडतों ॥ रुक्मिणी० ॥ २ ॥
आतां वनमाळी तूं पूर्ण कृपा करीं ।
मायामोह [1]नासून भवसिंधु उतरीं ।
भक्तिपद देउनि स्मृति दे अंतरीं ।
राम अनन्य तव चरणीं **मु**रारी ! ॥ रुक्मिणी० ॥ ३ ॥

पद १०२ वें.

श्रीहरिचरणीं सतत लीन व्हा रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
आशाभवतृष्णीं लोभ त्यजुनियां ।
एक **गो**पाळ मनीं ध्याय जा रे ! ॥ श्रीह० ॥ १ ॥
जो परात्पर अलक्ष अगोचर ।
[2]निशिदिनिं अंतरीं रमत जा रे ! ॥ श्रीह० ॥ २ ॥
अहं धर्म दुर्ग दृश्य विसरूनि ।
निर्निमित्य अनादि असत जा रे ! ॥ श्रीह० ॥ ३ ॥
निर्गुण सगुण भगवान व्यापक ।
हा चिद्विलास मुखीं गात जा रे ! ॥ श्रीह० ॥ ४ ॥
राम म्हणे द्वैतभ्रांति निरसुनि ।
कृष्णपदीं तुम्ही अनन्य व्हा रे ! ॥ श्रीह० ॥ ५ ॥

पद १०३ वें.

रुक्मिणीकांत कां अजुन नये श्रम अहर्निशीं ॥ ध्रुवपद. ॥
अध्यय अपवाद करुनि । दु:ख भोगिलें निशिदिनिं ।
आतां मी दीन हीन ग्लान विनवितों [3]हृषीकेशी ॥ रुक्मि० ॥ १ ॥
कृष्णा ! माझा अंत पाहसि । क्लेश होती अनेकविसि ।
भक्तवत्सल दीनोद्धार हें ब्रीद वागविशी ॥ रुक्मि० ॥ २ ॥

---

१. नष्ट करून. २. रात्रंदिवस. ३. कृष्णा. हृषीक+ईश=इंद्रियस्वामी, जितेंद्रिय.

त्रिविधताप[1] हे प्रचंड । जाळती क्रूर अखंड ।
येणें जिव माझा व्याकुळ पडिलों भ्रमासी ॥ रुक्मि० ॥ ३ ॥
तुला भक्त अनेकपरि । म्हणुनि माझा विसर हरिं[2] ।
आतां झडकरि येउनि तव स्मृति दे त्वरेंसीं ॥ रुक्मि० ॥ ४ ॥
अच्युतसुत **राम** विनवी । माझी करुणा परिसावी ।
मज दिनातें उद्धरीं न ठाव दे चरणासी ॥ रुक्मि० ॥ ५ ॥

पद १०४ वें.

कृष्णस्मरणीं निशिदिनिं रत । अन्य तूं न जाणें ॥ ध्रुवपद. ॥
निरहंकृति कर्म करुनि ईश्वरा अर्पण करणें ।
येणें संचित क्रियमाण जाळुनि मोक्षपदीं रमणें ॥ कृष्ण० ॥ १ ॥
चराचरभूतीं देव स्मरुनि भक्तिभाव धरणें ।
हेंचि हें साधन सतत विवेकबळें भवाब्धितें तरणें ॥ कृष्ण० ॥ २ ॥
कलिमाजि श्रेष्ठ साधन कीर्तनसुख घेणें ।
कामक्रोधलोभ त्यजुनि **राम**कृष्ण मुखीं वदणें ॥ कृष्ण० ॥ ३ ॥
नरतनुमाजि सार्थक वदे आज्ञा करि श्रवणें ।
गुरुभक्ति प्रेमभावें हाचि बोध **राम** म्हणे ॥ कृष्ण० ॥ ४ ॥

पद १०५ वें.

आज **कृ**ष्ण मीं पाहिला । तेणें ब्रह्मानंद जाला ॥ ध्रुवपद. ॥
जो अलक्ष अगोचर । तोचि सतत हृदयीं ध्याइला ॥ आज० ॥ १ ॥
त्रैलोकीं व्यापक असे । हाचि चराचरभूतीं देखिला ॥ आज० ॥ २ ॥
सर्वभावें भक्ति करुनि । जन्ममरणमोह नासिला ॥ आज० ॥ ३ ॥
राम प्रेमभावें अनन्य । कृष्णचरणीं ठाव द्या मला ॥ आज० ॥ ४ ॥

पद १०६ वें.

अरे मना ! **राम**नाम स्मर अहर्निशीं ॥ ध्रुवपद.
विषयाचा छंद फार । येणें सुख घेसी अपार ।
परिणामीं विष थोर । काळ तुला ग्रासी ॥ अरे० ॥ १ ॥

---

१. आधिदैविक, आधिभौतिक आणि आध्यात्मिक हे तीन प्रकारचे ताप. २ हरण कर.

जन्मोजन्मीं दुःख जालें । देहध्यासें भुलविलें ।
आयुष्य तुझें व्यर्थ गेलें । विचार न करिसी ॥ अरे० ॥ २ ॥
आतां तूं ऐसें कर । चराचरीं देव स्मर ।
तेणें जन्म नाशकर । सुख घे दिननिशीं ॥ अरे० ॥ ३ ॥
नरतनूंत येउनि । स्वहित कर उमजुनि ।
राम म्हणे शरण । प्रेमें जा कृष्णासी ॥ अरे० ॥ ४ ॥

पद १०७ वें.

अरे जिवा ! कृष्णचरणीं रत होईं दिननिशीं ॥ ध्रुवपद. ॥
संसाराचें दंभ धरोनि । नानापरि सुख घेउनि ।
देह धर्म लोभ करूनि । येणें फजित होसी ॥ अरे० ॥ १ ॥
योषिता प्रिय अपार । काम लोभ अंतीं थोर ।
वासना तुझी अनिवार । व्यर्थ तूं लुब्ध होसी ॥ अरे० ॥ २ ॥
अजुनि तुझी तृप्ति नाहीं । काम्यकर्म[1] करिसि पाहीं ।
स्वर्ग इच्छा धरिसिहि । येणें दुःख पावसी ॥ अरे० ॥ ३ ॥
अविद्या अभ्यास बहु केला । याचा अहंकार जाला ।
विनय विनव्यर्थ गेला । भ्रमें बुडालासी ॥ अरे० ॥ ४ ॥
आतां तुझेसें करीं । दृश्य सर्व विसरीं ।
हरिचें ध्यान सतत करीं । जन्ममरण नासीं ॥ अरे० ॥ ५ ॥
राम म्हणे ऐका ऐका । हरिचरण विसरूं नका ।
मायेचा चुकवा धका । भक्ति करा अहर्निशीं ॥ अरे० ॥ ६ ॥

पद १०८ वें.

निर्गुणपदिं मी जाउं । कैसें बाई ! ॥ ध्रुवपद. ॥
पिंडब्रह्मांड विस्तारलें थोर । याचा लोभ मला असे बहु ॥ कैसें० ॥ १ ॥
निगम अगोचर मनासि अप्राप्य । तेथें मी कोणे बोधीं ध्याऊं ॥ कैसे० ॥ २ ॥
कृष्णा कृपा करीं स्मृति हृदयीं देईं । या बळें निजपद पाहूं ॥ कैसे० ॥ ३ ॥
अच्युतसुत राम अनन्य । सतत हरि मुखीं गाउं ॥ कैसे० ॥ ४ ॥

पद १०९ वें.

यमुनेतीरीं आहे गोपाळ कैसें करूं ॥ ध्रुवपद. ॥
श्यामसुंदर आत्मा मनोहर । मन माझें जालें विव्हळ ॥ कैसें० ॥ १ ॥

---

1 कांहीं फळ प्राप्त व्हावें या हेतूनें केलेलीं कामें.

आम्ही स्त्रिया सुंदर स्वधर्मयुक्त । जाउं तरि हंसति सकळ ॥ कैसें० ॥ २ ॥
कृष्ण स्त्रियांचा अतिलंपट । येणें माझा जिव व्याकुळ ॥ कैसें० ॥ ३ ॥
बाई! हरि हा आला मंदिरीं । तल्लीन मी झालें केवळ ॥ कैसें० ॥ ४ ॥
राम म्हणे भाग्यवंत नारि! । इच्छा पुरवितो घननीळ ॥ कैसें० ॥ ५ ॥

पद ११० वें.

शिवहर सांबा! उमावरा! नीलकंठा! मनोहरा! ॥ ध्रुवपद. ॥
भस्म सर्वांगीं लेपन । चर्मांबर आसन ॥ शिव० ॥ १ ॥
मस्तकिं गंगा विराजमान । गळां नागेंदुभूषण[1] ॥ शिव० ॥ २ ॥
श्रोत्रीं कुंडलें रत्नजडित । त्रिशूळडमरू आयुधयुक्त ॥ शिव० ॥ ३ ॥
श्वेत अतिरुचिर वसन । भाळीं इंदुधवळ[2] पूर्ण ॥ शिव० ॥ ४ ॥
कैलासशिखरें गम्यस्थान । नंदी असे वहन ॥ शिव० ॥ ५ ॥
वामांकीं गिरिजा सुंदर । त्रिनयन कर्पूरगौर[3] ॥ शिव० ॥ ६ ॥
देवा! तुला अनेक भक्त भजती । ते भवाब्धीतें तरती ॥ शिव० ॥ ७ ॥
राम म्हणे चरणीं अनन्य । सांबा! कृपा करीं परिपूर्ण ॥ शिव० ॥ ८ ॥

पद १११ वें.

कृष्ण हरि स्मर तूं । सतत ॥ ध्रुवपद. ॥
अरे! हे अशाश्वत । दृगदृश्य विपरित ।
लोभ तुला बहुत । याचा त्याग करीं त्वरित ॥ सत० ॥ १ ॥
विषयाचा छंद धरिसी । निशिदिनिं क्रीडा करिसि ।
तृप्ति नाहिं वासनेसी । हानी केली आयुष्यासि ॥ सत० ॥ २ ॥
निरहंकृति कर्म आचरीं । भूतीं देवभाव धरीं ।
वासनेचा क्षय करीं । येणें जन्ममरण वारीं[4] ॥ सत० ॥ ३ ॥
एक हरि हृदयीं ध्याई । येणें तुझा मोह जाई ।
निजरूपीं सुख घेई । ब्रह्मानंदीं तल्लीन होई ॥ ४ ॥
राम म्हणे हें साधन । प्रेमभावें भक्ति करून ।
गुरुचरणीं रत होउन । कैवल्यपदीं हो अनन्य ॥ सत० ॥ ५ ॥

पद ११२ वें.

आजि राम मीं ध्याइला । तेणें अहंभाव सर्व नासिला ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१ सर्प व चंद्र यांचें भूषण. २. चंद्रासारिखें स्वच्छ. ३. शिव. ४ नाहींसें कर, टाळ.
५ अ० प० भा० दु०

योगियाच्या हृदयीं रमे । तोचि पिंडब्रह्मांडीं देखिला ॥ आजि० ॥ १ ॥
सगुण निर्गुण राम । हाचि सतत स्मर प्रकाशिला ॥ आजि० ॥ २ ॥
अवघा चिद्विलास असे । येणें मायामोहो भ्रम संपला ॥ आजि० ॥ ३ ॥
राम म्हणे कृष्ण शरण । कैवल्यपदीं[१] ठाव द्यावा मला ॥ आजि० ॥ ४ ॥

पद ११३ वें.

सावध होईं रे होईं रे! जन्ममरण चुकवीं रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
नरतनुंत आलासि । विपरीत दृश्यातें भुललासि ॥ सावध० ॥ १ ॥
प्रारब्धाधीन देह । कर्तृत्वाचा कां आग्रह ॥ सावध० ॥ २ ॥
व्यापक हरिची सत्ता । नको अहंकार[२] धरूं आतां ॥ सावध० ॥ ३ ॥
अरे! आलासि कोठुन । हें मूळ पाहीं तूं शोधुन ॥ सावध० ॥ ४ ॥
आतां भ्रांति सोडीं । हरिचरणाचि घे गोडी ॥ सावध० ॥ ५ ॥
एक आत्मा पाहीं । हेचि स्मृति धरीं हृदयीं ॥ सावध० ॥ ६ ॥
अंतरबाह्य देव । हाचि करीं भक्तिभाव ॥ सावध० ॥ ७ ॥
राम म्हणे सार्थ करीं । कृष्णचरणीं प्रेम धरीं ॥ सावध० ॥ ८ ॥

पद ११४ वें.

कृष्णा! शेवटीं मज सांभाळीं ॥ ध्रुवपद. ॥
अनाथासि पावन करीं नारायणा! । ठाव देईं चरणाजवळी ॥ कृष्णा० ॥
जन्मोजन्मीं सेवा केली बहुपरी । निजसुख देईं वनमाळी ॥ कृष्णा० ॥
कृष्णा! तुझा देवा स्मर[३] सतत असावा । मग भय नसे कोणे काळीं ॥कृ०॥
राम म्हणे अनन्य गोविंदा गोपाळा । कृपा पूर्ण करीं अंतकाळीं ॥कृष्णा० ॥४॥

पद ११५ वें.

अहो! धन्य धन्य प्रेमभावें मी । कृष्णाविण न जाणें अन्य मी ।
म्हणोनि जालों जगीं मान्य मी । नेणों आचरलों कोण भक्तिसी ॥ ध्रुवपद॥
नैनांपुढें[४] देव देखिला । तेणें दृश्यभाव संपला ।
सर्वभूतीं गोपाळ दाटला । आतां भवसिंधु सर्व आटला ॥ अहो० ॥ १ ॥
हृदयीं हरिचे चरण धरिले । तेणें मीपण सर्व नासिलें ।
ब्रह्मानंदें सुख व्यापिलें । आतां जन्ममरण काय बापुडें ? ॥ अहो० ॥ २ ॥

---

१. मोक्षपदीं. २. गर्व, अभिमान. ३. स्मरण. ४. नयनांपुढें.

आतां शरण कोणासि जाईना । निजरूपीं लक्ष सोडीना ।
अहंममता स्मर स्मरेना । आतां भ्रमाचें द्वय असेना ॥ अहो० ॥ ३ ॥
तिहीं लोकीं देव पाहिन । हाचि भक्तिभाव करिन ।
अलक्ष लक्षीं लक्ष ठेविन । अच्युतचरणीं राम शरण ॥ अहो० ॥ ४ ॥

पद ११६ वें.

साधुसंगें भक्तिरंगें स्मरण करावें[१] ।
कीर्तनछंदें रामासंनिध प्रेमें डोलावें ॥ ध्रुवपद. ॥
अध्यात्मचरित्र परम पवित्र हरिचें वर्णावें ।
मननेंकरूनि बोध भावें चित्तीं धरावे ॥ साधु० ॥ १ ॥
.... ।
वैराग्यभक्ति ज्ञाना करुनि अंतरीं ठेवाव्या ॥ साधु० ॥ २ ॥
जेणेंकडुन हृदयीं स्मृति व्हावी कृष्णाची ।
ऐसी कीर्तनशक्ति आहे साधूचे घरची ॥ साधु० ॥ ३ ॥
अखंडित भजनें निजरूपस्मरणें वाजवि हो टाळी ।
अच्युतचरणीं राम निर्भय जाला त्रैकाळीं[२] ॥ साधु० ॥ ४ ॥

पद ११७ वें.

मज नाहीं प्रीति अनेक आकारीं ॥ ध्रुवपद. ॥
तीन्हि लोक अहंस्फूर्ति ब्रह्मीं हे विलया जाति ।
वाचा श्रुतिस्मृति मौनावल्या[३] ॥ मज० ॥ १ ॥
दिव्य चक्षु कृष्णांजन देव दिसे एकपणें ।
महाराज अवघा पांडुरंग ॥ मज० ॥ २ ॥
'तत्त्वमसि' महावाक्य विसरूनियां क्षराक्षर ।
बोधें मथुनियां सार एक आत्मा ॥ मज० ॥ ३ ॥
अवघा हरि प्रकाशला द्वैतभाव[४] सर्व गेला ।
गुरुचरणीं लीन राम जाला ॥ मज० ॥ ४ ॥

पद ११८ वें.

निजस्मृति निशिदिनिं हृदयीं स्मरत जावें[५] ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. पदसंग्रह-भाग १, एकनाथकृत पदें-४७, पृष्ठ २७ पहा. २. त्रिकाळीं. ३. मुक्या झाल्या, कुंठित झाल्या. ४. ईश्वर व आत्मा यांत भेद. ५. अनंतकृत काव्यें पृष्ठ ११० पद १ पहा.

अहंभाव देहधर्म दृगदृश्य सर्व रे! ।
त्यजुनि गोपाळ मनीं ध्यात जा रे! ॥ निज० ॥ १ ॥
निरहंकृति कर्म करूनि निष्कर्मी वर्त रे! ।
येणें जन्ममरणताप तुझे चुकति रे! ॥ निज० ॥ २ ॥
सर्वभूतीं देव पाहें हाचि भक्तिभाव रे! ।
प्रेमभावें श्रीहरितें गात जा रे! ॥ निज० ॥ ३ ॥
राम म्हणे शरण आलों तव स्मृति देईं रे! ।
पूर्णकृपें मज दीनातें उद्धरीं रे! ॥ निज० ॥ ४ ॥

पद ११९ वें.

राम सीतापति ध्याउं या या ॥ ध्रुवपद. ॥
दशरथनंदन [1]राजिवलोचन । सगुण मूर्ति ध्यान पाहुं या या ॥ राम० ॥ १ ॥
सप्रेम भावें पूजन करोनि । अहंभाव पुष्पांजलि वाहुं या या ॥ राम० ॥ २ ॥
सर्वत्यागें दृश्य निरसुनि । निरंतरीं अंतरीं स्मरूं या या ॥ राम० ॥ ३ ॥
राम म्हणे देवाचरणीं प्रीति । अखंडित भक्ति तुझी करूं या या ॥ राम०॥४॥

पद १२० वें.

निज घन स्वरूप तुझें रूप गुरुराया! ।
बुद्धिनेत्र पाहतांचि दृश्य गेलें लया ॥ ध्रुवपद. ॥
एक हरि प्रकाशला द्वैत कोठें नाहीं! ।
ऐसि ज्यासि प्राप्ति होय तोचि मुक्त पाहीं ॥ तुझें० ॥ १ ॥
तुझी कृपा व्हावी म्हणुनि साधन करिताती ।
[2]नेतिनेति वदुनियां श्रुति मौन धरिती ॥ तुझें० ॥ २ ॥
अहंभाव जिव शिव आहे सर्व भ्रम ।
माया नाहीं नाहीं अवघा आत्माराम ॥ तुझें० ॥ ३ ॥
राम म्हणे गुरुपदीं अनन्य शरण ।
न जाणुनि प्रेमभावें भक्ति करीन ॥ तुझें० ॥ ४ ॥

पद १२१ वें.

लवकरि यावें हो! गोपाळा । मधुसूदना! घननीळा! ।
श्रमलों संसारीं अपार । मज दीनातें उद्धरीं ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. कमलनयन. २. असें नव्हे, असें नव्हे.

विषयसर्पे हो ! डंखिलें । तेणें मन भ्रमलें ।
निशिदिनिं तळमळ । बहु आहे कृपादृष्टि पाहें ॥ लव० ॥ १ ॥
देहाअभिमान सौजन्य । आयुष्य गेलें जाण ।
आतां गति कैसी श्रीहरि । भवसिंधूतें[1] उतरीं ॥ लव० ॥ २ ॥
ऐसा मोहो हा असे फार । बुद्धि नाहीं स्थिर ।
काळ ग्रासिल भय भारी । जन्ममरण वारीं ॥ लव० ॥ ३ ॥
राम विनवितो अनन्य । भक्तिभावेंकरुनि ।
कृष्ण महाराजा वनमाळी । शेवटीं मज सांभाळीं ॥ लव० ॥ ४ ॥

पद १२२ वें.

सतत मुखीं वदे **कृष्ण** नाम । त्याचा नासे अज्ञान सर्व भ्रम ॥ ध्रुवपद. ॥
एक आत्मा ऐसा बोध जाला । तोचि भवसागर तरला ॥ सत० ॥ १ ॥
हरिची सत्ता हृदयीं प्रकाशली । तेणें क्रियमाण संचित भस्म जालीं ॥ सत०॥२॥
सर्वभूतीं देव भक्ति करी । येणें जन्ममरण निवारी ॥ सत० ॥ ३ ॥
राम म्हणे शरण देवा तुज । [2]दीननाथा ! कृपा करीं मज ॥ सत० ॥ ४ ॥

पद १२३ वें.

उत्तम तुझें नाम **कृष्णा** ! वाटतें मज प्रिय ।
द्वैत विचारितां मना लागे अप्रिय ॥ ध्रुवपद. ॥
स्वधर्म कर्म अर्पण केलें असे जयालागीं ।
मुमुक्षु शिणले येच अर्थीं बहु जगीं ॥ उत्तम० ॥ १ ॥
भुक्तिमुक्ति तुझ्या चरणीं आहे ती प्रत्यक्ष ।
श्रुतिशास्त्रें ऐसी देतातहि साक्ष ॥ उत्तम० ॥ २ ॥
शरीर वाचा चित्त तुझे पायीं हें अर्पण ।
सप्रेम भक्तिभावें **राम** जालासे लीन ॥ उत्तम० ॥ ३ ॥

पद १२४ वें.

आजुन कां रे ! भ्रमें भुललासी । आयुष्य गेलें काळ तुला ग्रासी ॥ ध्रुवपद.॥
बाळपण गेलें तारुण्य उभारलें । योषितेच्या संगें मन थिजलें ।
आप्तवर्गी स्नेह विस्तारिलें । येणें तुझें वय व्यर्थ गेलें ॥ आजु० ॥ १ ॥

---

१. संसारसमुद्र. २. गरीबांचा स्वामी.

लोभसर्पें तुला डंखियलें । वासनेनें बहु भुलविलें ।
संसारचक्रीं चित्त लुब्ध जालें । तेणें हरिचें स्मरण अंतरलें ॥ आजु० ॥ २ ॥
आतां तूंचि करीं द्वैतत्याग । आत्मबोधें होईं अंतरंग ।
विवेकज्ञानें होसी तूं निःसंग । तेणें तुझा जाईल भवरोग ॥ आजु० ॥ ३ ॥
राम म्हणे सार्थक हेंचि जालें । जीव देवा ! शरण ऐसे आले ।
त्यांचें जन्ममरण वांव जालें ! प्रेमभावें आनंदें पूर्ण धालें ॥ आजु० ॥ ४ ॥

पद १२५ वें.

काय[3] सांगूं गुरुपदींची बाई ! मात ॥ ध्रुवपद. ॥
बोधेंकरुनि मन हरपलें । वृत्ति लीन जाली अकस्मात ॥ काय० ॥ १ ॥
द्वैताद्वैत निरसुन गेलें । हरी प्रकाशला हृदयांत ॥ काय० ॥ २ ॥
ध्येय ध्याता ध्यान सर्वही गेलें । चैतन्यचि चित्त आनंदांत ॥ काय० ॥३॥
सगुण निर्गुण अवघा देव । मग सहजचि अभिमान ॥ काय० ॥ ४ ॥
अच्युतसुत राम अनन्य । कृष्णचरणीं निवांत ॥ काय० ॥ ५ ॥

पद १२६ वें.

कृष्णचरणीं सतत लीन प्रेमें असावें ॥ ध्रुवपद. ॥
वर्णाश्रमधर्मयुक्त निरहंकृति[4] कर्म करुनि ।
फलइच्छा त्यजुनि मनीं ईश्वरीय पावे ॥ कृष्ण० ॥ १ ॥
अहंममता लोभभयें दृगदृश्य त्यजुनी सर्व ।
एक देव निशिदिनीं स्मर अंतरीं भजावें ॥ कृष्ण० ॥ २ ॥
नवविध भक्ति आचरूनि आत्मनिवेदनीं समर्पुनि ।
मायानदी उल्लंघुनि निजरूपीं रमावें ॥ कृष्ण० ॥ ३ ॥
अच्युतसुत राम म्हणे पूर्णानंदीं सुख घेउनी ।
रामनाम मुखीं वदुनि हरिपदीं रंगावें ॥ कृष्ण० ॥ ४ ॥

पद १२७ वें.

हरिचरणीं प्रेम धरीं मना ! रे ! अरे मना ! मी किति तुज विनवूं ॥ ध्रुवपद.॥
त्रैलोकीं हिंडुनि सुख घे दिननिशिं । अझूनि सावध होइशी ना रे ! ॥ हरि०॥१॥
बहु पुण्य करुनि नरतनुप्राप्ति । यांत सार्थक करिसि ना रे ॥ हरि० ॥ २ ॥
दृगदृश्य सर्व विसरुनि द्वैत । एक आत्मा स्मर धरिसि ना रे ! ॥ हरि० ॥ ३ ॥

---

१. व्यर्थ, निष्फळ. २. तृप्त झालें. ३. पद १३२ वें पहा. ४. गर्वरहित.

वासनेचा क्षय करूनियां बोधें । भवसिंधु पार होसिना रे! ॥ हरि० ॥ ४ ॥
राम म्हणे आतां हेंच या साधनीं । कृष्णचरणीं अनन्य रमसिना रे! ॥ हरि० ॥५॥

पद १२८ वें.

गुणमय सुंदर मूर्ति हरिची ॥ ध्रुवपद. ॥
श्यामतनु गोजरी नेत्र विशाळ । वदनीं मुरली मधुर ध्वनिची ॥ गुण० ॥ १ ॥
मस्तकीं मुगुट गळां वनमाळा । अंगीं उटि केशराची ॥ गुण० ॥ २ ॥
गुण रत्नमय कुंडल भाळीं टिळक । घोंगडी काळी जरिकांठाची ॥ गुण० ॥३॥
ऐसा हा घननीळ यशोदेमंदिरीं । आवडि गोपिकांची ॥ गुण० ॥ ४ ॥
राम म्हणे कृष्ण व्यापक पूर्ण । चरणीं प्रीति जडली मनाची ॥ गुण० ॥ ५ ॥

पद १२९ वें.

गुरुचरणीं लीन सख्या! होय लौकरि ॥ ध्रुवपद. ॥
काळ प्रचंड अतिक्रूर । याचें भय मानीं थोर ।
आतां स्वहित करीं झडकरि ॥ गुरु० ॥ १ ॥
मन तुझें बहु चपळ । विषयसंगीं अतिविपुल ।
तेणें जन्म गेलें बहुपरि ॥ गुरु० ॥ २ ॥
आतां सर्व भ्रांति त्याग । हरि ध्याईं अंतरंग ।
येणें मायामोहो निवारीं ॥ गुरु० ॥ ३ ॥
सर्वभूतीं देव स्मरीं । हेंचि ध्यान सतत धरीं ।
मग निजपद पावसि त्वरीं ॥ गुरु० ॥ ४ ॥
राम म्हणे हेंचि साधन । अनन्य उपाय नाहीं याविण ।
कृष्णचरणीं प्रीति तूं धरीं ॥ गुरु० ॥ ५ ॥

पद १३० वें.

क्षणभंगुर हें खरें । मना! रे! सावध होईं त्वरें ॥ ध्रुवपद. ॥
अहंममता लोभेंकरुनि । फिरवी देशांतरीं ।
काळ तुला त्वरित ग्रासी । येति गर्भवास रे! ॥ क्षण० ॥ १ ॥
वासनेच्या छंदें विषय घेसि । तृप्ति तुझि नाहीं रे! ।
नरतनु दुर्लभ भ्रांति सांडीं । चुकवी जन्मांतरीं ॥ क्षण० ॥ २ ॥
अध्यात्मबोधें वैराग्ययुक्त । हरितें नित्य स्मरीं रे! ।
भूतीं देव ध्याउन सतत । निजपदीं स्थिर होईं रे! ॥ क्षण० ॥ ३ ॥

---

१. लीनतापूर्वक. २. मिळण्यास कठीण, असाध्य.

राम म्हणे शरण साधुसि जावें । अन्य उपाय नाहीं रे! ।
रामनाम मुखीं वदुनि **कृष्ण**-। पदीं लीन होईं रे! ॥ क्षण० ॥ ४ ॥

पद १३१ वें.

हरी कसा नेईल निजधामा? ॥ ध्रुवपद. ॥
विषयाचि प्रीति धरितो निशिदिनिं । म्हणोनि विसर[1] **रामा** ॥ **हरी**० ॥१॥
वेद आज्ञायुक्त कर्मेंही करितो । फळ इच्छा स्वर्गकामा ॥ हरी० ॥ २ ॥
शास्त्राभ्यासें शब्दज्ञान जालें । तेणें तुझा नाहीं प्रेमा ॥ हरी० ॥ ३ ॥
अहं आप्तवर्ग याचा मना लोभ । यास्तव चुकलों नेमा ॥ हरी० ॥ ४ ॥
नरतनुप्राप्ति सार्थक नाहीं । भ्रमलों या भवभ्रमा ॥ हरी० ॥ ५ ॥
राम म्हणे **कृष्णा**! शरण तुज । कृपा करीं पुरुषोत्तमा[2]! ॥ हरी० ॥६॥

पद १३२ वें.

काय[3] बोलों निजपदींची बाई! मात ॥ ध्रुवपद. ॥
जिकडे तिकडे घनरूप भरलें । दृश्य लया गेलें अकस्मात ॥ काय० ॥ १ ॥
माझें मीपण अवघें गेलें । पूर्णानंद जाला सहजांत ॥ काय० ॥ २ ॥
माया आहे नाहीं याचि होती भ्रांति । आतां गेली स्वस्थ निवांत ॥काय०॥३॥
अवघा चिद्विलास असे । भक्तिप्रेमें सतत सुखांत ॥ काय० ॥ ४ ॥
राम म्हणे **कृष्णा**चरणीं शरण । तव स्मृति असो हृदयांत ॥ काय० ॥ ५ ॥

पद १३३ वें.

सावध होईं हें बरें । प्राण्या रे! **हरि**तें ध्याईं त्वरें ॥ ध्रुवपद. ॥
इंद्रियनिग्रह विषय त्यजुनि । प्राणापान समता रे ।
सहस्त्रदळावरि जाउनि । मना स्थिर करीं रे! ॥ सावध० ॥ १ ॥
सत्कर्म करूनि निरहंकृति । ईश्वरीं त्यजीं रे! ।
तस्य प्रसादात्[4] मोक्षपद तूं । पावसि लौकरी रे! ॥ सावध० ॥ २ ॥
नवविध भक्ति सतत करुनि । कीर्तनीं प्रेम धरीं रे! ।
भूतीं देव भावें धरुनि । जन्ममरण वारीं रे ॥ सावध० ॥ ३ ॥
अच्युतसुत राम म्हणे । सार्थक हेंचि रे! ।
पांडुरंग वदुन नित्य । अनन्य होईं रे! ॥ सावध० ॥ ४ ॥

---

१. विस्मृति. २. पुरुषश्रेष्ठा (कृष्णा). ३. पद १२५ वें पहा. ४. त्याच्या (ईश्वराच्या) प्रसादामुळें.

पद १३४ वें.

आंवरीं अपुला हरी । यशोदे ! आंवरीं अपुला हरी ॥ ध्रुवपद. ॥
तडतडतडतड मला झोंबतो दहिंदुध अवघें हॅरी ।
दिसतो ल्हानापरी । यशोदे ! ॥
काळी कांबळी काळी रात्र अंधारीं येतो माझे घरीं ।
निजलीं मी सेजेवरी । यशोदे ! ॥
हळू हळू हळू हळू हाहि सांवळा हात ठेवीं माझे उरीं ।
चाल ॥ दचकुनी उठली खरी । यशोदे ! ।
तळमळ मम अंतरीं यशोदे ! ।
चोर म्हणुनि घाबरी यशोदे ! ।
म्हणे 'मी' धिटाचेपरी यशोदे ! ।
टीप ॥ 'उगि उगि उगि उगि' मला दटावितो अशी करि सोदेगिरी ॥ १ ॥
फण फण फण फण सदा सासूबाई करिती आम्हांवरी ।
नाहीं सुख आम्हां घरीं । यशोदे ! ॥
मर मर मर मर जिणें आमुचें आलें या संसारीं ।
जाऊं सोडुनियां नगरी । यशोदे ! ॥
काय काय काय काय कोठें गेल्यानें मिळणार नाहीं भाकरी ।
कोठें फिर्याद जावी तरी । यशोदे ! ॥
तुम्ही तुम्ही तुम्ही तुम्ही अहा पाटील बसले डोईवरी ।
वय झालें म्हातारी यशोदे ! ॥
सांड सांड सांड सांड काळें कारटें कौतुक वाटतें भारी ।
चाल ॥ आतांशी नवी वैखरी यशोदे ! ।
किति बडबड करणें तरी यशोदे ! ।
तुज द्रव्याची भरभरी यशोदे ! ।
जाती उग्याच बोलून घरीं यशोदे ! ।
टीप ॥ नको नको नको नको रागें भरुं सुधी राम विनंती करी. ॥ २ ॥

पद १३५ वें.

संतो ! खूब समजना जी ! । सबकी लॅालच त्यजना जी ! ॥ ध्रुवपद. ॥
हड्डी गोस्त लव मल मुतर दुर्गंध बीच जमाया ।
उप्पर तो चमडेसे लपटा सुंदर करके दिखाया ॥ संतो० ॥ १ ॥

१.हरण करी. २ वाणी, बोलणें. ३. उत्तम आहे ज्याची बुद्धि तो (रामकवि). ४. लोभ.

तरी पगरी भो चमरो रे धन कामा न बढाया ।
आखर सबही त्यजके जाकर आपही जंगल सोया ॥ संतो० ॥ २ ॥
एक तनूकी खाक[1] भयी तद दुजा जनमही लिया ।
लछ चौऱ्यासी योनी फिर फिर अपना हित नहिं किया ॥ संतो० ॥ ३ ॥
मै मै सबही कहते फिर मै कोन ये भेद नहीं पाया ।
राम कहे गुरु दयाल मिल गये उन्हे मरम बताया ॥ संतो० ॥ ४ ॥

---

११. कृष्णकिंकरकृत पदें.

पद १३६ वें.

भक्तजना सांभाळीं सांवळ्या ! येइं रे ! वनमाळी ! ॥ ध्रुवपद. ॥
श्यामसुंदरा ! जगदोद्धारा ! कृपादृष्टिं न्याहळीं[2]. ॥ भक्तजना० ॥ १ ॥
ठाण पहुडें मुरली अधरीं । वाजवी कदंबातळीं. ॥ भक्तजना० ॥ २ ॥
मोर मुगुट शिरीं दिव्य कुंडलें । शोभे टिळक भाळीं. ॥ भक्तजना० ॥ ३ ॥
कामक्रोध मद मत्त कालिया । रगडीं पायांतळीं. ॥ भक्तजना० ॥ ४ ॥
आशा मनशा विषयवासना । मोहोजाळ समूळीं. ॥ भक्तजना० ॥ ५ ॥
गोप गोधनें वनीं चारितां । दध्योदन करकमळीं. ॥ भक्तजना० ॥ ६ ॥
पापी अघासुर बकी पिंगला । उद्धरिल्या व्रजबाळी. ॥ भक्तजना० ॥ ७ ॥
कृष्णकिंकरा पाहीं कृपेनें । अभय हस्तें कुरवाळीं. ॥ भक्तजना० ॥ ८ ॥

पद १३७ वें.

धन्य सद्गुरु कारागिर हा देखिला नयनीं ।
चिन्मय कंकण लेववुनि मजला नेलें निजभुवनीं. ॥ ध्रुवपद. ॥
अनंत जन्मिचें सुकृत[3] बाई ! होतें मम पदरीं ।
अवचित गांठ पडली, त्याणें धरिलें मजला करीं, ॥
संनिध बैसुन दृष्टीं न्याहाळुन पद्महस्त शिरीं ।
ठेवुन, सहा गुरुनाथ दावी नवल कुसरी[4] ॥
श्रवणीं पेरिलें नयनीं उगवलें काय सांगूं परी ।
स्वात्मस्वरूपीं मन वेधलें निमग्न अंतरीं ॥
भक्तिहळद[5] आंगीं मर्दुनी प्रेमगळसरी ।
सौभाग्याचें भाळीं कुंकूं लाविली चिरी ॥

---

१. रक्षा. २. पाहीं. ३. पुण्य. ४. कौशल्य. ५. भक्तिरूप हळद.

चाल ॥ घातलें ज्ञानांजन मम नेत्रीं[१] ।
श्रवणीं[२] अनुभव बुगडी मळसुत्री ।
विवेक कोंदण केलें कडसुत्रीं ।
लागलें ध्यान अखंड 'सोऽहं'मंत्रीं ।
टीप ॥ भाव बिंजवरा[३], दया सैरी[३] ही, स्वधर्म तैनमणी[३], ।
तऱ्हेतऱ्हेचें भूषण मजला दिधलें साजणी. ॥ धन्य० ॥ १ ॥
ऐक साजणी! औट शिखरीं देखिली म्यां कळा ।
शांति ठुंसी[३], विवेक टिका[३] दिसे दिव्य गळां, ॥
अक्रोधाचें पदक लेइलें जडित फांकली कैळा[४], ।
अदंभची पेट्या[३], अहिंसा शोभे बोरमाळा[३], ।
जितेंद्रियांचे कांप[३] कानीं, दिसे चंद्रकळा[५], ।
शम चूडा, दम पाटली[३], बोध टिकली भाळां, ॥
सप्त पुतळी अनुभव सूत्रें गुंफिली माळा, ।
.... ॥
चाल ॥ यम[६] नेत्र हे विरवल्या[३] तोडर[३] ।
दम तितिक्षा जोडवीं[३] पोल्हार[३] ।
उपरती बिचवे विरूपीं सुंदर ।
सप्त पुतळी आनंद हातसर ।
टीप ॥ निर्वैर केतक शिरीं विराजे चंद्रकोरवाणी[७] ।
क्षेम राखडी[३], पूर्ण मूद[३] दिधली श्रीगुरूंनीं. ॥ धन्य० ॥ २ ॥
निर्गुणपुरिंचा सद्गुरु जोहरी[८] देखिला नयनीं ।
जडाव कोंदण नग मजला दाखविलें त्यांणीं ॥
श्रद्धा मोतीं गुंफुन भाळीं मस्तकिं रेखोनी ।
समाधी मोहनमाळ[३] दुल्लडी[३] झालेला उन्मनीं ॥
चौंपुरुषार्थ करीं मुद्रिका चटक चांदणी ।
श्रवण मनन निजध्यास कंठा शोभे फुलवेणी ॥
शुद्ध सत्व हा चितांग कंठीं शोभे बहुगुणी ।
महावाक्याचे पंखे बाळ्या ल्यालें मी श्रवणीं ॥

---

१. माझ्या डोळ्यांत. २. कानांत. ३. अलंकारविशेष. ४. प्रकाश, प्रभा. ५. चंद्राप्रमाणें कांति. ६. दोन. ७. चंद्र+कोर+वाणी=चंद्राच्या कोरेप्रमाणें. ८. जवाहिऱ्या.

चाल ॥ शुद्धमति बाजुबंद कंकण ।
चंद्रहार परमार्थ हा जाण ।
निर्हेतु हे अलंकार पूर्ण ।
लेवुन सद्गुरुचरणीं मी लीन ।
टीप ॥ जन्ममरण हा भ्रांति पडदा गेला निरसोनी ।
निश्चळ निवांत होउनि रत मी झालें गुरुचरणीं ॥ धन्य० ॥ ३ ॥
ऐसें अपार लेणें मजला सद्गुरुनें लेवविलें ॥
द्वैतभयातें दूर सारुनी निजपद दाखविलें ॥
देहचतुष्टय पिंड ब्रह्मांडांतुन वेगळें केले ।
पंचभूत आणि त्रिगुण विषय सहज निरखिले ॥
उन्मनी शेजे जाउनि सखये! सुखें पहुडल्यें ।
अद्भुत तेज पाहुन मन हें आत्मपदीं रमलें,॥
सद्गुरुनाथ दया करुनियां अनिर्वाच्य केलें, ।
काय होऊं उतराई तयासि जीवन्मुक्त झालें ॥
चाल ॥ धन्य धन्य ती सद्गुरुमाउली[3] ।
दीन वत्सावरि धांवोनि आली ।
माझी मजला वस्तू दाविली ।
भक्तिवरली मुक्ति मज दिधली ।
टीप ॥ लेउन भूषण कृष्णकिंकर रतला गुरुचरणीं ।
'त्वंपद' 'तत्पद' सारुनि असि पदीं रमलों आनंदांनीं ॥ धन्य० ॥ ४ ॥

पद १३८ वें.

अनुभवचोळी लेउनि साजणी निमग्न मी झालें ।
परात्पर चिन्मयरूप नयनीं देखिलें ॥ ध्रुवपद. ॥
प्रपंचमाया सोडुन सखये ! झालें मी वेडी ।
आशा मनशा तृष्णा[4] सोडुनि झालें मी उघडी ॥
काम क्रोध हा लोभ साजणी ! केला देशधडी ।
पंचविषय हा व्यर्थ पसारा विवेकबळें रगडी ॥
चौं देहांचा निरास करुनि गेलें पैलथडी ।
सद्गुरुकृपें कुंकू लेउनि त्रिगुण गुंती[5] तोडी ॥

---

१. नाहींसा होऊन. २. निजल्यें, पडल्यें. ३. माता, आई. ४. तहान. ५. गुंतागुंत.

मोह[१] वासना[२] ममता यांची केली कंथा साडी ।
करिं धरुनी सद्गुरुनें दिधली चिद्रत्न जोडी ॥
त्रिवेणीसंगमीं[३] स्नान करोनी चोळी मी ल्यालें । परात्पर० ॥ १ ॥
काय सांगूं सख्ये ! बाई ! नवल मी सद्गुरुची कैरणी[४] ।
चिद्रूपाची चोळी मजला दिधली बेतोनी ॥
पंचरंगीं हें रेशिम सुंदर केलीसे आटणी ।
पांच पंचविस झूल छत्तिस पाहिले नयनीं ॥
तुकडे प्रेमसुईनें[५] केलीसे जडणी ।
चंद्रसूर्य हे दोहों बाह्यांसि प्रकाश कोंदणीं ॥
अधोमुखी ही नागिण सुंदर नांव कुंडलणी ।
.... ॥
षड्चक्राचा भेद करूनी निवांत मी झालें । परात्पर० ॥ २ ॥
चार सहा दहा बारा पाहिलें कमळ ।
षोडश दोन सहस्र दळांचा मार्ग हा अचल[६] ॥
सैत्रावीचें[७] पान करोनी झालें मी विमळ[८] ।
इडा पिंगळा मार्ग सुषुम्ना तपस्वी बाळ ॥
आउट पीठ गोल्हाट वाट ही सरळ ।
त्रिकुटावरते भ्रमरगुंफा पाहिली निवळ ॥
झगमग नयनीं ज्योत देखिली विचित्र हा खेळ ।
शुद्धस्वरूपीं मन वेगळें झालें मी सुशीळ ॥
अक्षय चोळी आंगीं लेउन सोंवळी मी झालें । परात्पर० ॥ ३ ॥
आणिक एक म्यां नवल देखिलें उफराटा पिंजरा ।
तीनशें साठ तुकडे जोडुन केलासे पुरा, ॥
बाहात्तर खोल्या सांधे सोळा नवखंड वसुंधरा[९], ।
स.................औट कोटी पाहे शरीरा ॥
एकविस मणके, माळ साजिरी पाहें तूं माघारा ।
जें जें पिंडीं तें ब्रह्मांडीं बोले वेदगिरा[१०] ॥

---

१. माया. २. इच्छा. ३. जेथें भागीरथी, यमुना व सरस्वती ह्या नद्या मिळतात तेथें. ४. कृति. ५. प्रेम हीच सुई तिनें. ६. न हलणारा. ७. जीवनकलेचें. ८. पवित्र. ९. पृथ्वी. १०. निगमवाणी.

सद्गुरुकृपें अनुभव जाणुनी वाचे मौन्य[1] धरा. ।
.... ॥
सच्चित्सुखघनरूप पाहुन तल्लिन मी झाल्यें. । परात्पर० ॥ ४ ॥
बारा सोळा एकविस हजार अखंड दिननिशीं ।
अहोरात्र हें माप चालिलें पहा तुम्ही त्यासी ॥
'सोऽहं' ध्यानीं लक्ष्य लावुनी पहा स्वरूपाशी ।
त्रैलोकींची चोळीरचना माझी ही सुरसी[2] ॥
सद्गुरुचरणा शरण जाउनी जन्ममरण निरसी ।
दृश्यपदार्थात्पांग करोनी अक्षय तूं होसी ॥
माझें रूप मज दाविलें आश्चर्य मानसीं ।
चिन्मय चोळी लेउन शरण सद्गुरुशीं ॥
करीं धरोनी **कृष्ण**किंकरा निजपद दावीलें. । परात्पर० ॥ ५ ॥

पद १३९ वें.

मी अपराधी खरा । **वि**ठोबा! तारीं दयासागरा[3]! ॥ ध्रुवपद. ॥
या भवडोहीं बुडतों मी पाहीं । नेईं तूं पैलतीरा. ॥ **वि**ठोबा० ॥ १ ॥
षड्रिपु जळचर ओढिती मजला । धांव वेगीं **गि**रिधरा! ॥ **वि**ठोबा० ॥ २ ॥
लक्षचौऱ्यायशीं फेरे फिरतां । श्रमलों कमलावरा! ॥ **वि**ठोबा० ॥ ३ ॥
पतितोद्धारक नाम जगत्रयीं । पिटी निगम दांडोरा. ॥ **वि**ठोबा० ॥ ४ ॥
कृष्णकिंकरा पाहीं कृपेनें । देईं चरणीं थारा. ॥ **वि**ठोबा० ॥ ५ ॥

---

१२. अवधूतकृत पदें.[4]

पद १४० वें.

सखये! मज घेउनि जाय तुं सद्गुरुसदना ॥ ध्रुवपद. ॥
नावडे सुत माहेर सासुर संपति सदना ।
.... ॥
नलगे हेमवसन भक्षण, जाळिलें मदना ।
पाहेना कधिं दाखवीं लौकरी, देशिकवदना[5] ॥ सख० ॥ १ ॥

---

१. मुकेपण. २. उत्तम. ३. कृपासागरा. ४. हा कवि नागपुराकडील राहणारा असावा असें दिसतें. कारण हीं सर्व पदें फक्त नागपुराकडील पोथ्यांतूनच मिळालीं आहेत या कवीच्या बापाचें नांव अनंत असावें असें वाटतें. ५. देशिक=गुरु.

घेउनि सखि चालिली वाटेनें दावित लक्षणा ।
नेउनि पुढें स्थीरत्व बैसवी तुर्येचे[1] आसना ॥
त्यागवि देहकोश ते अवस्था करोनि अभिन्ना ।
पाहतां पाहतां मी न दिसें आपली आपणा ॥ सख० ॥ २ ॥
देखतां दृश्य देखणें, नाढळे, प्रकाश कोंदला ।
पैरेचा[2] जो कां पवाडा, शब्दाचा मुका होउनि[3] ठेला ॥
सुखाचा बहु सुकाळ मांडिला, भेद निर्वाळिला ।
अवधूतपण मोडुनि आत्मारामचि जाहला ॥ सख० ॥ ३ ॥

पद १४१ वें.

जय विद्याधीशा ! गणेशा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
कुंजरतुंड उदंड सुखप्रद । झिरपत गंड अपार दयाद्रव. ॥
लंबोदर पीतांबर सुंदर । उंदिरवाहन पापविनाशा ! ॥ जय० ॥ १ ॥
खंडित दुर्मति दंडि वितंडित । मंडित महिसुर पंडित वाहिती ॥
खंडित अघगण[4] सांडित दुर्जन । कुंठित करि अभिमानविषा ॥ जय० ॥२॥
मालारतु विशालाधर कटीं । वाल डमरु त्रिशूलाधर करीं ॥
पाशांकुश सुमुखाला ध्याउनि । अवधुत अर्पित पदयुगीं शिरेसा[5] ॥ जय०॥३॥

पद १४२ वें.

सीतारमणा ! । रामचंद्रा ! हो ! ॥ ध्रुवपद. ॥
रामचंद्र निगमागम स्तविति । निर्जरगण[6] अनुरत पद वंदिति ।
निपुणित मुनिजन कवि गुण वर्णिति । निरतिशय सुंदर करिं करुणा ॥ सी०॥१॥
रजनिचरांतक[7] रविकुलदीपक । राजिवनेत्र रमामनरंजक[8] ।
मुनिमखरक्षक[9] मदनजनक । सुखदायक दिनकरवंशाभरणा ॥ सीता० ॥ २ ॥
पापविनाशन रिपुकुलशासन । भवतु वितोषण दुर्जनशासन ।
शांतिपदासन भ्रांतिविमोचन । निशिदिनीं रत अवधुत तव चरणा ॥ सी० ॥ ३ ॥

पद १४३ वें.

जाइं जाइं रे ! । गुरुपदिं मन देईं ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. जेथें मनाचा लय होतो ती अवस्था. २. आद्यवाणी ३. नाहींसा केला. ४. पापसमूह. ५. मस्तकानें. ६ देव. ७. राक्षसांतक. ८. रमेच्या मनाला रंजविणारा. ९. विश्वामित्रयज्ञरक्षणकर्ता.

एकनिष्ठ परि निविष्ट होउनि । सृष्टिभाव दृष्टीस न घेउनि ।
श्रेष्ठ वाक्य गुरुउच्छिष्ट सेउनि । वेष्टिसमेष्टी परता होई ॥ जाइं० ॥ १ ॥
कष्ट कार्य, त्यजि नष्ट काममोह । स्पष्ट पाहें निज स्पष्ट लोचनीं ।
ज्येष्ठ स्वामी सनकादिक रमती । वसिष्ठ शुक वसती जे ठायीं ॥ जाइं० ॥२॥
अष्टभाव वरिं, अष्ट त्याग करीं । अष्ट प्राप्ती होति त्या अऱ्हेरीं ।
अष्टाक्षरि अविद्या[1] मारुनि । अवधूत अखंड सुखी होई ॥ जाइं० ॥ ३ ॥

पद १४४ वें.

याद्वेंद्रा ! रे ! । रुक्मिणीरमणा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
यादवेंद्र यज्ञोद्भवयंता[2] । यज्ञदेव ब्राह्मणरूपधर्ता ।
यज्ञदानतपपालनकर्ता । यज्ञकामसक्रतुफलदाता ॥ याद० ॥ १ ॥
वेद विदित विधिउद्भव कारण । विद्वज्जन सम्मिनि जीवन ।
विप्रपालना निपुनित तोषण । विरिंचि विनवित तव पदपंकजा ॥ याद० ॥२॥
देवकीनंदन अघगणखंडन । दानवकंदन यदुकुलमंडण ।
दुर्मतिदंडन देवदयाकर । अवधुत शरणागत तवचरणा. ॥ याद० ॥ ३ ॥

पद १४५ वें.

गिरिजारमणा ! । पाहि पाहि रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
जटामुगुटमंडित अखंडित । खंडित द्वैत अखंडित शाश्वत ।
भिंडिपालधर रुंडमालधर । शिवदयार्णव भैवनिधितरणा[3] ! ॥ गिरि० ॥ १ ॥
चंद्रसूर्य शिरीं नेत्रत्रय शिव । पंचवक्त्र सूत्रत्रयधारक ।
शत्रुकाम तृणपावकसम हृत । मूल मंत्र जपका करि शमना ॥ गिरि० ॥ २ ॥
दशकर कलशत्रिशूलडमरुधर । व्याघ्रांबरधर विश्वबीज निज ।
विश्वनाथ विरुपाक्ष विराजित । अवधुत अनंत तत्पर चरणा ॥ विरि० ॥३॥

पद १४६ वें.

रामा ! रामा ! हो ! श्रीसुखदायी[4] ! ॥ ध्रुवपद. ॥
रामा न भजुनि कामादि नको । दामारहित सुदामा समगति ।
क्षमाजाधिप ध्याउनि निजगति । पाउनि समगति रामा रामा ॥ रामा० ॥१॥
योध्याधिप तत्पद्मीं आणुनि । सध्या सुख मन बुध्यादिक करि ।
विद्या प्रगट अविद्या नासुनि । निजअंतरीं प्रगटवि जयरामा ॥ रामा० ॥ २ ॥

---

१. अज्ञान. २. यंता=सारथी. ३. संसारसागर पार करणाऱ्या. ४. लक्ष्मीला सुख देणाऱ्या.

लक्ष्य धरुनि वरि मोक्ष फुकाचा । पक्ष अवदती तो विबुधाचा ॥
शास्त्रश्रुतिइतिहासस्मृतिचा । जाणुनि अनंतसुत धरि प्रेमा. ॥ रामा० ॥ ३ ॥

पद १४७ वें.

रामचंद्रा! रे! राजाधिराजा रामा! ॥ ध्रुवपद. ॥
रामचंद्र रघुवीर रघूत्तम । राजीवनेत्र[1] रविकुलदीपक ॥
रावणमारक रजनीपतिधर-। प्रियकर सुरवरदायक रामा! ॥ रा० ॥ १ ॥
महिजापति महाराज महाबळी । महिसुत तारितसे उदधीजळीं ॥
मदनदहनमुनिमानस जो बळी। महिमा न कळत निगम निराक्रमा.॥रा०॥२॥
चराचरांतर बाहेर सुखकर । चर्मचक्षुसी नव्हेसि गोचर ॥
चर्मांबरधर ध्यानीं निरंतर । चंदन चर्चुनि मंगलधामा. ॥ रा० ॥ ३ ॥
अयोध्याधिप अपराध क्षमा करीं । अंजनिसुत हृद्भुवनिं[2] निरंतरीं ॥
अज अव्यय अनाम अक्षरी । अनंतसुत सुखदायक रामा. ॥ रा०॥४॥

---

१३. गिरिधरकृत पदें.

पद १४८ वें.

ये रे! ये रे! नंदकिशोरा! रे! । गोपिविहारा! रे! ।
अधरिं धरुनि मधुर मधुर मुरली वाजविशी पोरा! रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
गोपललना[3] तुजला ध्याती । कळला आहेसी चोरा रे! ॥ ये० ॥ १ ॥
अझुनी कां रे! सोय न धरिसी । करिसी व्रजसंचारा रे! ॥ ये० ॥ २ ॥
गिरिधरांकित चरणीं तुझ्या । मागतसे निजथारा रे! ॥ ये० ॥ ३ ॥

पद १४९ वें.

बाई! गे! हा वनमाळी । आहे कानडा कपटी. ॥ ध्रुवपद. ॥
गोरसहारी गोधन चारी । रंजित[4] पीतपटीं[5]. ॥ बाई० ॥ १ ॥
मुरलीरवें मोहित व्रजललना । क्रीडत यमुनातटीं. ॥ बाई० ॥ २ ॥
गिरिधरांकित प्रेमरसें तुज । ध्यात हृदयसंपुटीं. ॥ बाई० ॥ ३ ॥

पद १५० वें.

आम्हीं देखिला माय! तो श्रीहरी. ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. कमलनयन. २. हृदय. ३. गवळयांच्या स्त्रिया. ४. विराजित. ५. पिंवळ्या वस्त्रानें.

जो का नित्य निर्विकार । ज्याचा नकळेची पार ।
तोची जाहला साकार । स्थान चिंमुर[1] ज्याचें. ॥ आम्हीं० ॥ १ ॥
ब्रह्मचैतन्य केवळ । जो का अनादीचें मूळ ।
जेणें विश्व हें सकळ । इच्छामात्रें निर्मिलें. ॥ आम्हीं० ॥ २ ॥
ज्याचा धरितां निजध्यास । तोडी जन्ममृत्युपाश ।
गिरिधर अंकिताची आस । स्वपदासी[2] पाववीं. ॥ आम्हीं० ॥ ३ ॥

पद १५१ वें.

गाईं माधव हा मधुपुरीचा ।
रमारमण हा ध्याईं अंतरीं हा विसावा मनिंचा ॥ ध्रुवपद. ॥
नदितटीं अधिष्ठान जयाचें । तो हा विलासी वृंदावनिंचा ॥ गाईं० ॥ १ ॥
प्रतिवर्षीं जन यात्रा ज्याची । नंदनंदन आणि यशोमतिचा ॥ गाईं० ॥ २ ॥
गिरिधर अंकित अंकीं तूझ्या । तारी भवांतुनि[3] स्वामी आमुचा ॥ गाईं० ॥३॥

पद १५२ वें.

तारीं तूं मजला श्रीराघवा! । जानकीधवा! हो! रामा! ॥ ध्रुवपद. ॥
रविकुलभूषणा! नीरजलोजना[4]! । शोभतसे अंकीं रमा[5] ॥ तारीं० ॥ १ ॥
दशरथनंदना! दशमुखभंजना! । वर्णितसे शिवउमा ॥ तारीं० ॥ २ ॥
गिरिधर अंकित तुजला प्रार्थित । नेईं त्वरें निजधामा ॥ तारीं० ॥ ३ ॥

पद १५३ वें.

मुरलीधर हा समजावा. ॥ ध्रुवपद. ॥
त्याविण क्षणपळ युगसम वाटे । घेउनि येईं विलंब न लावा ॥ मुर० ॥ १ ॥
तनु विरहें विगलित वो! झाली । कोणितरी हरि नयनीं दावा ॥ मुर० ॥ २॥
गिरिधर अंकित त्याविण दुःखित । मज गमतो आज प्राण त्यजावा ॥मुर०॥३॥

पद १५४ वें.

भक्तीं आकळिला । कृपाघन भक्तिसि आकळिला. ॥ ध्रुवपद. ॥
पार्थरथीं सारथ्य करी जो । निजपद दे बळिला. ॥ कृपा० ॥ १ ॥
प्रऱ्हादास्तव प्रगटोनि स्तंभीं । दानव[6] निर्दळिला. ॥ कृपा० ॥ २ ॥
रुक्मिणीनें एक तुलसिदलानें । गिरिधरप्रभु तुलिला. ॥ कृपा० ॥ ३ ॥

---

१. हें चांदा जिल्ह्यांत आहे. २. मोक्षातें. ३. संसारांतून. ४. कमलनयना. ५. श्री (सीता). ६. हिरण्यकशिपु.

१४. श्यामात्मजकृत पदें.

पद १५५ वें.

रामोदरीं जग, हृदयांतरीं । राम तुम्ही कां वेळखाना? ॥ ध्रुवपद. ॥
नग कनकाचे, कनक नगीं पहा । 'अंतर्बहिश्च' श्रुतिवचना. ॥ राम० ॥१॥
आवरीवर्ति 'भुवनेष्वंतः' श्रुति । आंत खालींवर एक जाणा. ॥ राम० ॥२॥
राजस तामस सात्विक राघव । 'ममैवांशो' हरिवचना. ॥ राम० ॥ ३ ॥
श्यामात्मज वदे वेदलिखित खत । संत पंडित साक्ष ध्याना. ॥ राम० ॥ ४ ॥

पद १५६ वें.

राम जगीं भरला । अनुभव वेद वदे भरला. ॥ ध्रुवपद. ॥
चार दहा एक पांच मिळोनी । पाहतांची सरला. ॥ राम० ॥ १ ॥
पंचक टाकुनि चौदा घेउनी । एक असे विरला. ॥ राम० ॥ २ ॥
तुंडा जिनाविण घोडा पिटवुनी । संतांहीं धरला. ॥ राम० ॥ ३ ॥
श्यामात्मज म्हणे हें पद जाणिल । तोची भैव तरला. ॥ राम० ॥ ४ ॥

पद १५७ वें.

बाई! मी पिशी झाली ग! नव पोरी एक सुत व्यालें ग! ॥ ध्रुवपद. ॥
जुना ठेवणा बहु दिवसांचा । नवरा त्यासी मी भ्यालें ग! ॥ बाई० ॥ १ ॥
चोखट पाहुनि पाट लाविला । परेपुरुषासी भ्यालें ग! ॥ बाई० ॥ २ ॥
काजळ कुंकूं लावुनि डोळां । हळद वांटुनि प्यालें ग! ॥ बाई० ॥ ३ ॥
चुडा फोडुनि नवरंगाचा । उभी नभी मी नाहलें ग! ॥ बाई० ॥ ४ ॥
घोंगड वाणी ऐकुनि कानीं । श्यामसुता हसूं आलें ग! ॥ बाई० ॥ ५ ॥

पद १५८ वें.

अशानें मिळेल तुला हरि काय? ॥ ध्रुवपद. ॥
बहुविध दोषां नित्य नूतन करी । स्वकृत सुकृत गाय. ॥ अशानें० ॥ १ ॥
निर्घृणं निंदक कपटि अधार्मिक । वदत परासी न्याय. ॥ अशानें० ॥ २ ॥
वस्त्राभरणें सुशोभित कांता । निर्वसनें फिरे माय. ॥ अशानें० ॥ ३ ॥
श्यामात्मज म्हणे जन भोंदाया । वरवर हरिहर गाय. ॥ अशानें० ॥ ४ ॥

---

१. ओळखीत नाहीं. २. भगवद्गीता–अध्याय १५ श्लोक ७ पहा. ३. संसार. ४. वेडी. ५. उत्तम पुरुषासी, ईश्वरासी. ६. पुण्य. ७. निर्दय, क्रूर. ८. फसवाया.

पद १५९ वें.

[1]कर्णधारें मज करणी केली कांहीं न बोलवे बोल ।
मन हें माझें भांबावलें. ॥ ध्रुवपद. ॥
उगीच आसनीं बसलें होतें एकांतीं मी स्थीर ।
मंजुळ वाहात होता [2]समीर ॥
वोढावोढी करोनि त्यानें ठेवुनि डोयीं कर ।
लाविलें मंदिराचें द्वार ॥
टीप ॥ बोल कुणाचे ऐकुं न येती झोंप आली एक पळ. ॥ मन० ॥ १ ॥
काय सांगूं झोंप सुखाची दिसला गे! आंधार ।
वाद्य ऐकिलें मग अपार ॥
घांट कठिन वाट चालतां पहांट वाटली [3]जर ।
निघाला तितक्यांतचि भास्कर ॥
टीप ॥ एक भागीं तो [4]सोम शोभतो मध्यें तो [5]अनिल ॥ मन० ॥ २ ॥
बारासोळा कळा मिळाल्या एक जागिं तेजाळ ।
जाहला अग्नीचा हिलाल ॥
इंदुवदन आणि कुंदरदन तें विशाल भाळ सोज्ज्वळ ।
देखिला ज्योतिमध्यें एक बाळ ॥
टीप ॥ निसंगपणें ज्यां संग केला चित्पदीं जडेल. ॥ मन० ॥ ३ ॥
रतिसुखाचें सुख न वदवे काय सांगुं मी जनीं ।
अद्भुत श्रीगुरुची [6]करणी ॥
गोष्टी लिहाया न पुरे सिंधू शाई, कागद मेदिनी, ।
देतिल साक्ष संत गुणी ॥
टीप ॥ एकाएकीं रामकृपेनें श्यामसुता [7]लाधेल. ॥ मन० ॥ ४ ॥

पद १६० वें.

ज्याचें [8]मीपण आटेना । त्यासी देवहि भेटेना. ॥ ध्रुवपद. ॥
खेचरी भूचरी लावी अगोचरी । [9]धनरामा विटेना. ॥ त्यासी० ॥ १ ॥

---

१. नावाडी. [येथें 'गुरु' असा अर्थ घ्यावा.] २. वारा, वायु. ३. जरा, थोडी. ४. चंद्र. ५. वायु. ६. कृति, कृत्य. ७. प्राप्त होईल. ८. अहंकार. ९. संपत्ति+बायको.

जप तप साधन सेवित विपिनीं[1] । काम्यप्रीती सुटेना. ॥ त्यासी० ॥ २ ॥
श्यामात्मज म्हणे गुरुबोधाविण । भवभ्रम तुटेना. ॥ त्यासी० ॥ ३ ॥

पद १६१ वें.

दावा मज कोणि नयनीं । दाशरथी आत्माराम. ॥ ध्रुवपद. ॥
वसे तेथें कांहीं न दिसे । दिसेना तेथेंचि असे ।
असे नसे टाकुनि म्हणति भजावें हो! निष्काम. ॥ दावा० ॥ १ ॥
अकामिका कामिका म्हणती । कामिका निष्कामिक वदती ।
कामिक निष्कामिक त्यजुनी म्हणति मुख्य एक नाम ॥ दावा० ॥ २ ॥
नाम तिथें धाम आहे । धार्मी[2] आत्माराम पाहे ।
श्यामात्मज म्हणे गुरुच्या सेवेविण दुर्लभ धाम[3] ॥ दावा० ॥ ३ ॥

पद १६२ वें.

या मनगजद्रा आवरा जी! ॥ ध्रुवपद. ॥
नळभूपाळा काय सोहळा । गांजियलें हरिश्चंद्रा जी! ॥ या० ॥ १ ॥
सैंकुळ[4] रावण ठार मारिला । कलंक लाविला चंद्रा जी! ॥ या० ॥ २ ॥
मरे दुर्योधन मित्रसबांधव । भगांकित केलें इंद्रा जी! ॥ या० ॥ ३ ॥
नारद नारी, भस्मासुर भस्मचि । नग्न करी भालचंद्रा जी! ॥ या० ॥ ४ ॥
श्यामसुत वदे जर्जर मुनिवर । काय पाड या नरेंद्रा जी! ॥ या० ॥ ५ ॥

पद १६३ वें.

सर्व घटीं व्यापक गड्या! रे! वळखुन घेईं हरी ।
भरला सबाह्य आणि अंतरीं. ॥ ध्रुवपद. ॥
देतां घेतां चालतां ऐकतां तुमच्या सवें वागतो ।
अवस्थात्रयांत जो जागतो. ॥
गुणातीत निर्गुण निरंजन[5] अरुप रूपीं लागतो ।
त्याचे वर बसे चालत बोलतो ॥
चाल ॥ क्षण एक बैस तूं शब्द एकीकडे ।
मग तूं पाहूं नको गड्या! कोणीकडे ।
हें मनसेंद्रिय तुझें हरिपदीं जडे ॥

1. अरण्यांत. २. गृहांत. ३. मोक्ष. ४. कुळासह. ५. मायारहित.

टीप ॥ ब्रह्म रोकडें होसी तूंचि तूं कांहीं न उरे उरीं ।
हृदयीं चिंतन गुरुचें करीं ॥ सर्व० ॥ १ ॥
तेथें गंगा झुळझुळ वाहती पिऊं नको तूं पाणी ।
ऐकुं नको गोष्ट कुणाची कानीं ॥
जोर बहुत तो घोर जिवाला स्थीर ठेवितां हानी ।
उलटे दोर होती ती [1]श्रेणी ॥
चाल ॥ मग गुरुकृपेनें वेगें जाशी नभा ।
तेथें पाहसी सखया! कोटिरवीची प्रभा ।
हा मार्ग गुरूविण इतरांसी सुभा ॥
टीप ॥ अनंत जन्मींचें पातक विखरे भेटतांचि श्रीहरी ।
कोटी कुळें स्वयें उद्धरी ॥ सर्व० ॥ २ ॥
चाले ना बोले डोले वय कीं फिरुन ये सत्वरीं ।
घाबरे निर्जल सरोवरीं ॥
जसा तळमळे मीन जळाविण [2]मधुमासा अंतरीं ।
तसा मग उतरत कूपांतरीं ॥
चाल ॥ तेथें पंचविषय आंत [3]साजिरे ।
मध्यें अक्षय फिरती षड्रिपु जलचरें ।
निघूं देती न कोणा आंतुन बाहेरी ॥
टीप ॥ कर्णधार कर धरोनि वोढी बाळसखा सत्वरी ।
श्यामतनयाचा साह्यकारी. ॥ सर्व० ॥ ३ ॥

पद १६४ वें.

गोटा पडो या पोटावरता हीन दैवाचा वांटा ।
दादला मिळाला करंटा. ॥ ध्रुवपद. ॥
पांच वीस लांकडें मिळवुनी बांधियलें झोंपड ।
तीन धारण एकचि आड ॥
आंत मध्यें अंधार वरी दिसे उजेड ।
वरोनी वारा येतो गोड ॥
रविशशिचांदण्या दिसती नेत्राविण चोखटा ॥ दादला० ॥ १ ॥

---

१. शिडी. २. चैत्रांत. ३. सुंदर. ४. दगड. ५. नवरा. ६. सुंदर.

चिखल घरामध्यें अक्षय होतो वरुन वाहे पाणी ।
झोंप न लागे रात्रंदिनीं ॥
चोर घरामध्यें फिरून जाती आंत दिसे केरसुणी ।
फुटकी दुजी असे बरणी ॥
पळुन जावयालागीं दिसती पुष्कळ मोठ्या वाटा ॥ दादला० ॥ २ ॥
विश्वामित्रीं गलित गात्रीं रदनाविण तृण खाया ।
स्वप्नामध्यें देती पैया ॥
कान मान ज्या दांडी नाहीं ऐसा होता हेय ।
चंचळ उडून नभासी जाय ॥
ढोल टाळ पखवाज झांजिऱ्या सदोदित बोभाटा ॥ दादला० ॥ ३ ॥
सुवर्णाचे पांच मिळेना मंगळसूत्रा मणी ।
जाहला फुकट जीवाला धणी ॥
परदेशामध्यें एकट जातो टाकुनी आम्हा वाणी ।
सांगावें दुःख कोणालागुनी ॥
श्यामसुतासी आनंद वाटे हर्षे न मावे दु ओंठा ॥ दादला० ॥ ४ ॥

पद १६५ वें.

रामकथारस घेईं रे । प्राण्या! ॥ ध्रुवपद. ॥
रामकथामृत शंकर घेउनि । शीतळ झाला देहीं रे! ॥ प्राण्या० ॥ १ ॥
वाल्या वाल्मिक रामरसानें । अमर झाला तो पाहीं रे! ॥ प्राण्या० ॥२॥
श्यामसुत म्हणे कितीक तरले । जनकादि झाले विदेही रे! ॥ प्राण्या० ॥३॥

पद १६६ वें.

धन्य धन्य वाणी । गुण वर्णी निशिदिनीं. ॥ ध्रुवपद. ॥
जिव्हा नोव्हे सरस्वती । तेची जाणावी भागीरथी ॥ धन्य० ॥ १ ॥
तेंचि लक्ष्मीचें स्थान । तेथें वसे नारायण ॥ धन्य० ॥ २ ॥
श्यामसुताचें निजरूप । तेंचि जाणावें स्वरूप ॥ धन्य० ॥ ३ ॥

पद १६७ वें.

हरि माझी विनंती । आयका जी! ॥ ध्रुवपद. ॥
जन्मोजन्मीं घडो मज सेवा । झडो माझी ही कुमती ॥ हरि० ॥ १ ॥

---

१. दूध. २. हय, घोडा. ३. देहरहित, मुक्त. ४. 'श्यामसख्याचें' असा पाठभेद आहे.

करुणासागर म्हणूनि तुजला । येती बहु काकुळती ॥ हरि० ॥ २ ॥
श्यामसुत म्हणे निजभक्ताचा । कैवारी तुज म्हणती ॥ हरि० ॥ ३ ॥

पद १६८ वें.

भज गोविंदं बालमुकुंदम् । सीतारमणं आनंदकंदम् ॥ ध्रुवपद. ॥
मूलाधारे विद्रुमवर्णे वंशांषं संवेदपत्रे रामचंद्रं भालचंद्रं विराजितं स्मर एकरूपम् ॥ भज० ॥ १ ॥
स्वाधिष्ठाने बालवर्णे शास्त्रदले तनुलिंगे पद्मे, अब्जयोनिं ज्ञानकिजार्निं सुशोभितं श्रीपीतवर्णम् ॥ भज० ॥ २ ॥
नाभिपद्मे डंफंवर्णे अवतारदले तं नंदनंदनम्, नीलवर्णं विगतमायं कपिधीशं कौसल्यातनयम् ॥ भज० ॥ ३ ॥
अर्कदले हृत्कमले कंठबीजे संमोहसदने वसंतम्, त्रिपुरांतकमहिल्योद्धारकं अनिशं मूढमते! स्मर वारंवारम् ॥ भज० ॥ ४ ॥
विशुद्धचक्रे सोमपत्रे चंद्राकारे स्वरवर्णे कंठे, जीवशिवात्मक विश्वमूर्तिं सीतापतिं जप कपिधीशम् ॥ भज० ॥ ५ ॥
अज्ञानचक्रे द्विदले भृकुट्यां हंक्षंबीजे ज्ञानमूर्तिम्, कर्णाधारमवलोकय विष्णु वन्हिशिखायां श्रीदाशरथिम् ॥ भज० ॥ ६ ॥
ऊर्ध्वमुखे वसुपत्रसरोजे सुरवंद्यं सुविशालनेत्रम्, श्रीभरताग्रजमनंतमाद्यं लक्ष्मीकांतं अनाथनाथम् ॥ भज० ॥ ७ ॥
दलसहस्रे ऊर्ध्ववदने विमोहसदने रत्नपीठे, श्यामगुहं जाने.............. सरामं श्यामतनयो अचिंत्यमूर्तिम् ॥ भज० ॥ ८ ॥

---

१५. चिन्मयनंदनकृत पदें.

पद १६९ वें.

सकळहि पावन होती । या हरिनामाच्या गजरें. ॥ ध्रुवपद. ॥
वेदपठण आणि शास्त्रपुराणें । अर्थसहित मग होती रे! ॥ या० ॥ १ ॥
विणाझल्लरीटाळमृदंग । श्रुतिस्मृतिही छंदें वाजती रे! ॥ या० ॥ २ ॥
दुर्जन दुर्मति स्त्रिया पुरुष कीं । तरतिल कुश्चळ याती रे! ॥ या० ॥ ३ ॥
चिन्मयनंदन या संतांच्या । चरणिंची वंदिल माती रे! ॥ या० ॥ ४ ॥

---

१. रक्षणकर्ता. २. हीन.

पद १७० वें.

आळवितों तुज....भावें । पांडुरंगे ! लौकरी धांवें पावें. ॥ ध्रुवपद. ॥
हृदयभुवनीं आठवा...... । हेंची वाटे केवळ जीवन माझें. ॥ आ० ॥ १ ॥
दीनोद्धारणे ! सांवळे ! अनाथनाथे ! । तुजवीण सोयरे कोण मातें ? ॥ आ० ॥२॥
साच करणें आपुल्या बिरुदासी । सांभाळावें चिन्मयनंदनासी. ॥ आ० ॥ ३ ॥

पद १७१ वें.

हरिला तुम्ही साजणि ! जाउनि आणा । जिव जाइल जाणा ।
न गमे क्षण हरिविण जाणा । नग भासति सम पाषाणा. ॥ ध्रुवपद. ॥
जो मुनिजनसुखकारी । शोकदुरितां परिहारी ॥
लोकां भवसिंधुपार उतारी । गोवर्धनधारी ॥
खेळे गोपाळ कसा परिवारीं । मधुकंस विदारी ॥
दंडन करी उदंड रिपुशीं मार्तंडसुतनयापुलिनविहारी ॥ हरि० ॥ १ ॥
पति कां रुसले वो ! आजी । मति कां भ्रमली हो ! सहजीं ॥
पति का कळवळ का नाहीं आंगीं । रतिपति हा गांजी ॥
गति कांहिं न सुचे वो ! मज माजी । पति माझ्या काजीं ॥
जाय तुं झडकरि काय करिल हरि पाय धरुनि उपाय करीं सखी ॥ हरि० ॥ २ ॥
महिमा न कळे वो ! बाई ! । महिमा लागुनि हरिपायीं ॥
सुहिमाचलतनयावर पाहीं । अहिरिपु त्या नाहीं ॥
त्या नामस्मरणें भवभय नाहीं । करुं मी वो ! काइ ? ॥
वदन वदत हरिवदनापेक्षुनि मदनजनकपद वंदिन वद हे ॥ हरि० ॥ ३ ॥
करितें हरितें निजध्यासा । परि ते त्यजिली मम आशा ॥
धरितें तव चरणीं दृढविश्वासा । करि हरि सहवासा ॥
गुरु चिन्मयनंदन विठ्ठलदासा । सुखी केला जैसा ॥
श्याम सगुण सुखधाम मनोविश्राम समागम करि सखी. ॥ हरि० ॥ ४ ॥

पद १७२ वें.

आलाशी भ्रांति कसा जाणुनी । बरें पाहें विचारुनी. ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. आप्त. २. लौकिकासी. ३. समजा. ४. दागिने. ५. पुष्कळ. ६. यमुनेच्या कांठावरील वाळूंत क्रीडा करणारा. ७. माझी. ८. शंकर.

रेत रक्त धातु असे मिळुनी । मूस बांधिलीसी गोठुनी ॥
नवमास ठेविलासे कोंडुनी । अमंगळ कोण याहुनी ॥ आला० ॥ १ ॥
देह मळमूत्र यांचा गाळ रे! । कर्म भोगी जंजाळ रे! ॥
फुटलें वासनेचें जाळ रे! । तुज टपतो काळ रे! ॥ आला० ॥ २ ॥
चिन्मयनंदन प्रभुजीस रे! । जरी भावें भजसी रे! ॥
संतासी करि याची पूस[1] रे! । तरि भव[2] हा तरसी रे! ॥ आला०॥३॥

पद १७३ वें.

निशिदिनीं ध्यान तयाचें जडलें हृदयीं ।
नाम तयाचें जपतां सुख होय तयीं. ॥ ध्रुवपद. ॥
मुगुटीं कोटि दिवाकर तेज प्रकाश सुढाळ ।
रत्नकिळावरि जडिल्या बहु दीप्ति झळाळ ।
मोरपिसें वेष्टियलीं अति श्याम तमाल ।
केशर कस्तुरी तिलक रेखिला भाळ. ॥ निशि० ॥ १ ॥
कुंडल तळपती[3] मकराकृति ते श्रवणीं ।
पूर्ण प्रकाश मनोहर शोभा वदनीं ।
कमलदलाची उपमा साजे नयनीं ।
रतिपति पाहुनी रूप हें लज्जित मनीं ॥ निशि० ॥ २ ॥
कौस्तुभमणि अति सुंदर तो विलसे कंठीं ।
कनककमळ तुळसीच्या माळा निजकंठीं ।
चर्चियली तनुवरि ते श्रीखंडउटी ।
पाहतां रूप ऐसें हें भवभय निर्वटी[4] ॥ निशि० ॥ ३ ॥
हृदयावरी तें विप्रपदांकित चिन्ह[5] वरी ।
शंख चक्र अब्ज गदा पहा दिव्य करीं ।
नाभी विशाळ त्रिवलि विराजित उदरीं ।
कटितटीं क्षुद्र घंटा गर्जति गजरीं ॥ निशि० ॥ ४ ॥
पीतप हाटक तेंवि प्रकाश भला ।
चरणीं तोडर वांकी नखिं चंद्रकळा ।
ध्वजवज्रांकित चिन्हें पहा पादतळा ।
चिन्मयनंदन तेणें भावें रमला ॥ निशि० ॥ ५ ॥

---

१. विचारणा, विचारपूस. २. संसार. ३. शोभती. ४. निवारण करी. ५. कौस्तुभ.

पद १७४ वें.

वृंदावनघनसंचारं श्रुति..................... ॥ ध्रुवपद. ॥
....गान विहारं तम दमनमप.................मारं, तत्पदमंदारम् ।
विलसित...........रिक्षण सकल दुरितसंहारम्. ॥ वृंदा० ॥ १ ॥
.........वतारं भवसिक्षाकारं प्रोदाद्गुण...............भुवनैकसारम् ।
भूतभयापहचरित च...........टित कर्तारम् ॥ वृंदा० ॥ २ ॥
वृत्रारीमानस मधुपरि.........मारं वृंदारकयूथपमुदितमुदारम् ।
वसु.........चिन्मयनंदन चिंतनमुदितं अखिलगोपवधुजम् ॥ वृंदा० ॥ ३ ॥

---

१६. गोविंदकृत पदें.[1]

पद १७५ वें.

श्रीराम म्यां परिणिला[2] ग ! । रघुविर म्यां परिणिला ग ! ॥
याविरहित भूपाल सख्यांनो ! जनकासम[3] ते मला. ॥ ध्रुवपद. ॥
रघुविर कोमळतनू ।
परम कठिण हें कमठपृष्ठिसम[4] कठोर हें शिवधनू ॥
किशोर[5] हा सुखघनू ।
अतिकोमळ नवपल्लवसम हें; करकमळें लाहनू ॥
चाल ॥ मुखकमळाची शोभा ।
पूर्णशशिसम प्रभा[6] ।
सुनिळ नभींचा गाभा ।
ऋषिघनवर हा उभा ॥
टीप ॥ ठाणमाण[7] लघु शरधनु विलसे, मम हृदयीं बैसला. ॥ श्रीरा० ॥ १ ॥
तळमळ बहु लागली ।
झर् झर झर झर झर झर नयनीं अश्रुधार चालली ॥
सद्गद अंतरीं झाली ।
थर थर थर थर गात्र कांपती, धरणीवर पडली ॥

---

१. हा कवि वऱ्हाडांत वणी येथें होऊन गेला असें कळतें. याच्या गुरूचें नांव नरहरि. सध्या तेथें ह्या कवीचे वंशज आहेत. २. वरिला. ३. बापाप्रमाणें. ४. कांसवाच्या पाठीसारखें. ५. बाळक. ६. कांति, तेज. ७. शरीराचा बांधा.

चाल ॥ सकळ सख्या धांवती ।
एक सावध बसविती ।
एक [1]विंझणा जाणविती ।
एक मधुर वचनें बोधिती ॥
टीप ॥ काय काय सखे! सावध कां हो! अतिशय कां मांडिला ॥ श्रीरा० ॥२॥
सखयांनो! तुम्ही जा जा ।
मम जनकातें सांगा जाउनि झडकरि वृत्तांत माझा ॥
म्यां वरिला रामराजा ।
निश्चय हा दृढ अंतरीं माझ्या, त्याचिच मी प्रिय [2]भाजा ॥
चाल ॥ सांडिं सांडिं सांडिं हा [3]पण ।
अति कठिण शिवधनु जाण ।
त्यासि चढविल कैसा [4]गुण? ।
मी त्यजीन आपुला प्राण ॥
टीप ॥ हें मानस दृढ समजुनि द्यावें अभय सख्यांनो! मला ॥ श्रीरा० ॥३॥
जय जय श्रीत्रिपुरारी! ।
तव कार्मुक हें [5]हळुवट व्हावें कृपायुक्त अंतरीं ॥
त्वां आपुले निजकरीं ।
निरवावें मज करुणाभरितें श्रीरामाचे करीं ॥
चाल ॥ हर! हर! पार्वतीधवा! ।
योगविधि वैभवा! ॥
सांबसदाशिव भवा!
गोविंदीं निजठेवा ॥
टीप ॥ ऐकुनियां हे करुणा अंतरिं प्रेमभरें दाटला ॥ श्रीरा० ॥ ४ ॥

पद १७६ वें.

कृष्णा! सकुमारा! नंदकुमारा! । दधिनवनितचोरा! ॥ ध्रुवपद. ॥
[6]शरणागतवत्सल हें ब्रिद पायीं । जाणुनियां हृदयीं ॥
आलों शरण मी तुला [7]लवलाहीं । दिनजनसुखदायी! ॥
बुडतों दुस्तर गांगप्रवाहीं । ओढीं चहुंबाहीं ॥ कृष्णा० ॥ १ ॥

---

१. पंख्यानें वारा घालिती. २. भार्या, बायको. ३. प्रतिज्ञा, नियम. ४. धनुष्याची दोरी. ५. हलकें, सूक्ष्म. ६. शरण आलेल्यावर दया करणारा. ७. सत्वर.

स्मरतां गज तांतडिनें उद्धरिला । गोवर्धन धरिला ॥
इंद्रें छळितां वांचविलें पुरिला । मद त्याचा हरिला ॥
गरळा मुखि धरितां दुर्धर अहिला । पदघातें चुरिला ॥ कृष्णा० ॥२॥
नाहीं हें संकट तुजला भारी । मज दीना तारीं ॥
अससी निजभक्तसखा कैवारी । मम दुष्कृत[1] हारीं ॥
वैरी षड्रिपु हे दुस्तर वारीं । सज्जनसुखकारी ! ॥ कृष्णा० ॥ ३ ॥
ये रे ! योगीजनमानसहंसा ! । द्यावा मज धिंवसा[2] ॥
कंसांतक ! गोपीहृदयविलासा ! । निजजनद्वद्वंसा ॥
दास गोविंद न तारी कैसा । तोडुनि भवफांसा ॥ कृष्णा० ॥ ४ ॥

पद १७७ वें.

हरीविण झालें मी बहु दीन दीन ॥ ध्रुवपद. ॥
काय करूं किति धीर धरूं । गुण कैसे विसरूं त्याचे ।
तळमळ माझी कवणा सांगूं । जळविरहें जसा मीन मीन ॥ हरी० ॥ १ ॥
क्षण न गमे, युग साच गमे । न कांहीं चित्त रमे माझें ।
[3]गोविंदप्रभु जरी मज भेटे । तरी हा देह ओंवाळीन. ॥ हरी० ॥ २ ॥

पद १७८ वें.

श्रवण करा हरिकथा । कथा तुम्ही ॥ ध्रुवपद. ॥
धनसुतदारा मायिक सर्वेही । व्यर्थ मायाजालीं गुंता ॥ श्रवण० ॥ १ ॥
शुद्ध बुद्ध अविनाशन नामें । दूर करा भवव्यथा[5] ॥ श्रवण० ॥ २ ॥
गोविंदगुण तुम्हि गाउनि । वाचे धरूनि जा ह्याचि पथा. ॥ श्रवण० ॥३॥

पद १७९ वें.

हरिविण कोणि न दिसे मजलागीं । बाई ! ॥ ध्रुवपद. ॥
आसनिं शयनिं मनिं कृष्ण हा भासे । त्याविण न रुचे कांहीं ॥ हरि० ॥ १ ॥
गमनागमनीं जनिंवनिं हरि दिसतो । तन्मय[6] झालें पाहीं ॥ हरि० ॥ २ ॥
गोविंदप्रभु निजरूप हें बरवें[7] । ठसलें माझे हृदयीं. ॥ हरि० ॥ ३ ॥

पद १८० वें.

दीनाचा प्रभु हा कनुवाळ । दीनाचा ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. पाप. २. धैर्य. ३. गोविंदाचा प्रभु (कृष्ण). ४. व्यर्थ. ५. संसारदुःख. ६. तदाकार. ७. उत्तम, चांगलें.

चतुर्मुखातें दर्शन दुर्लभ । तो फिरे आळोआळ ॥ दी० ॥ १ ॥
शिंववंद्या ते म्हणे यशोदा । माझा चिमणा बाळ. ॥ दी० ॥ २ ॥
अवयव नसतां सावयव होउनि । म्हणवी यशोदाबाळ ॥ दी० ॥ ३ ॥
खल अघनाशक भक्तां पोषक गोविंद षड्रिपुकाळ ॥ दी० ॥ ४ ॥

पद १८१ वें.

वैकुंठाधिपती! द्यावी भजनीं भव्य मती. ॥ ध्रुवपद. ॥
शुकसनकादिक नारद तुंबर । प्रेमें तुज गाती. ॥ द्यावी० ॥ १ ॥
ब्रह्मा हर सुरवर किन्नर । मुनि हृदयीं ध्याती ॥ द्यावी० ॥ २ ॥
गोविंदप्रभो! नरहरिराया! । अद्भुत तव कीर्ती ॥ द्यावी० ॥ ३ ॥

पद १८२ वें.

ते जगिं धन्य सती हो! । जीच्या स्मरणें अघ हरती ॥ ध्रुवपद. ॥
पतिवांचुन अन्यत्र न जाणे । विधिहरकमलापति हो! ॥ ते० ॥ १ ॥
रवि माने आज्ञा, कर जोडुनि । सुरनरमुनि स्तविती हो! ॥ ते० ॥ २ ॥
गोविंदावरि करुणा करुनी । दे मतिला स्फूर्ति हो! ते० ॥ ३ ॥

पद १८३ वें.

ते पद दावीं मजलागुनि सीताकांता रे! ।
दर्शनमात्रें निवारीं भवभयव्यथा रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
पदतल मृदु हे अरुणापरि शोभा साजे ।
पावन ब्रिद हें असुरावरि पैं जन गाजे ॥
ध्वजवज्रांकुश हीं चिन्हें त्यांत विराजे ।
योगिजनाचें मन रंजित पाय असे जे. ॥ ते पद० ॥ १ ॥
पदरजस्पर्शें उद्धरिली पद्मजबाळा ।
तेथुनि जाली मंदाकिनी शुद्ध जळाला ॥
मस्तकिं धरितां श्रीशंकर तो सुखि जाला ।
ज्या पदकमळा हृत्कमळीं सेवित कमळा ॥ ते पद० ॥ २ ॥
शुकसनकादिक ध्रुवनारद ज्यातें गाती ।
योगिजनाच्या प्रेमाची विश्रांती ॥

---

१. शिवानें वंदन करण्यास योग्य. २. अहल्यावर्णन. ३. पापें. ४. रंजविणारें.
५. विधिकन्या (अहल्या).

दर्शनमात्रें जडजीवां होते मुक्ती ।

गोविंदाची पुरवीं **रामा**! प्रीती ॥ ते पद० ॥ ३ ॥

पद १८४ वें.

हे आदिमाया[1] प्रणवाकार राया! रे! ॥ ध्रुवपद. ॥

इंदिरा हृन्मंदिरावरि ठेवि **श्री**धर सुंदराकृति मंदिराप्रति आणिली **दशकंधरा** कुलनाशकारण ॥ हे आदिमाया० ॥ १ ॥

सिद्धि घे, दुर्बुद्धितें करुणाब्धि! तूं स्निग्धांग पाहुनि स्त्री नव्हे भ्रम **यत्र** भुलवी मान वचन अनुमान दूर करीं ॥ हे आदिमाया० ॥ २ ॥

आण तिज बहु मान देउनि ध्यान धरि अज्ञान दूर करि ज्ञानयुक्त **प्रणम्य** करि निज दास दीन **गो**विंद प्रार्थी ॥ हे आदिमाया० ॥ ३ ॥

पद १८५ वें.

सांग सुंदरी सखिये! मंदिरीं वरलेंस कोणाला? ॥ ध्रुवपद. ॥

कां गे! दुःखित, आतां शोधित उठलीस, मजकडे ।

पाहतां मोहुनी हा गेला ॥ सुंदरी० ॥ १ ॥

उषा म्हणे आज चार प्रहर । जवळी होते प्राणेश्वर ।

रूप तयाचें अति सुंदर । गे! सखयाला ॥ सुंदरी० ॥ २ ॥

बोलुनि बाला[2] मूर्च्छित पडली **गो**विंदाचें अनुपद सरलें ।

दासीनें त्या सावध केलें शिंपुनि उदकाला. ॥ सुंदरी० ॥ ३ ॥

पद १८६ वें.

आवडतो मनीं वर मजप्रती ।

बैसले उदंड पुंड भूप मुंड मुंड त्यांत चंडकीर्ण तोचि **रघु**पती ॥ध्रुवपद.॥

कोंवळी तनू **मदन**पूतळा ।

पाहिलें म्यां आज ऋषिराजयांत साज करुनि माज बांधि सहज आंवळिला ॥

किरिट कुंडलें कस्तुरी टिळा ।

चमकतो सुरंग रंग जालें दंग गुंग चित्त रंगभूमीस फांकती कळा ॥

माळ घेउनी उभी ते सती ॥ बैसले० ॥ १ ॥

---

१. मंदोदरीचा रावणास बोध. २. षोडषवार्षिकी स्त्री.

मैथिलाधिपें पैज घालुनी ।
पाहतो प्रताप बाप आणुनी काप चाप दाप अपघाली भूप जाउनी ॥
रामरूप हें रेखिलें मनीं ।
मंडपांत मात करुनि बैसलासे तात संशयांत चित्त साजणी ॥
पर्वतापरी धनुष्य आंगणीं ।
राम सकुमार फार हरचाप सारसार [1]भंगणार कोण या जनीं? ॥
इच्छिल्या वरा देइं भगवती! ॥ बैसले० ॥ २ ॥
गर्व रावणें करुनि ते क्षणीं ।
धनुष्यासि त्राण बाण वाण घेउनि अपमान म्लान होउनि पडे मेदिनीं ॥
कलहमूळ हें बोलती मुनी ।
घनश्याम राम सिद्ध काम जगीं नाम करी श्याम वामहस्त लावुनी ॥
ओढि [2]त्र्यंबका कार्यसाधनीं ।
भंगियलें धनुष्य कडड तडड तडड झडड झडड लघु किंकिणी ॥
सर्व नरपती चकित पाहती ॥ बैसले० ॥ ३ ॥
देव स्वर्गिंचे पुष्प वर्षती ।
दुर्जनास भयत्रास श्वास दानवांस भक्तदास परम हर्षती ॥
जिवीं तोषती कनक सुमती ।
स्वामि ते वसिष्ठ शिष्ट ज्ञानदृष्ट तिष्ठ इष्ट देवता सदैव स्थापिती ॥
गोविंदरावजी यश वर्णिती ।
साधिला त्वरा वरा तो नोवरा [3]धैरामरांस लग्नसमयीं द्रव्य अर्पिती ॥
नेम नेमिला वाल्मिकें मती ॥ बैसले० ॥ ४ ॥

पद १८७ वें.

आजुनी आली तों कां येईना शौरी । झाली हे तों रात्र भारी ॥ ध्रुवपद. ॥

मनिं वाटे श्रीरमण, अन्यकामिनींना मोहुन, मदनासि वश होउन, चंचळ यदुराज बुझ विसरुनियां मजला, हर हर हरि तिशीं अनुसरला, लाज माझी हरुनी हे करणी अनुचित तूं सत्य संधांत धुरंधर मंदरधरणा ऐसें वद जा तक तक त थै थै यादिगिदिसिधीं ताना ताना दिरिना भुलवुनी मला मंजुतर वचनीं लाज माझी हरुनी हे करणी अनुचित तूं सत्य संधांत धुरंधर मंदर-

---

१. मोडणार. २. त्र्यंबकधनुष्या. ३. भूदेवांस, ब्राह्मणांस.

धरणा ऐसें वद जा जलदनील **गो**विंदविभुगुणमंदिर करुणाजलधि कुंदर-दनि तों तदनि तों तदर दानि तों दिरि दिरि ना दिरि तिलान दिरि ॥ आज़ुनि आली० ॥ १ ॥

पद १८८ वें.

हरि ! तूं कृपा करीं झडकरी ॥ ध्रुवपद. ॥
तुझी कृपा होतां **गो**विंदा ! । मुका निगम उच्चारी ॥ हरि !० ॥ १ ॥
[1]अंधाप्रति जग सर्वहि दीसे । पंगू लंघी गिरी ॥ हरि !० ॥ २ ॥
गोविंद म्हणे चित्तिं निरंतर । षड्रिपु दूर करी ॥ हरि !० ॥ ३ ॥

पद १८९ वें.

कोदंडशर पहातां हातीं, नयन भुकेले ॥ ध्रुवपद. ॥
दशशतरवि प्रभु मुकुटीं ज्याच्या । तेज व्यापिलें त्रिजगतीं ॥ पहातां० ॥ १ ॥
गोविंददास म्हणे मज आतां । पूर्णानंदीं विश्रांति ॥ पहातां० ॥ २ ॥

पद १९० वें.

येइं रे ! कीर्तनिं नाचत **ग**णराया ! । जी **गौ**रीतनया ! ॥ ध्रुवपद. ॥
देईं मति स्फूर्ति तव गुण गाया । तद्विघ्न हराया ॥
पाया नमितों ये धांवुनि सदया ! । [2]दुष्कृत ने विलया ॥
चाल ॥ मायामोहित मन माझें ।
झालें, चुकवीं भवओझें ॥
टीप ॥ व्याजें प्रार्थित भवसिंधु तराया । जी **गौ**रीतनया ! ॥ येईं० ॥ १ ॥
अरुणापरि माथां सिंदुर विलसे । [3]क्षीरांबर कासे ॥
पाशांकुश फरश करीं धरिलेंसे । रवि मुकुटिं प्रकाशे ॥
चाल ॥ ऐसी तूं मंगलमूर्ति ।
वरदायक स्वामि अनूर्ति ॥
टीप ॥ सच्चित्सुखदा······· । जी **गौ**रीतनया ! ॥ येईं० ॥ २ ॥
दाल्या गुरुनाथ **नृ**सिंहप्रसादें । लीला स्वच्छंदें ॥
तोषे मन कर्णासहित प्रमोदें । हृत्कमलीं दोंदें ॥

---

१. येथें 'मूकं करोति वाचालं पंगुं लंघयते गिरिम् । यत्कृपा तमहं वंदे परमानंदमाधवम् ॥' या श्लोकावर कवीचा कटाक्ष दिसतो. २. पाप. ३. पाटांव, पीतांबर.

चाल ॥ उठती स्वानंदविलासा ।
प्रगटे ब्रह्मांडप्रकाशा ॥
टीप ॥ दासा गोविंदा क्षेम[1] दे सखया! । जी गौरीतनया ! ॥ येई० ॥ ३ ॥

पद १९१ वें.

श्रीगणराज वरदकरमंडित विघ्नहरण शुभदानी ।
लंबोदर गुणमंदिर सुंदर सुरवरनरवरदानी[2] ॥ ध्रुवपद. ॥
सिंदुरचर्चित दिव्य तनू पीतांबर जघनिं विलासे ।
मंदरसम अतिसुंदर वपुवरि रविशशितेज प्रकाशे ॥ श्री० ॥ १ ॥
ध्वजवज्रांकुश चिन्ह सकळ शुभयुग्म पदाब्जि विराजे ।
नखि दशधा शशि जडला पादिं ब्रिद पैंजण त्रिभुवनिं गाजे ॥ श्री० ॥ २ ॥
नागकटी कटिसूत्र सरळ वरि नाभिसरोजीं हीरा ।
रत्नजडितकरभूषणाराजित शिरीं विलसित शुभ चीरा[3] ॥ श्री० ॥ ३ ॥
नागानन मनरंजन भंजन ध्यानें भवभजकांचा ।
शुंडा सरळ वितंड द्विरद अति चंडपराक्रम ज्याचा ॥ श्री० ॥ ४ ॥
गंडस्थळमदमंडित स्रवती भृंगावळि रस घेती ।
शूर्पकर्ण वरि वारितसे परि पुनरपि धांवुनि येती ॥ श्री० ॥ ५ ॥
मृगमदतिलकविराजित मायाललित कपोल विराजे ।
पाशांकुशशुल अंगुलिकांतरिं दूर्वांकुर शिरिं साजे ॥ श्री० ॥ ६ ॥
तो महाराज वरदगुरु गणपति अंतरसदनविलासी ।
सप्रेमें कनवाळु प्रसाद दिधला गोविंदासी ॥ श्री० ॥ ७ ॥

पद १९२ वें.

स्वच्छंदें नृत्य करीतो स्वानंदपुरनिवासी ।
त्रिभुवन जन मोहित झाले देहस्मृति नकळे त्यासी. ॥ ध्रुवपद. ॥
स्थिरचरजड चालविताहे सत्तेनें श्रीगणराणा ।
आरंभीं स्तविती ज्यातें वंद्य श्रुतिशास्त्रपुराणा ।
ब्रह्मप्रियादिक सखे सारे, नर्तविती लावुनि ध्याना ॥
चाल ॥ हालति नी पादप[4] नाना ।
ऋषि मुनि तपि त्यागिति ध्याना ।
सुर विसरति अमृतपाना ॥ स्व० ॥ १ ॥

---

१. क्षेम, आलिंगन. २. देवश्रेष्ठ व मानव यास वर देणारा. ३. मंदिल. ४. वृक्ष, झाडें.

गौतमसरिताजळ तेव्हां वाहतां ते वेग विसरली ।
नृत्यध्वनि मंजुळ तीच्या द्वयकर्णांच्या मधें शिरली ।
मृगव्याघ्रचमरि वैरातें त्यजुनि एके स्थळिं रमली ॥
चाल ॥ द्वेषबुद्धि सर्तहि हरली ।
मनोवृत्ति तयाची फिरली ।
गणपतिच्या ध्यानीं मुरली ॥ स्व० ॥ २ ॥
ऋषिकांता सरितेलागीं आणाया गेली पाणी ।
जलकुंभ भरूं विसरली तटिं बसली न भरी पाणी ।
कामिनि एक वेणी विंचरतां मस्तकीं गुंतला पाणी[1] ।
चाल ॥ प्रेमाश्रु वाहती नयनीं ।
गणपति आणूं या ध्यानीं ।
डोलतसे भुजंगावाणी ॥ स्व० ॥ ३ ॥
वीणा घेउनि विधितनया गातसे मंजुळ शब्दें ।
मृदंग हरि वाजवितो तालावरि नानाछंदें ।
विमानावरि बैसुनियां पाहताति सुरांचीं वृंदें[2] ॥
चाल ॥ दशशतफणि डोले आनंदें ।
निघती प्रेमाचे दोंदे ।
शिव नाचे ब्रह्मानंदें ॥ स्व० ॥ ४ ॥
यापरि तो सगुणावतारी स्वच्छंदें नृत्यकरिता ।
त्रिभुवनिं स्थिरचर जिव सारे नाचति हृदि आनंदभरिता ।
गोविंद पुष्पांजळि घेउनि अर्पितसे गणेशमाथा ॥
चाल ॥ सप्रेमें तत्पदिं नमिता ।
तूं प्रसन्न हो वरदाता ।
वरद हस्त ठेवीं माथा ॥ स्व० ॥ ५ ॥

पद १९३ वें.

येई कीर्तनिं माराई ! माझे आई ! । सखे बाई ! ।
षड्भुजें कवळोनि क्षेमें[3] देईं. ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. हस्त, हात. २. समुदाय, समूह. ३ आलिंगन

त्रितापाग्नीनें तप्त माझी काया । गणराया! ।
कृपांबूनें निववीं देवराया! ।
भक्तवत्सल हें ब्रिद तुझ्या पाया । गौरीतनया! ।
ब्रह्मादिकां अनिवार तुझी माया. ॥ येईं० ॥ १ ॥
नाहिं पुण्याचा लेश कांहीं केला । संग्रहाला ।
पातकी मी हा जन्म वृथा गेला ।
असा प्रस्तर[1] जन्मास देह आला । अभाग्याला ।
कसा देवा तारिसी या दीनाला ॥ येईं० ॥ २ ॥
तुझ्या नामें जळताति दोष बा! रे! । तुं कसा रे! ।
व्यास देवें वर्णिलें गुह्य सारें ।
विनायका सिद्धिविनायका रे! । तारका रे! ।
सख्या उद्धरिं गोविंदबाळका रे! ॥ येईं० ॥ ३ ॥

पद १९४ वें.

मयूरेशा[2] धांव रे! स्वानंदपुरनिवासा ॥ ध्रुवपद. ॥
हा अभिमान महाखळसिंधू । जाचित यावें तमाशा ॥ म० ॥ १ ॥
बोध करीं घेउनि फरशायुध । यावें विघ्नविनाशा ॥ म० ॥ २ ॥
भक्तकामकल्पद्रुम हें ब्रिदें[3] । सांभाळीं जगदीशा ॥ म० ॥ ३ ॥
दीन गोविंद करद्वय जोडुनि । प्रार्थितसे हृदयविलासा ॥ म० ॥ ४ ॥

पद १९५ वें.

गणराया येईं रे! । या कीर्तनिं नृत्य कराया ॥ ध्रुवपद. ॥
कर्मारंभीं सकळ तुज पूजिति । प्रार्थिति विघ्न हराया ॥ गण० ॥ १ ॥
हंसासनिं बैसुनि विधितनया[4] । सादर तव गुण गाया ॥ गण० ॥ २ ॥
भक्ताची मनोवांच्छित सिद्धि । दासां वर दे वराया ॥ गण० ॥ ३ ॥
गोविंद प्रभु द्वयकर जोडुनि । वंदितसे तव पाया ॥ गण० ॥ ४ ॥

पद १९६ वें.

लटपट पाउल ठेव । रे मूषकवहना ! ।
पदिं ब्रिद वाजति छुं छुं ॥ ध्रुवपद. ॥
पीतपटीं तगटी जरि रत्नें । कोर प्रकाश चुं चुं ॥ लट० ॥ १ ॥

---

१. दगड, पत्थर. २. मोरया! ३. लौकिक, कीर्ति. ४. सरस्वती.

मदसारोदक माथां वाहे । बिंदु स्त्रवति घन घुं घुं ॥ लट० ॥ २ ॥
सिंदुवरदसुत सरितापतिचा । हरिली त्याची [1]खुं खुं ॥ लट० ॥ ३ ॥
गोविंदाचे हृत्कमळीं तूं । सिद्धीरमणा घुं घुं ॥ लट० ॥ ४ ॥

पद १९७ वें.

गणपति विघ्नहरणा । मुनिहृत्तापशमना ॥ ध्रुवपद. ॥

नंदिकेश्वरनंदन प्रभु **सिं**[2]दुरासुरकंदनास्तव वंदुनी सुरवृंद मुनिगण मंद मंद स्तवोनि प्रार्थिति ॥ **गण**० ॥ १ ॥

चंड करि मुख शुंड सरळ वितंड पड्दोर्दंड सायुध लंड सिंधु वितंड फरशें मुंड धरुनी खंड करि गुरु ॥ **गण**० ॥ २ ॥

बाळ तव पदिं भाळ ठेवुनि आळ करि भवजाळ शमवुनि पाळ बहु लडिवाळ **न**रहरिदास नमि **गो**विंद **गण**पति ॥ **गण**० ॥ ३ ॥

पद १९८ वें.

हे माय **अं**बे ! । संकटीं रक्षीं तूं ॥ ध्रुवपद. ॥
बिंबाधरप्रिय सांबा करि [3]मुखचुंबा । क्षणहि न विलंबें तुजला ॥ सं० ॥ १ ॥
महिषासुरदमने अघशमने । स्मरणें तारिसि भक्तजनांला ॥ सं० ॥ २ ॥
विश्वोद्भवस्थित्यंतरकरणे ! । **गो**विंददास म्हणवी तूं आपुला ॥ सं० ॥ ३ ॥

पद १९९ वें.

जय [4]कमलोद्भवकन्यके ! जगदंबिके, वचन आइकें, जगत्रयजननी ।
तूं कृपे करुनि मम स्फुरविं परादिक वाणी. ॥ ध्रुवपद. ॥
व्यासादिक कवि भले, पूर्वी जाहले, तिहीं वंदिलें, तुझ्या पदकमला ॥
वाचांशशक्ति वैखरी देसि तूं खरी कविमुखकमला ॥
तूं सुरवरवरदायिनी, हंसवाहिनी, बुद्धिदायिनी, धन्य तव लीला ।
वीणापुस्तकधारिणी गासि निजवदनीं श्रीहरिलीला ॥
चाल ॥ वरदायिनी अतिकनुवाळे । राजसे ।

---

१. खोड मोडली. २. सिंदूर—हा असुर ब्रह्मदेवाच्या जांभईपासून उत्पन्न झाला. याचें सविस्तर वर्णन गणेशपुराणांत आहे [गणपतिराव हरिहर पटवर्धन ऊर्फ बापूसाहेब कुरुंदवाडकर यांनीं केलेला ग्रंथ-गणेशपुराण आर्या-उत्तरार्ध पृष्ठ १७२-१९४ पहा.]
३. मुखचुंबन, मुका. ४. सरस्वती.

निजभक्तजनप्रतिपाळे । राजसे ।
गुणसरिते पद्मजबाळे । राजसे ।
उठाव ॥ मज दासावरि करिं कृपा, आणि तूं रूपा, दावीं चिद्रूपा, सखे मम जननी ।
तूं कृपा करुनि वरदहस्त ठेविं मम मूर्ध्नि[1] ॥ जय० ॥ १ ॥
मी बाळ तुझा अज्ञान, नसे मज ज्ञान, करी परि ज्ञानबुद्धि दे माते ।
तुजवीण असें मी दीन तव पदीं लीन सखे गुणवंते ।
इच्छा माझी परिपूर्ण, करावी तूर्ण[2], देईं वरदान, कृपें अधमातें ।
धरुनि माझा अभिमान रक्षुनि मान न करिं अनमान, तारिं भवत्राते ।
चाल ॥ भवसिंधूपासुनि तारीं । राजसे ।
जन्मांतर दुष्कृत भारी । राजसे ।
असें किल्मिष कोण निवारी । राजसे ।
उठाव ॥ तव कृपे वाचस्पती, जाले वदुं किती, वदविं यदुपतिचे गुणगण वदनीं ॥
तूं कृपे करुनि मम स्फुरविं परादिक वाणी ॥ जय० ॥ २ ॥
आतां एकचि प्रार्थना, आणि तूं मना, बैस आननामाजि तूं सदये ।
श्रीरामकृष्णगुणलीला वदविं निजलीलेंकरुनि माये ।
विश्रांति नसे तुजविना, माझिया मना, पुरवीं कामना चित्तिं जे आहे ।
मातें दासाभिमानीं प्रगट हृद्भुवनिं येइं जननीये ॥
चाल ॥ गोविंदाप्रति मति द्यावी । राजसे ।
तव चरणीं प्रीति असूं द्यावी । राजसे ।
याविण अन्यत्र नसावी । राजसे ।
उठाव ॥ हे आळ, पुरविं लडिवाळ, करीं प्रतिपाळ, पोटासि धरुनि ॥
तूं कृपा करुनि मम स्फुरविं परादिक वाणी ॥ जय० ॥ ३ ॥

पद २०० वें.

ये नरहरि! राया ! कीर्तनीं ॥ ध्रुवपद. ॥
आवडी देईं तव गुण गाया । निजजनसुखसदया ॥ कीर्तनीं० ॥ १ ॥
दिव्य सभासद भागवतोत्तम आले श्रवण कराया ॥ कीर्तनीं० ॥ २ ॥
गोविंद प्रभु नाथ नृसिंहा । भैवगज[3] आंवराया ॥ कीर्तनीं० ॥ ३ ॥

पद २०१ वें.

माझी गुरु माउली ग! नरहरी! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. डोक्यावर. २. लौकर. ३. संसाररूपी हत्ती.

भक्तिज्ञान विरक्ति अंगीं । सद्भावें पावली ग ! ॥ माझी० ॥ १ ॥
जे चैतन्यसुखाची मूर्ति । हृदयांतरिं राउळीं[1] ग ! ॥ माझी० ॥ २ ॥
गोविंद वत्सल तुज दीन तान्हें । ये सत्वर गाउली ! ॥ माझी० ॥ ३ ॥

पद २०२ वें.

गुरु नरहरि वळला । तेव्हां विश्वंभर फेळला[2] ॥ ध्रुवपद. ॥
नामरूपातित वस्तु सदोदित । शाश्वत जिविं धरिला ॥ गुरु० ॥ १ ॥
तो साम्राज्यसुखाचा दाता । निश्चय मज कळला ॥ गुरु० ॥ २ ॥
जो तंतू या विश्वपटाचा । गोविंदीं मिळला ॥ गुरु० ॥ ३ ॥

पद २०३ वें.

श्रीगुरुनाथ परात्पर योगीया फणिपुरवासी[3] ।
चिद्घनदिव्यप्रकाशक आत्मा श्रीविष्णू काशी ॥ ध्रुवपद. ॥
ताराया जगतीला आला हाची सुखदानी ।
जो स्वानंदविलासी लीला काय वदूं वदनीं ।
निरुपम उपमा न दिसे कांहीं पाहतां या नयनीं ।
तो करुणाघन वळतां मिळवी लैंवण[4] जसा जिवनीं[5] ॥ श्रीगुरु० ॥ १ ॥
संसारस्थिति दावी परि तो त्रिभुवन गोसाई ।
उघड समाधी ज्याची पाहे गणपति सर्वां ठायीं ।
काय वदूं नवलाव तयाचा मति कुंठित पाहीं ।
वरदायक सद्गुरु नरहरिचा मी त्याच्या पायीं । श्रीगुरु० ॥ २ ॥
तो गुरुनाथ नरोत्तम उत्तम अक्षय पददाता ।
सहज कृपेनें पाहतां देतो अलक्षपद हाता ।
देहस्थिति मजकरितां धरिली काय वदूं आतां ।
बाह्यांतर व्यापक जो गोविंदाचा भयत्राता ॥ श्रीगुरु० ॥ ३ ॥

पद २०४ वें.

जगदाकार स्वरुपा अरुपा श्रीसद्गुरुराया ।
तूं ब्रह्मांडविलासी माझी चुकवीं भवमाया ॥ ध्रुवपद. ॥
तूं विश्वाद्यप्रकाशक स्थिरचर भरोनि उरलासी ।
विश्वस्थिति उद्भवसी अंतीं स्वरुपीं[6] मेळविसी ॥ जग० ॥ १ ॥

---

१. देवालयांत. २ फळ देता झाला. ३. नागपुरवासी. ४. मीठ. ५. पाण्यांत.
६. आत्मस्वरूपीं.

रजतमसत्वगुणत्रय देवा! तुवांचि निर्मियले।
घट प्रारब्धें जैसें तैसें तुवांचि वागविलें ॥ जग० ॥ २ ॥
हा संपूर्ण विलास तुझा गोविंद द्वैत हरी।
अभयवरदकर माथां ठेवुनि दीनातें तारीं ॥ जग० ॥ ३ ॥

पद २०५ वें.

श्रीगुरु देवराया शरण मी तुज आलों।
पाहतां चरण तुझे अंतरीं फारचि धालों[1] ॥ ध्रुवपद. ॥

संसारजन्य दुःखा भोगितां बहु श्रमलों।
होईल गती कैसी मी मायेमध्यें बुडलों ॥ श्री० ॥ १ ॥
संसारीं मग्न झाली मम वृत्ती गुरुराया!।
ना दिसे सौख्य कांहीं हे व्यर्थ गेली काया।
सूचेना यत्न मातें अनिवार तुझी माया।
सुकृत[2] नाहीं पदरीं व्यर्थ कां वांचुनियां ॥ श्री० ॥ २ ॥
देशिका[3]! तार आतां पतितास मायबापा!।
हा जन्म वृथा गेला मजवरी करीं कृपा।
परलोकसाधनाचा तूं दावीं मार्ग सोपा।
गोविंददास तारी निवारीं जन्मखेपा ॥ श्री० ॥ ३ ॥

पद २०६ वें.

सद्गुरुराया! धन्य केलें जी ॥ ध्रुवपद. ॥

अभयवरदकर शिरीं स्पर्शुनि मज। अरूपरूपा नयनीं दाखविलें ॥ धन्य० ॥१॥
जन्म सफळ भव निरसुनि दुंसरेपण[4]। माझें सर्व निरसविलें ॥ धन्य० ॥ २ ॥
दीन गोविंदें शरण तुज येतां। स्वानंदामृत रस चाखविलें ॥ धन्य० ॥ ३ ॥

पद २०७ वें.

सत्कीर्तनआरंभीं मति दे स्वामी गुरु नरहरिराया!।
मी शरणागत तारीं वारीं दुष्कृत माझें ने विलया ॥ ध्रुवपद. ॥

नाहीं शुद्ध मुखांतील वाणी ज्ञान नसे शब्द वदाया।
सत्संगति मज तेही न घडली व्यर्थचि गेलें वय वायां ॥ सत्की० ॥१॥
प्रल्हादास्तव स्तंभ विदारुनि होसी प्रगट दैत्य वधाया।
मत्पतितावरि करुणा करुनी यावें कीर्तनीं लवलाह्या[5] ॥ सत्की० ॥ २ ॥

---

१. संतुष्ट झालों. २. पुण्य. ३. गुरुराया! ४. द्वैतभाव. ५. लौकर, सत्वर.

जें केलें दुष्कृत सुकृत पदरीं नाहीं सुख सदया ।
हा संसार सुखप्रद मानुनि शिणविली आपुली काया ॥ सत्की० ॥ ३ ॥
अधमोद्धार न हे ब्रिदवाकी गर्जतसे प्रभुच्या पाया ।
दीन गोविंद तुझा शरणागत तार किंवा ने मज विलया ॥ सत्की० ॥४॥

पद २०८ वें.

कीर्तनीं येईं रे ! अतिसदया । श्रीगुरु नरहरिराया ! ॥ ध्रुवपद. ॥
कृपादृष्टिनें पाहीं मला । सच्चिद्रूपा अमला ।
कमला सेवितसे पदकमला । ठेवुनियां हृत्कमला ।
कमलोद्भवजनक ये हृदया ॥ श्रीगुरु० ॥ १ ॥
दुस्तर भवसिंधूच्या [3]जीवनीं । बुडतों येईं निदानीं ।
करुणा कर पाणी, मज धरुनी । नेईं परात्परसदनीं ।
निशिदिनीं आठवितों तव पाया ॥ श्रीगुरु० ॥ २ ॥
बाळक मी तूझा मंदमती । दे चित्सुखविश्रांती ।
निगमागम गाती गुणकीर्ती । म्हणउनि मति दे स्फूर्ति ।
दीन गोविंद तुझ्या धरी पाया ॥ श्रीगुरु० ॥ ३ ॥

पद २०९ वें.

मिरवे व्यंकटभूप मनोरथी. ॥ ध्रुवपद. ॥
सच्चित्सुखआनंदपरात्पर अनुपम तें स्वरूप ।
तो भक्तास्तव शेषगिरिवरी दाखवितो गुणरूप ॥ मिरवे० ॥ १ ॥
ज्याचें पद [5]क्षीरसागरदुहिता सेवितसे सुखरूप ।
ते कमलास्थिति विसरुनि जाली पाहे दिव्यस्वरूप ॥ मिरवे० ॥ २ ॥
प्रऱ्हादास्तव प्रगटुनि स्तंभीं केला दितिज कुरूप ।
तो देशिक गोविंद दीनाचा दावी विश्वरूप ॥ मिरवे० ॥ ३ ॥

पद २१० वें.

राधाप्रियमानसहंसा गुणसमुद्रा ।
गोपीजनचित्तचकोरविकसितचंद्रा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
मी हीनदीन पदीं लीन शीण करीं परता ।
कनवाळुपणें दे क्षेम हरी ! दे आर्ता ।

---

१. पाप. २. पवित्रा. ३. उदकांत. ४. वेदशास्त्रें. ५. लक्ष्मी. ६. गुरु.

मी दास तुझा तूं सांग सख्या सुखवार्ता ।
हे भवशमना विश्वोद्भवपालनकर्ता ।
जगदाकार जगदीशा प्रतापरुद्रा ॥ गोपी० ॥ १ ॥
पतितोद्धारा पद्माक्षीरमणा येईं ।
हे मनोवृत्ति अर्पण केली तव पायीं ।
किति अंत पाहशिल माझा कृष्णाबाई ? ।
[1]भवसरित्पुरीं बुडतों काढीं त्वरें लवलाहीं ।
शिरीं अभयवरद कर ठेवीं, स्थापीं मुद्रा ॥ गोपी० ॥ २ ॥
श्रीमत्सद्गुरुमहाराज नरोत्तम राया ।
दुस्तर भ्रमरूपीं सर्व निवारीं माया ।
क्षण लव पल न गमे तुजवांचुनि यदुरायां ! ।
गोविंदमनोरथ पूर्ण करावा सदया ।
मज बसवीं तूं साम्राज्यपटाच्या भद्रा ॥ गोपी० ॥ ३ ॥

पद २११ वें.

दीनरक्षका ! पाव तूं तरी ।
हे रमाधवा ! नवाज काज हें असाध्य आज धांव लौकरी ॥ ध्रुवपद. ॥
लागलें मना विषयसुखपिसें ।
स्त्रीकलत्रपुत्रभ्रातृमित्र हे विचित्र आप्त प्रिय मला दिसे ।
दुष्कृते तईं फावले तसे ।
कर्म तें अकर्म थोर फार घोर रूप ग्यां केलें भलतिसें ।
बुडतों अशा भवसरित्पुरीं ॥ हे रमाधवा० ॥ १ ॥
तव वियोग हा सोसेना मला ।
कां व्रजांत गोपीनिवास फाग खेळतोसि सांग कोमला ।
येईं बा ! त्वरें कंठ सोकला ।
कां उपेक्षिसी दयाघना ! मनास आणि हें त्यजुं नको मला ।
प्रगट होइं तूं हृदयमंदिरीं ॥ हे रमाधवा० ॥ २ ॥
सुंदरानना प्रभु [2]इंदिरावरा ! ।
मंदारोद्धरा ! त्वरा करा हरा अघासि स्वामिभक्तिप्रियकरा ! ।

१. संसाररूप नदीच्या लोटांत. २. लक्ष्मीपते.

दीन मी तुम्हां विनविं श्रीधरा ! ।
त्यागितां जळास मीन शीण पावतो तसा मि गूणगंभिरा ।
द्वय पदांबुजीं ठेविं रे हरी ! ॥ हे रमाधवा० ॥ ३ ॥
क्षणक्षणां असे जीव घाबरा ।
रुक्मिणीनिवासका ! निका विचार मांडिलासि भुवनसुंदरा ! ।
गुरु नरोत्तमा ! अभयसुखकरा ! ।
आस पुरविं दास गोविंदास पदविलास देउनि पाश दूर करा ।
श्री[1]निकेतना पोटिसीं धरीं ॥ हे रमाधवा० ॥ ४ ॥

पद २१२ वें.

प्राणसख्या प्रियकरा ! ।
पद्मोद्भवजनका पद्माक्षीरमणा पद्माकरा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
निजजनभयनाशना ! ।
निशिदिनिं मनिं योगी तुज ध्याती दानवकुळशासना ! ।
हे यादवकूळभूपणा ! ।
विधि हर सुर किन्नर नर स्तविती दे पद विश्वेशना ॥
चाल ॥ गुणज्ञा प्रीतिवर्धना ! ।
पौलस्त्यकुलमर्दना ! ।
उचलुनि नगगोवर्धना ॥
उठाव ॥ व्रजवासी त्वां भक्त रक्षिले बापा मुरलीधरा ! ॥ प्राण० ॥ १ ॥
कं[2]जायतलोचना ! ।
कर्मसाक्षी मधुकैटभदमना हे कलिमलमोचना ! ।
ऐकावी मम सूचना ।
काळमुखीं सांपडलों बापा ! मज कांहीं सुचेना ।
चाल ॥ धनुर्यागि धनुभंजना ! ।
राधामानसरंजना ! ।
निजसुख देसी निजँ[3]जना ।
उठाव ॥ योगीजनविश्रामा आतां मम भवभ्रम दूर करा ॥ प्राण० ॥ २ ॥

---

१. लक्ष्मीनिवासा. २. कमलायतनयना. ३. स्वभक्तांला.

हे विश्वोद्धारका ! ।
विश्वेशा विश्वांतरसाक्षा विधिमनभयहारका ! ।
मज न गणीं तूं पारका ।
सर्वस्वीं हा देह अर्पिला यावरी मज घोर कां ? ।
चाल ॥ हे गोपीजनवल्लभा ! ।
चिद्गगनीं करावी प्रभा ।
तूं वैकुंठपुरिच्या शुभा ।
उठाव ॥ इंद्रादिक सुर स्तविति तुजला हे त्रिभुवनसुंदरा ॥ प्राण० ॥ ३ ॥
धांवा श्रीगुरु नरहरी ! ।
ब्रह्मकटाहातें विदारुनि येईं सख्या ! लौकरी ।
बा ! मी बुडतों लवकरी ।
घाबरलों, मज न सुचे कांहीं, सत्वर हातीं धरीं; ।
चाल ॥ गोकुलपति गोपीवरा ! ।
काऊर करावी त्वरा ।
हे मनोवृत्तिपदिवरा ।
उठाव ॥ गोविंद प्रभुनाथ नृसिंहा भवगज[1] तुम्हि आवरा ॥ प्राण० ॥ ४ ॥

पद २१३ वें.

सांवळिया राधारमणा ! । कां नये दीनाची करुणा ? ॥ ध्रुवपद. ॥
पावन ब्रिद पायीं असतां । कां त्यजिलें अनाथनाथा ? ।
ये सत्वर धांव समर्था । सोयरिया रुक्मिणीकांता ! ।
पतितोद्धारा फणिशयना[2] ! ॥ कां नये० ॥ १ ॥
दुर्धरभवसरिताजीवनीं । बुडतों काढीं करीं धरुनी ।
गुणदोषक्षमा मे करुनी । मज तारीं नामस्मरणीं ।
उन्मद भवगजमददमना ! ॥ कां नये० ॥ २ ॥
तळमळ बहु वाटे मजला । अभिमान कसा त्वां त्यजिला ।
मम दुष्कृत[3] पाहुनि थिजला । यास्तव विट आला तुजला ।
योगिजनमानसहरणा ! ॥ कां नये० ॥ ३ ॥
नैराश्य होतां माझी अपकीर्ति होईल तुझी ।

---

१. संसाररूप हत्ती. २. शेषशयना. ३ पाप.

यावरि कां तुझी मर्जी । ऐकें दासाची अर्जी ।
न करीं आळस अघशमना[1] ! ॥ कां नये० ॥ ४ ॥
गुरुनाथ नरोत्तमराया । अनिवार तुझी हे माया ।
सांभाळीं हिला यदुराया ! । आवडी दे तव गुण गाया ।
गोविंद विनीत धरि चरणा ॥ कां नये० ॥ ५ ॥

पद २१४ वें.

हे व्रजपति नंदकुमारे सकुमारे कृष्णाबाई ! ॥ ध्रुवपद. ॥
तुजविण विकळ जिव होतो क्षणलवपल स्थिर न राहे ।
तळमळ बहु वाटे मजला गति कोण करूं मी माये ! ।
विश्रांति नसे तुजपरती आयुष्य वृथा सरताहे ॥
चाल ॥ हे यदुपति ! ये लवलाहें ।
अति मृदु मज दाखवीं पाये ।
आलिंगन दे चहुं बाहे[2] ॥ हे व्रज० ॥ १ ॥
सर्वस्वीं शरण तुज आल्या परता कधि केला नाहीं ।
पुरवोनि प्रीति तयाची कवटाळुनि धरिले हृदयीं ।
कनवाळुपणाची थोरी कां केली माझे आई ! ॥
चाल ॥ गुणसरिते ! सत्वर येईं ।
साष्टांग नमन तव पायीं ।
सप्रेमें चुंबन देईं ॥ हे व्रज० ॥ २ ॥
तान्हें टाकुनि दूर माता लपली त्या कांहीं कळेना ।
मग काय गति हो ! झाली त्याची मज आकळेना ।
लडिवाळ करावा आधीं त्यागितां तोचि टळेना ॥
चाल ॥ प्रीति जडली हे वितळेना ।
पाहतां तुज तुही वळेना ।
हा देह कदापि जळेना ॥ हे व्रज० ॥ ३ ॥
न करिं मज पायापरता गुरुनाथ नरोत्तमराया ! ।
दुस्तर भ्रमरूपी कृष्णा ! अनिवार तुझी ही माया ।
अपराधी मी बहु दात्या दुःखार्णवीं[3] बुडली काया ।

---

१ पापनाशना. २. भुजांनीं. ३. दुःखसागरांत.

चाल ॥ गोविंद प्रभु सुखसदया ! ।
करिं सर्व सुखाची छाया ।
सांभाळीं मला यदुराया ! ॥ हे व्रज० ॥ ४ ॥

पद २१५ वें.

सज्जन विश्रांता आतां येईं समर्था ! ।
प्राणसख्या रुक्मिणीकांता ! ॥ ध्रुवपद. ॥
त्रिभुवनीं तुजपरता थोर कदापि दिसेना ।
मज आश्रय आन[1] असेना ।
ध्यानासि आणितां प्रभुजी ! तूं गवसेना ।
हा दृढ निश्चयही वसेना ।
सायास कठिण योगाचा मनीं बसेना ।
हे वृत्ति तयांत धसेना ॥
चाल ॥ भेटीची फार अपेक्षा ।
तुज न कळे अंतरसाक्षा ।
विश्वांतरचित्तपरीक्षा ॥
टीप ॥ हे दीननाथ ब्रिद पायीं तुझ्या गुणवंता ! ॥ प्राण० ॥ १ ॥
थोरीवपणांची चाड तुम्हांला नाहीं ।
मज कळलें कृष्णाबाई ! ।
अद्यापि पहासी काय नवल ये समर्थी ? ।
मी बुडतों कीं भवडोहीं[2] ।
पाहिला करून संसार नसे सुख कांहीं ।
दुष्कृत बहु जडलें हृदयीं ॥
चाल ॥ तुटली हे सुकृतदोरी[3] ।
जन्मांतर पडलें भारी ।
पापाच्या झाल्या हारी[4] ॥
टीप ॥ खुंटला यत्न मी काय करूं भगवंता ! ॥ प्राण० ॥ २ ॥
नामाग्निनें जळताति दुष्कृत बा रे ! ।
आधार मला कळला रे ! ।
प्रल्हाद ध्रुव उपमन्युला वळला रे ! ।
नामें वाल्मिक तरला रे ! ।

---

१. अन्य. २. प्रपंचरूप डोहांत. ३. पुण्याची दोरी. ४. पंक्ति.

हा अजामिळ पुत्रमिषें उद्धरला रे ! ।
तें प्रेम जिवीं धरला रे ॥
चाल ॥ तुज गोड प्रीतिच्या गोष्टी ।
त्या म्यांही धरिल्या पोटीं ॥
आशा करि मज बहु कष्टी ॥
टीप ॥ नैराश्य करुनी मन माझें तारीं दीनार्ता ॥ प्राण० ॥ ३ ॥
पुंडलीकवरदा देवा मनोभिरामा ।
योगीजनमनविश्रामा ! ।
गुरुनाथ नृसिंहा तारीं आत्मारामा ! ।
चिद्वैभवसुखदा आम्हां ।
गोविंदा निजपदीं गति दे चित्तविरामा ।
देशिकराया सुखधामा ॥
चाल ॥ कनवाळू बहु दासाचा ।
हा निश्चल कळला साचा ।
आतां संशय काय कशाचा? ॥
टीप ॥ पूर्वापार हा आधार समजला आतां ॥ प्राण० ॥ ४ ॥

पद २१६ वें.

सांवळ्या तुझि मर्जी रे! कोण तुम्हांला वर्जी ॥ ध्रुवपद. ॥
तूं रुसल्या मजवर जी । तारक आन नसे विधिहर जी ! ॥ सांवळ्या० ॥ १ ॥
मी विषयास्तव गरजी । आवडे सुतदाराधन घर जी ! ।
करि प्याद्याचा फरजी । तारीं गोविंदा नरहरजी ! ॥ सांवळ्या० ॥ २ ॥

पद २१७ वें.

गोपीश्रमहरणा हरी ! येईं लौकरी सौख्यसदना ! ॥ ध्रुवपद. ॥
षड्रिपु[1] जाचिती नष्ट वाटती कष्ट सदा देहीं ।
दुर्धर माझें अदृष्ट झालें मति भ्रष्ट विठाबाई ! ।
वदवे तें वदलों स्पष्ट तुम्हांविण श्रेष्ठ कोणी नाहीं ।
टीप ॥ खुंटली मति श्रीपती वदावें किती दोषहरणा ॥ गोपी० ॥ १ ॥
दुःशासन धरितां निरी विकळ सुंदरी दुःख अनळे ।

---

१. कामक्रोधादिक सहा शत्रु.

मनदूत द्वारकापुरीं धाडिला त्वरें तुम्हां पहिलें ।
होउनि प्रगट अंतरीं टाकी तिजवरी वस्त्र अनळे ।
टीप ॥ घे चक्र दमाया करीं धाकती वैरी कंसकदना ! गोपी० ॥ २ ॥
दुर्वास छळितां वनीं करी विनवणी द्रुपददुहिता ।
उभी राहुनि वृंदावनीं मनीं स्मरतां रुक्मिणीकांता ।
पुढील भाने लवंडुनि येसि धांवुनियां श्रीमंता ! ।
टीप ॥ [1]अघमर्षण करितां मुनि तृप्त करिसि तूं मधुसूदना ॥ गोपी० ॥ ३ ॥
प्रऱ्हाद गांजितां पिता तुम्हां अच्युता ! आळविलें ।
लागतां न लव खांबांत प्रगटतां क्रूर [2]रूप धरिलें ।
त्यापरी मला नरहरी ! तारीं सांभाळीं वचन पहिलें ।
टीप ॥ गोविंददास उद्धरी ब्रीद सांभाळीं कुंदरदना ! ॥ गोपी० ॥ ४ ॥

पद २१८ वें.

जय जय जगदीशा ! । यदुकुल[3]नलिनदि[4]नेशा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
इच्छित प्रेमघनाशा । [5]देईं सकळ भवपाशा ॥ जय० ॥ १ ॥
दुर्मद दनुजविनाशा ! । यदुपति देवकीजठरनिवासा ! ॥ जय० ॥ २ ॥
गोविंदहृदयनिवासा ! । नरहरि योगीमानसहंसा ! ॥ जय० ॥ ३ ॥

पद २१९ वें.

सांवळ्या प्रभु नंदकिशोरा ! राजस दधिनवनीतचोरा ! ।
दीनजनसुखदायका कर्ममोचका विश्वविहारा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
भवाब्धिपरतीर उतराया । येईं सत्वर यादवराया रे ! ।
घाबरला हा जीव धांव येथूनि मुक्त कराया ।
कधीं येशी देशिकराया । नेणवे कृतदोष हराया हो ! ।
कामक्रोधमदमत्सर जळचर जाचिती शरीरा या ॥
चाल ॥ खुंटला यत्न श्रीपती स्तब्धली मती शेषशयना ! ।
लाधली असे दुर्मति वदावें किति दोषहरणा ।
चूकवी सख्या दुर्गति राहुं दे प्रीति कमलनयना ! ॥
उठाव ॥ कोण गती करूं या परिहारा ।
क्षणक्षणा क्लेश होत हारा ।

१. पापशमन. २. नरसिंहरूप. ३. कमल. ४. सूर्या. ५. गुरुवर्या.

विगलित तनु सांवरीं येइं लवकरी नंदकुमारा! ॥ सांवळ्या० ॥ १ ॥
तारिले बहु पातकी जाणा । असें मज कळलें अज्ञाना हो! ।
मी अपराधी तुझा दुजें मज करी सज्ञाना ।
अंगीं जडलें दुष्कृत नाना । ठाउकें तुजला खगगमना[1] रे! ।
दीनोद्धार असें ब्रिद पाईं सोडूं नको ध्याना ॥
चाल ॥ होणार तेंचि हो सुखें निकें वाटलें तुझ्या चित्ता ।
कर्मानुरूप हे मती गती घडली रुक्मिणिकांता ।
गेलि रे लाज यदुपति! अतिशय झालें श्रीमंता ॥
उठाव ॥ नसे चित्त सुकृतदोरा । किति करणें बा येरझारा ।
जी! आद्यवैद्य तूं खरा हरीं भवरोग देइं मात्रा ॥ सांवळ्या० ॥ २ ॥
सुंदरानन पद्मदलाक्षा । सोय अरे अंतरसाक्षा हो! ।
विद्वज्जनविश्रांता आतां ये सर्वाध्यक्षा ।
नका त्रासूं चित्तपरीक्षा । गुणज्ञा दे मजला भिक्षा ।
तूं सर्वांतरसाक्षी विलक्षण पद देईं अलक्षा ॥
चाल ॥ श्रीगुरुनाथ नरहरि धांव लौकरी सौख्यसदना ।
होउनि प्रगट अंतरीं चित्त सांवरीं अरिकदना ।
आरामवाटिका बरी हृदयमंदिरीं येइं सजना ॥
उठाव ॥ मना येईल तैसेंचि करा । नका येऊं स्वामी निकरा ।
गोविंदप्रतिपाल बाल संरक्षीं विश्वसूत्रा ॥ सांवळ्या० ॥ ३ ॥

पद २२० वें.

येईं रे! वृंदावनकुंजविलासिया रे! ॥ ध्रुवपद. ॥
यदुकूलभूषण विश्वोद्धारा! । राधिकाहृत्पंकजभ्रमरा! ।
कारा चुकवीं यमाचिये हृदये निवासिया रे! ॥ येईं० ॥ १ ॥
कृष्णा! नंदयशोदाबाळा! । गाईगोपव्रजप्रतिपाळा! ।
गोवर्धनधरणा नटनाटकवेषिया रे! येईं० ॥ २ ॥
नरकविदारक नरकमोचना । नरशार्दूल[2] मम दुष्कृतदहना ।
नमन पदीं गोविंदाप्रति देईं तव गुण विशेष या रे! ॥ येईं० ॥ ३ ॥

पद २२१ वें.

श्रीरंगा येईं रे! योगीजनमानसहंसा! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. गरुडवाहना. २. नरश्रेष्ठा, नरपुंगवा.

[१]कंसासुरहरणा भवतरणा । करुणाब्धे नतजनसुखकरणा ! ।
दीनोद्धार असे ब्रिद पायीं धांव पाव श्रीरुक्मिणीरमणा ! ॥ श्री० ॥१॥
गोपाळा गोपबाळमित्रा । गोवर्धनधरणा मृदुगात्रा ।
गोपीप्रिय गंगाधरप्रियकर गुणसिंधु कालिंदीकलत्रा ॥ श्री० ॥ २ ॥
भक्ताची मनोवांच्छित सिद्धि । काळ उभा लक्षितसे संधी ।
[२]बंदी तुझा गोविंद प्रार्थित [३]बंध चुकवीं हे किल्मिषदहना ! ॥ श्री० ॥३॥

पद २२२ वें.

गोविंदा ! रामा ! ये रे ! । गोपाळा ! रामा ! ये रे ! ।
भक्तकामकल्पद्रुम नरहरे ! मजला क्षेम दे रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
क्रोधनक्र विदारुनि चक्रें दिग्गज गज उद्धरिला ।
आलिंगुनी कनवाळा हृदयीं मुक्तपदाप्रति नेला ॥ गोविंदा० ॥ १ ॥
घेउनि तव स्वरुपातें कौळिक नृपकन्ये रत झाला ।
अति संकटीं आळवितां तुजला आपणाऐसा केला ॥ गोविंदा० ॥ २ ॥
मी तंव सर्व गुणें हिन देवा [४]सुकृत नाहीं पदरीं ।
दीन गोविंद अधमनरकेसरी, करुणार्णव ! मज तारीं ॥ गोविंदा० ॥ ३ ॥

पद २२३ वें.

गोकुलवासा गोपविलासा गोपाला गरुडविहारा ! ।
गोवर्धनधरणा अघशमना गोरसहरणा सकुमारा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
शरणागतवत्सल ब्रिद पायीं गाजतसे सकळा भुवनीं ।
ऐशी शास्त्रमुखांतील वाणी म्यां ऐकिली बापा श्रवणीं ।
हा निश्चय मनीं जडला म्हणवुनि आलों शरण जोडुनियां [५]पाणी ।
आणिक कोणी नसे मज त्राता येईं त्वरें पंकजपाणी ॥
उठाव ॥ भक्तकाजकल्पद्रुम म्हणती तुजलागुनि नंदकुमारा ॥ गोव० ॥ १ ॥
गज नक्रें गंडिकापतंजळीं आक्रमि व्याकुळ झाला ।
होती गात्र शिथिल सर्वहि तें तेव्हां प्रार्थियलें तुजला ।
मुक्तपुरीं असती गरुडासन त्यागुनियां सत्वर आला ।
गज केला आपणासम प्रभुजी ! उद्धरिलें त्या अधमाला ।
उठाव ॥ एवढी लाज तुम्हां [६]बिरुदाची दावीं वदन भवनदी तारा ॥ गोव० ॥२॥

---

१. कंसाचे प्राण हरणाऱ्या, कंसाला मारणाऱ्या ! २. भाट, स्तुतिपाठक. ३. भवबंध, मायापाश. ४. पुण्य. ५. हात. ६ लौकिकाची.

प्र्हादास्तव स्तंभ विदारुनि मर्दियला दुर्जन समरीं ।
मज पतिताला त्राता कोणी आन नसे बा कंसारी! ।
पतितपावन नाम तुझें मज तारुनि, सखया! सत्य करीं ।
याविरहित गोविंददिनाची आणिक न वदे वाणि हरि ॥
उठाव॥ भक्तांची मनोवांछित सिद्धि म्हणउनियां तिष्ठत द्वारा ॥ गोव०॥ ३ ॥

पद २२४ वें.

मजवरी कृपा करीं देवराया ! ॥ ध्रुवपद. ॥ १ ॥
भक्ताची मनोवांछित सिद्धि । देईं त्वरें सुखसदया ॥ मजवरी० ॥ १ ॥
दीननाथ ब्रीद तव पायीं । सांभाळीं गुणवर्या ॥ मजवरी० ॥ २ ॥
गोविंद अधम सर्वांपरि असतां । तारीं भवार्णवीं सखया ॥ मजवरी०॥३॥

पद २२५ वें.

गोविंदा! रामा! ये रे! । गोपाळा! रामा येईं रे ! ।
गोपीमानसहंसा कृष्णा ! मजला क्षेमें दे रे!॥ ध्रुवपद. ॥
यज्ञमुखीं अवदान न घेतां चित्तीं विटसी कां? रे ! ।
सान मुलें गवळ्यांचीं त्यांचें उच्छिष्ट खासी बा! रे!॥ गोविंदा० ॥ १ ॥
इंद्रादिक सुर नमिति तुजला होउनियां दीन सारे ।
तो स्तव अप्रिय मानुनि शीव्या खासी मुलांच्या कशा रे!॥ गोविंदा०॥२॥
अति सुंदर क्षीराब्धीतनया नावडे तूज कमला रे! ।
भाग्योदय कुब्जेचा भारी दासीसीं रमला रे! ॥ गोविंदा० ॥ ३ ॥
अधमोद्धारण हें मी जाणुनि भजतों तुज सदा रे! ।
तरि करुणा ऐकुनि दीनाची क्षेम दे गोविंदा रे!॥ गोविंदा० ॥ ४ ॥

पद २२६ वें.

रामकृष्ण वासुदेव भज मानसहंसा ।
सज्जनजनपालक सुखदायक हृद्धंसा ॥ ध्रुवपद. ॥
मंदस्मित कुंदरदन । मुनिजनहृत्तापकदन ।
मदनदहनप्रियकर मधुरिपु अघनाशा ॥ रामकृष्ण० ॥ १ ॥

---

१. हिरण्यकशिपु. २. अन्य, दुसरा. ३. संसारसमुद्रांत. ४. भेट, आलिंगन. ५. क्षीरसागराची कन्या(लक्ष्मी). ६. मुनिजनांच्या हृदयांतील दुःख नाहींसें करणारा. ७. शंकराचा आवडता.

कल्पद्रुमवनविलास । कंसांतक श्रीनिवास ।
कमलाकर कंजनयन कौस्तुभमणिभूषा ॥ रामकृष्ण० ॥ २ ॥
गोविंद प्रभु दयाळ । नरहरी गोकुळपाळ ।
गोपीकुचमंडन भवखंडन जगदीशा ॥ रामकृष्ण० ॥ ३ ॥

पद २२७ वें.

सुंदर ध्यान हरीचें । पाहतां नयनीं ।
मन उन्मन हें झालें स्वसुखेंकरुनी ॥ ध्रुवपद. ॥
माथां किरीट विराजितसे कुंडल श्रवणीं ।
कमलदलापरि साजे शोभा नयनीं ।
बाहुचतुष्टय आयुधें धरले पाणी ।
आभरणें[1] तनु मंडित गळां मुक्तमणी ॥ सुंदर० ॥ १ ॥
हृदयीं श्रीवत्सनिकेतन दोहीं भागीं ।
चंदनलेप सुगंधित, श्यामला आंगीं ।
पीतांबर कटीं शोभे केशररंगी[2] ।
वांकी पदीं, गर्जतसे असुरालागीं ॥ सुंदर० ॥ २ ॥
कमला धरी हृत्कमलावरी पदकमला ती ।
संवाणी सद्भावें बहु दिनराती ।
सनकादिक योगीजन हृदयीं ध्याती ।
दास गोविंदाची सुखविश्रांति ॥ सुंदर० ॥ ३ ॥

पद २२८ वें.

बाई ! कधीं पाहीन हा वनमाळी घेईन नव्हाळी[3] ॥ ध्रुवपद. ॥
चिमण्या या गोपसमाजीं जेवी । दध्योदन सेवी ।
असल्या जन्मांतर सुकृतठेवी । तरि प्रीति करावी ।
त्यातें ठेवावें त्या हृत्कमळीं ॥ घेईन० ॥ १ ॥
ज्यातें कवटाळुनि गोपी धरिती । प्रेमें रंजविती ।
वृंदावनीं रासक्रीडा करिती । हरिसुख अनुभविती ।
छंदें बिंबोष्ठीं वाजवी मुरली ॥ घेईन० ॥ २ ॥

---

१. भूषणांनीं, अलंकारांनीं. २. केशराप्रमाणें पिंवळा. ३. अपूर्वता, कौतुक, गोडी.

ज्याच्या पदकमळीं पैंजण साजे । भुवनत्रयीं गाजे ।
ज्यातें स्तविती धर्मादिक राजे । गंभिरगिरा जे ।
तो हा भिवरेतिरीं भक्ताजवळीं ॥ घेईन० ॥ ३ ॥
सांगूं क्लेशांची कवणा वार्ता । गुरु नरहरिपरता[1] ।
न दिसे त्रिभुवनीं मजलागुनि पाहतां । गोविंद दीनार्ता
सांगा हरिला शरणागत पाळीं ॥ घेईन० ॥ ४ ॥

पद २२९ वें.

[2]श्रवण करा हरिकथा । कथा तुम्ही ॥ ध्रुवपद. ॥
पुराणपुरुष अच्युतगुण गातां । सेवा आराधनपथा पंथा ॥ श्रवण० ॥ १ ॥
भक्तिपुरःसर भागवतातें । प्रेम करोनि मथा मथा ॥ श्रवण० ॥ २ ॥
गोविंद म्हणे याविण स्वार्था । जन्म गेला वृथा वृथा ॥ श्रवण० ॥ ३ ॥

पद २३० वें.

कोठें क्रमिली रात्र एवढी प्राणवल्लभा! हरी! ।
खरं सांगा मज लवकरी ॥ ध्रुवपद. ॥
[3]यदुकुलनलिनदिनेशा जी आश्चर्य एक गमतसे ।
बिंबाधर सुकले दिसे ॥
घुर्मित झाली दिष्टि कष्ट झाले वाटे भलतसें ।
घर्में तनु भिजली असे ॥
चंदनलेप सुगंध अंगींचा मज कांहींना दिसे ।
लागलें कोणाचें पिसें ॥
वज्रचुड्यांचीं चिन्हें दिसती तुमच्या अंगावरी ॥ खरं० ॥ १ ॥
तुम्ही तालेवार लोक तुम्हांला योग्य नव्हे गिरिधरा! ।
प्राणसख्या रुक्मिणीवरा! ॥
आज दिवस कीं माझा कळला असतां गुणगंभिरा ।
राजसा सौख्यसागरा ॥
मी लक्षित बसल्यें मार्ग केव्हांचा तुझा प्रियकरा ।
हा आर्षभाव कां बरा ॥
सेज बहुत [4]अरुवार फुलांची रचिली जी मंदिरीं ॥ खरं० ॥ २ ॥

---

१. नरहरिगुरूवांचून. २. पद १७८ पहा. ३. यदुकुलरूप कमलास सूर्याप्रमाणें जो आहे तो (कृष्ण). ४. कोमल.

हीन माझं प्रारब्ध बोल कोणाला ठेवूं तरी ।
हे रीत नव्हे कीं बरी ॥
काय मृषा प्रीतीच्या गोष्टी सांगतसां क्षणभरी ।
लक्षांश कोणावरी ॥
अष्टाधिक शतसोळासहस्र वनिता तुमच्या घरीं ।
अशी कोण मिळाली दरी ॥
तिजवरतीं हें लक्ष्य ठेविलें काय म्हणावें तरी ॥ खरं० ॥ ३ ॥
अति कनवाळू बापं दिनाचा प्रत्युत्तर दे तिला ।
कां भ्रंश तुला लागला ॥
भक्तासाठीं केलें धांवणें जीव माझा श्रांतला ।
म्हणऊनि घर्म अंगाला ॥
तीव्र उष्ण किरणें त्या रविचीं तेणें अधर सूकला ।
जागर बहु झाला मला ।
सर्वांतरीं मी आत्मा असतां आळ घेसि मजवरी ॥ खरं० ॥ ४ ॥
ध्यान बहु सुंदर देवाचें पाहुनी भामा सती ।
आलिंगिला यदुपति ॥
प्रेमाश्रु हे स्रवति लोचनीं कुच तेणें भीजती ।
करी निंबलोण मागुती ॥
सप्रेमें गुरु नरहरिराया पूजिलें बहुतां रितीं ।
गोविंदाची सद्गती ॥
प्रकृतिपुरुषऐक्याची गोडी काय म्हणावें तरी ॥ खरं० ॥ ५ ॥

पद २३१ वें.

राधामन उल्हासे । मंदिरीं बैसलीसे ।
तव विषयलहर करि कहर तिला लागलें कृष्णपीसें[२] ॥ ध्रुवपद. ॥
दूतीप्रति हंसगमना । म्हणे जाईं कुंजवना ।
तूं प्राणसखी मज जिवींची म्हणुनी तुजप्रति करितें करुणा ॥
यशोमतीबाळ कान्हा । दावी राजिवनयना ।
कोठवरी दुःख करुं सहन, वेदना सोसवेना ॥

---

१. या पदांत 'सत्यभामाविनोद' आहे. या कथानकावर कविता अनेककविकृत लघुकाव्य-माला—भाग १ पृ० ७३-७५ व भाग ४ पृ० ४९-५१ यांत छापलेली आहे. २. पिसें=वेड.

झाली विकळ चंद्रवदना । दूती गेली कुंजवना ।
करद्वय जोडुनि करी नमन सदनीं चाल जी कुंदरदना ।
चाल ॥ हे प्रभु यदुकुलतिलका ।
स्वामी मन्मथजनका ।
तूं प्रियकर मुनि सनका ॥
उठाव ॥ तुजविण दीन राधिका नसे शब्दाचा आवांका[1] ।
म्हणुनि प्रार्थितें तुज ऐसें ॥ राधा० ॥ १ ॥
दूतिवचन श्रवणकमळीं । ऐकुनियां वनमाळी ।
सर्वे गोपवृंदसमुदाय थाट विनटला हरीजवळी ॥
शृंगार गाईगवळी । करिं वंशदंड मुरली ।
कांसेसि पितांबर पिंवळा हार गुंजांची जसि पिंवळी ॥
श्यामतनूवरी पिंवळी । केशरी उटी लावियली ।
मस्तकीं केश विस्तीर्ण भाळीं कस्तुरी लावुनी काळी ॥
चाल ॥ पावन तोडर चरणीं ।
नृत्य पावन धरणीं ।
डोलती कुंडल श्रवणीं ॥
उठाव ॥ इंद्रादि देवसमुदाय हरिदर्शनास इच्छितसे ॥ राधा० ॥ २ ॥
सर्वांतर समसाक्षी । ज्या सत्ते पशुपक्षी ।
स्थावरजंगम वर्तति चराचर भवसागरीं रक्षी ॥
त्याच्या पदकमलाक्षी । रमली हे निगमसाक्षी ।
हिमनगजापति करि ध्यान, विधि जन्मला असे कुक्षीं ॥
ध्रुव प्रल्हादा अक्षी । दे गति चित्तपरीक्षी ।
पाहुनि सुंदर हरि असा तिनें धरियेला हेतु मोक्षीं ॥
चाल ॥ दूति वदे नंदकुमारा ।
श्रीकृष्णा सुकुमारा ।
धरीं व्याकुल ते अधिरा ।
तुजविण सद्गुणपात्रा ॥
उठाव ॥ हे कमलदलायतनेत्रा विचित्र होईल मज भासे ॥ राधा० ॥ ३ ॥
लगबग करि हरि तेव्हां । दूतिसह राधागेहा ।
येतांचि निरीक्षी सखी तसी लक्षिते वासुदेवा ॥

---

१. धैर्य.

देवा दुर्लभ ठेवा । निज जन करि हरि धांवा ।

राधाकंठीं हस्त घालुनि देत चुंबन तिस बरवा ॥

रत्नजडित पर्यंका । त्यावरि यदुकुलतिलका ।

बसवुनि करी उपचार हारगंधादि दावी भावा ॥

चाल ॥ ते समाधिसुखनिद्रा ।

हरिसवें पद्मनेत्रा ।

मिनली[1] सखी सत्पात्रा ।

नसे भिन्न उभयगात्रा ॥

उठाव ॥ गुरु नरसिंहपदकमलारविंदिं गोविंदभृंग विलसे ॥ राधा० ॥ ४ ॥

पद २३२ वें.

साजणी न गमे मज बाई ! ।

हरिवांचुनि जिवीं सुख नाहीं ! ॥ ध्रुवपद. ॥

नेग[2] जड झाले नैगापरि[3] मातें । क्षणभरीं दावि पुरुषोत्तमातें ॥ साजणी० ॥ १ ॥

हार गळां बहु भार असा हे । आभरणें सह साहीन साहे ॥ साजणी० ॥ २ ॥

जाई दूति, नरहरिरुप दावा । गोविंदाचा प्राणविसांवा ॥ साजणी० ॥ ३ ॥

पद २३३ वें.

दम धर मजला सोड । हरि ! रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥

किति करशिल रैंळी[4] धरुनि पदरीं । जबुन तुझी हे खोड हरि रे ॥ दम० ॥ १ ॥

मथुरेला मज जाऊं न देसी । देईं नवनीत गोड हरि रे ॥ दम० ॥ २ ॥

गोविंदप्रभु नरहरिराया । केली तव पदीं जोड हरि रे ॥ दम० ॥ ३ ॥

पद २३४ वें.

निरंजनीं[5] अनुहात वेणु वाजे ।

जालें तटस्थ ऐकतां मन माझें हो ! ॥ ध्रुवपद. ॥

श्रवण माझे गुंतले वेणुनादीं ।

मनोवृत्ति गुंतली ब्रह्मानंदीं ।

अहंकार सासुरा मेला द्वंद्वीं ।

यानें घातलें संसारसुखाच्या बंदीं हो ! ॥ निरंजनीं० ॥ १ ॥

---

१. मिळाली, एकरूप झाली. २. दागिने, भूषणें. ३. पर्वताप्रमाणें. ४. थट्टा, मस्करी. ५. एकांतांत.

गृह नोहे कारा मातें वाटे ।
काय करूं मी प्रारब्ध माझें खोटें ।
क्षणक्षणा आयुष्यकाळ लोटे ।
पूर्वार्जित आडवें पडलें मोठें ॥ निरंजनीं० ॥ २ ॥
दैवयोगें भेटली नरसाबाई ।
भावें माथा ठेविला तीचे पायीं ।
कान फुंकोनि दाविलें डोळां कांहीं ।
वृत्ति बुडाली स्वानंदसुखाच्या डोहीं ॥ निरंजनीं० ॥ ३ ॥
चित्रविचित्र दाविलें नरहरिरायें ।
त्याची गोडी सांगतां मुखीं नये ।
प्राण गेल्या न सोडीं त्याचे पाय ।
गोविंदाची विश्रांति सद्गुरुमाये ॥ निरंजनीं० ॥ ४ ॥

पद २३५ वें.

मंद समिर गति मंजुळ मुरहर वाजवितो पावा ।
तो हरि मजला दावा ॥ ध्रुवपद. ॥
नम्र करुनि शिर संभ्रम करद्वय जोडुनि सखिचरणीं ।
मस्तक ठेवी धरणीं ॥
शुभ्र वस्त्र जरितगट जडित घे अंचल कुचावरुनी ।
डोलति कुंडल श्रवणीं ॥
गोमेदोत्पलपाचरत्नमणिहार हृदयभुवनीं ।
साजे मस्तकिं वेणी ॥
चाल ॥ अरुणापरि कुंकुम भाळीं ।
वरि मुक्तफळांची जाळी ।
तांबूल अधरपुटकमळीं ॥
उठाव ॥ मोरजडित मुदराखडि वरि केतक बदरी लावा ॥ तो हरि० ॥ १ ॥
हस्त धरुनि मन स्वस्थपणें करि कस्त पुढें जाया ।
ते अनयाची जाया ॥
गस्त चुकुनि अलि मस्तपणें श्रीहरिचे पद पहाया ।
आलापित यदुराया ॥

१. कैद, कारागृह. २. वायु. ३. वस्त्र. ४. बायको (राधा).

दुस्तर हा भवसागर सत्वर परतिर उतराया ।
शुक म्हणे, 'परिसें राया!' ॥
चाल ॥ गंभीर गिरा करि स्तवन ।
हंसापरि जीचें गमन ।
क्षणक्षणा सखिसि करि नमन ॥
उठाव ॥ शारदेंदुवदना म्हणती दिठि[1] मुरलीधर पहावा ॥ तो हरि० ॥ २ ॥
विरह विकळ गळगळ स्रवती द्वयनेत्र कुचावरती ।
अधरोष्ठ उभय स्फुरती ॥
वनचर पशु तर वैर त्यजुनि राधेभंवते भ्रमती ।
पक्षी गजबज करिती ॥
साधुसंगमीं निमग्न होउनि कृष्णस्मरण करिती ।
राधेचा श्रम हरती ॥
चाल ॥ हे मधुमुरनरकविनाशा[2]! ।
स्वामी रे रमाविलासा! ।
नीवारीं सकळ भवपाशा ॥
उठाव ॥ श्रीसद्गुरु नरहरिपदकमळीं गोविंदा लावा ॥ तो हरि० ॥ ३ ॥

पद २३६ वें.

उद्धवा! हरीसि मात[3] हेचि जाणवा ।
होति विकळ प्राण गोपिचे रमाधवा! ॥ ध्रुवपद. ॥
कुंदरदन मदनतात, सज्जन जन हृदयिं ध्यात ।
सुरवर नर किन्नर, गुणगंभिर, मुरलीधर, घनश्याम सुंदरा ।
निशिदिनिं मनिं ध्यास, दाखवा रमावरा! ।
कमलायतलोचन[4] हरि आणि मंदिरा ॥ उद्धवा० ॥ १ ॥
धरुनि करी गोपिकांस, कुंजवनीं आसपास ।
रासभुवनिं रतिविलास, हांसतसे वदन चुंबुनी ।
सोडिनाचि देह धरी दृढ अकर्षुनी ।
तो प्रभु आम्हांस दावि आजि भूवनीं ॥ उद्धवा० ॥ २ ॥

---

१. दृष्टीनें, डोळ्यांनीं. २. मधु, मुर आणि नरकासुर यांचा नाश करणाऱ्या (कृष्णा). ३. वार्ता, वर्तमान. ४. कमलाप्रमाणें विस्तृत नेत्र ज्याचे आहेत तो.

गोविंद प्रभु दयाळ नरहरि गोकूलपाळ ।
पाळुनि लडिवाळ विरह शांतवुनी आळ[1] पूरवा ।
उद्धवा हरीस सांग गोपि ऊरवा[2] ।
दर्शन देऊनि त्यासि प्रेम वाढवा ॥ उद्धवा० ॥ ३ ॥

पद २३७ वें.

उद्धवा ! तुम्ही मथुरेला जाउनि सांगा ।
प्राणसख्या अंतरंगा ॥ ध्रुवपद. ॥

उद्धवा ! स्वकीय आशा सोडुनि पायीं ।
रतलें मन करुं मी कायी ? ॥
उद्धवा ! रैयनदिन[3] चैन पडेना देहीं ।
विरहाग्नि पेटला देहीं ॥
उठाव ॥ उद्धवा ! हरिविरहानें जाइन भंगा ॥ प्राण० ॥ १ ॥

उद्धवा ! रुसुनि बसतां मी धांवुनि यावें ।
सप्रेमें चुंबन घ्यावें ॥
उद्धवा मधुर वचनें मानस निववावें ।
उचलुनि मज कडिये घ्यावें ॥
उठाव ॥ उद्धवा ! विर्मलपंकजकर[4] लावि ममांगा ॥ प्राण० ॥ २ ॥

उद्धवा ! क्षणक्षणा हात ठेवुनी कुरळीं[5] ।
सरसावि अलक[6] वनमाळी ॥
उद्धवा ! लक्ष्मीहृदय करें ज्या कवळी ।
तो कर माझ्या हृत्कमळीं ॥
उठाव ॥ उद्धवा ! कुंजकाननिं करि रासप्रसंगा ॥ प्राण० ॥ ३ ॥

उद्धवा ! कृपा करुनी गुरु नरहरिराया ।
भेटविं मज यशोमतितनया ॥
उद्धवा ! नमन माझें कीं तुमचे पायां ।
दुस्तर भवसिंधु तराया ॥
उठाव ॥ गोविंद प्रार्थना करि मुखिं गात अभंगा ॥ प्राण० ॥ ४ ॥

---

१. इच्छा, हेतू. २. शिलक राहूं द्या, विरहानें प्राणत्याग करूं देऊं नका. ३. रात्रंदिवस. ४. निर्मल कमलहस्त. ५. केशांवर. ६. केश.

पद २३८ वें.

माझ्या दृष्टि दाविला हंस बाई ! ।
ज्याला पाहतां त्रैलोकीं उपमा नाहीं ॥ ध्रुवपद. ॥
ज्याच्या तेजें ब्रह्मांड उजळलें ।
नाहीं त्याला हातपाय कानडोळे ।
न कळे हिरवें ना काळें पिवळें ढवळें ।
तयामाजी चमकते हिरे गळे ॥ माझ्या० ॥ १ ॥
येउनि बैसला अउट हात वृक्षमाथां ।
काय सांगु मी त्या पक्षींद्राची वार्ता ।
दृष्टी मुराली त्याजला पाहतां पाहतां ।
द्वैतभाव नाठवे माझ्या चित्ता ॥ माझ्या० ॥ २ ॥
तेंचि ध्यान लागलें माझे चित्तीं ।
हाद्रं विसरलीं साजणी ! नेत्रपातीं ।
तंव पातली सद्गुरु नरसिंहमूर्ति ।
त्यानें धरुनी दिधले माझे हातीं ॥ माझ्या० ॥ ३ ॥
सद्गुरुरायें उपकार थोर केला ।
माझा हंस दृष्टीनें दाखविला ।
आतां कैसें मी ग ! विसरूं त्याला ।
गोविंदाचा मनोरथ पुरवीला ॥ माझ्या० ॥ ४ ॥

पद २३९ वें.

मी आश्रित तुमचा । श्रीरामा ! ॥ ध्रुवपद. ॥
राजा तूं साम्राज्यपदाचा । त्राता विश्वाचा ॥ श्री० ॥ १ ॥
इंद्रियग्राम स्वसत्ते आपुल्या वर्तविसी साचा ॥ श्री० ॥ २ ॥
निर्मुनि जिव हे पालन करिसी । संहार जगाचा ॥ श्री० ॥ ३ ॥
सूर्य करी अनु तैसा हा जिव । या गोविंदाचा ॥ श्री० ॥ ४ ॥

पद २४० वें.

शरयूतिरवासा रामा ! । गुणग्रामा ! सत्वर येईं ॥ ध्रुवपद. ॥
हे करधृतकार्मुकबाणा ! कौसल्याजठरनिवासा ! ।

---

१. कळत (समजत) नाहीं. २. इंद्रियसमूह. ३. कौसल्येच्या पोटांत राहणाऱ्या.

काकुत्स्था! कैठभदमना! कौशिकमुनिमानसहंसा! ।
हे कमलदलायतनेत्रा! मी बुडतों दे मज [1]धिंवसा ॥
चाल ॥ कां अझुनि न येसी कैसा ।
कुठवरि तरि पाहसि तमाशा ।
कारा हरि सोडुनि पाशा ॥ शरयू० ॥ १ ॥
खर दूषण त्रिशिरा रोषें, सहस्रावधि वधिले बाणीं ।
खळ खळ [2]पिशिताशन त्यांच्या, प्राणांची केली बोहनी ।
खटपट चुकवीली मुनिची, सुखी केले या जनस्थानीं ॥
चाल ॥ खरि केली निश्चयवाणी ।
[3]खगअरुणसुता उद्धरुनी ।
खाटीक विराधा दमुनि ॥ शरयू० ॥ २ ॥
गौतमसती पदरजस्पर्शें शीळेची केली नारी ।
गाती तुज निगम प्रितिनें स्वच्छंदें गर्जति चारी ।
गंधर्व कलावत वाद्यें वाजविती नाना[4]कुसरी ॥
चाल ॥ गो चेष्टविती मम शरिरीं ।
गोवियली वृत्ति सारी ।
[5]गंगाधरहृदयविहारी ॥ शरयू० ॥ ३ ॥
घनश्यामतनु सुकुमारा पहाया मन फार भुकेलें ।
घडि पल युगसम मज जातो, श्रीरामा अंतर सुकलें ।
घडि घडि आयुष्य कमी बा! झालें तुज कैसें नकळे ॥
चाल ॥ चित्स्वरूप दावीं सगळें ।
पाहतांचि निवती डोळे ।
घेईन सुखाचे सोहळे ॥ शरयू० ॥ ४ ॥
[6]नभगामि अमर सर्वहि ते, दशमुखकारागृहिं असतां ।
नारद विधि पाचारुनियां [7]मुळ पाठविलें तुज ताता! ।
न उपेक्षिसि प्रभु तूं त्यातें, पुरविली तयाची आस्था ॥

---

१. भरंवसा, धिंवसा. २. मांसभक्षक, राक्षस. ३. जटायूला. ४. कुसरी=कौशल्यानें, कुशलतेनें. ५. आपल्या अंगाचा दाह शमन होण्याकरितां शिव (गंगाधर) रामनामाचा जप करीत असे—ही कथा प्रसिद्धच आहे. ६. आकाशगामी, खेचर. ७. बोलावणें, आमंत्रण.

चाल ॥ नरहरि गुरुनाथ समर्था ।
न करीं गोविंदा परता ।
नामामृत चाखविं दात्या ॥ शरयू० ॥ ५ ॥

पद २४१ वें.

श्रीरामा । सज्जनमनोभिरामा । योगीमनविश्रामा । सगुणा मेघश्यामा । कामादिक रिपुदमना शमना भवभय हे सुखधामा ॥ ध्रुवपद. ॥

त्राता । तुजवांचुनि मज आतां । न दिसे रे रघुनाथा । तारीं दिनजन भ्राता । त्वत्पदरजस्पर्शें उद्धरिली गौतमऋषिची कांता ॥ श्रीरामा० ॥ १ ॥

तारीं । दुस्तर या संसारीं । दुर्मति माझि निवारीं । ऐकें दशवदनारी । शरणागतवत्सल ब्रिद पायीं, गर्जेति सज्जन सारी ॥ श्रीरामा० ॥ २ ॥

दासी । स्तवि जे दिव्यपदासी । न करीं वृत्ति उदासी । दे सुख गोविंदासी । तूं गुरुनाथ नरोत्तम तारक अंतरसदनविलासी ॥ श्रीरामा० ॥ ३ ॥

पद २४२ वें.

झडकरि येईं रामा । मुनिविश्रामधामा ॥ ध्रुवपद. ॥

जानकीसौभाग्यवर्धन, जलजनेत्र[1] जगत्रपालन, जगन्निवास जनार्दन प्रभु जन्ममरण निवारीं ॥ झडकरि येईं० ॥ १ ॥

त्राणभूषित ध्यान करि, धनुबाण नेत[2] अभिमान धरुनि गुमान सहित दशास्य निवटुनि, रक्षुनी सुरमान ॥ झडकरि येईं० ॥ २ ॥

लक्षमणाग्रज दक्ष राक्षस शिक्षिता कोदंड दिक्षित, लक्षणार्थे अलक्ष तव पद अक्षयी अपेक्षी ॥ झडकरि येईं० ॥ ३ ॥

काच मनिं यमजाच दुस्तर आच चुकवि कृपाच करुनी, याचका वरदान देईं तसाच तुज गोविंद प्रार्थित ॥ झडकरि येईं० ॥ ४ ॥

पद २४३ वें.

करुणानिधान रामा । निजसौख्य देईं आम्हां ॥ ध्रुवपद. ॥
या संकटा निवारीं । भवदुःख[3] सर्व हरीं ॥ करुणा० ॥ १ ॥
निजरक्षका दयाळा । सीताविलासशीला ॥ करुणा० ॥ २ ॥
गोविंद बद्धपाणी । ठेवी पदाब्जीं मूर्ध्नि[4] ॥ करुणा० ॥ ३ ॥

पद २४४ वें.

रामा! राजिवाक्षा! प्रभु तूं क्षेमें[5] दे मला हो! ।
जीव माझा तुझ्या पदीं घेतलासे लाहो! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. कमलनयन. २. नम्र. ३. संसारदुःख. ४. शिर, मस्तक. ५. आलिंगन.

रयनदिवस मला चैन किमपि पडेना[1] ।
झुरतसे देह माझा गति सांपडेना ।
अलक्षासि लक्ष कैसें लावुं हें घडेना ।
गुरुकृपेवीण तुझें रूप आतुडेना ॥ रामा० ॥ १ ॥
प्रवृत्तीचा योग हाचि मला गोड वाटे ।
काय करुं कर्म माझें ओढवलें खोटें ।
क्षणपल आयुष्य जातें यणें हृदय फाटे ।
न चले उपाय कांहीं हेंचि दुःख मोठें ॥ रामा० ॥ २ ॥
आतां कृपा करीं गुरु नरहरिराया ।
हेचि अनिवार तुझी निरसावी[2] माया ।
भवपुरीं बुडतों काढीं धरूनियां बाह्या[3] ।
गोविंदालागोनी तुम्ही रामा उद्धराया ॥ रामा० ॥ ३ ॥

पद २४५ वें.

श्रीरामा मंगलधामा । योगीजनमनविश्रामा ॥ ध्रुवपद. ॥
वियोग तुझा मज जोंचे[4] । लागलें ध्यान स्वरूपाचें ॥ श्रीरामा० ॥ १ ॥
ठेवुनि कर निढळावरता । पाहतों वाट रघुनाथा ॥ श्रीरामा० ॥ २ ॥
दीनवत्सल तव ब्रिद पायीं । गोविंदप्रभु तूं येईं ॥ श्रीरामा० ॥ ३ ॥

पद २४६ वें.

श्रीरामा मंगलधामा । गुणग्रामा आत्मारामा ॥ ध्रुवपद. ॥
आम्हां टाकुनि परदेशी । झालासि निरंजनवासी ॥ श्रीरामा० ॥ १ ॥
वियोग तुझ्या स्वरुपाचा । सोहेना[5] सत्य त्रिवाचा ॥ श्रीरामा० ॥ २ ॥
स्मृति होतां मन झुरताहे । उपाय नसे करुं काये ॥ श्रीरामा० ॥ ३ ॥
गोविंद दीनाची करुणा । ऐकावी सीतारमणा ॥ श्रीरामा० ॥ ४ ॥

पद २४७ वें.

मांझ्या[6] सांवळिया श्रीरामा राजिवलोचना रे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
सीतापति शरयूतिरवासी । योगीमानसकमलप्रकाशी ।

---

१ मिळेना, सांपडेना. २. नाहींशी करावी. ३. बाहेर. ४.जाच करी,दुःखदायक होई. ५. सहन होईना. ६. या पदाच्या अंतीं गोविंदाचें नांव नाहीं, तेव्हां हें पद गोविंदाचेंच कीं काय ही शंका आहे.

कांसीं धरि त्या भवनिधि पार उतारणा रे! ॥ माझ्या० ॥ १ ॥
रविकुलभूषण जगदुद्धारा । नामें शंकरदाहविदारा ।
उलटे भजनीं करिसी वाल्मिक पावना रे! ॥ माझ्या० ॥ २ ॥
पाशीं गुंतलों या भवजाळीं । टाळीं दुस्तर ते हे काळीं ।
भाळीं वंदुनि नरहरि करितो करुणा रे! ॥ माझ्या० ॥ ३ ॥

पद २४८ वें.

राहें सुखीं[1] श्रीरामा हृदयीं ॥ ध्रुवपद. ॥
सर्व जिवांचा वास तवान्तरीं । मम मानसविश्रामा ॥ राहें० ॥ १ ॥
तुझ्या मंत्रउपासनेकरुनि । शुद्ध किरें गुणग्रामा ॥ राहें० ॥ २ ॥
सीतालक्ष्मणसहित रघूत्तमा । प्रगटें निजसुखधामा ॥ राहें० ॥ ३ ॥
गोविंदाची आशा पुरवीं । हृदयस्था गुणग्रामा ॥ राहें० ॥ ४ ॥

पद २४९ वें.

सखया! रामा! गुणग्रामा! सत्वर येईं ।
सुकुमारा राजसा क्षेम देईं ॥ ध्रुवपद. ॥
रात्रंदिवस झुरतसे मन माझें ।
कधिं पाहिन मी दृष्टिनें रूप तुझें ॥ सखया० ॥ १ ॥
पाप माझें कैसें हें फळास आलें ।
पाहतां पाहतां निजरूपीं लावविलें ॥ सखया० ॥ २ ॥
कोटी भानू चंद्राग्नी लोपुनि जाती ।
स्वयंप्रकाश का वर्णूं तुझी दीप्ती ॥ सखया० ॥ ३ ॥
नरहरिकृपें देखिलें तुझिया पायां ।
गोविंदाची चुकवीं अविद्यामाया[2] ॥ सखया० ॥ ४ ॥

पद २५० वें.

कां रुसलासि दयाळा । मजवरि रामा! ॥ ध्रुवपद. ॥
भक्तकामकल्पद्रुम ब्रिद विलसे पायीं ।
दीनवत्सल कीर्ति हे भुवनीं ती ही ।
गर्जति शास्त्रपुराणें देति ग्वाही[3] ।
मजविषयीं काय दयाही उरली नाहीं ॥ कां रुस० ॥ १ ॥

---

१. सुखानें. २. अज्ञानरूपी माया. ३. साक्ष.

जें म्यां ¹दुष्कृत केलें इहपरजन्माचें ।
ठाउक तुजला आहे, वदुं काय वाचे ।
पुण्यावीण घडेना दर्शन प्रभुचें ।
हें फळ कळलें मजला दुर्दैवाचें ॥ कां रुस० ॥ २ ॥
ऐसा पतित असें मी, मजला ²त्राता ।
अन्य नसे मज कोणी जानकिकांता! ।
येइं समर्था सदया मनविश्रांता! ।
पाहें ब्रिदाकडे आपुल्या, तूं हृदयस्था ।
दिन गोविंदा न करीं पायांपरता ॥ कां रुस० ॥ ३ ॥

पद २५१ वें.

श्रीरामा! नको विसरूं रे! नको विसरूं । तूं माय मी लेंकरूं ॥ ध्रुवपद. ॥
अज्ञानांधकुपीं मी पडलों । कोठवरी तरि धीर धरूं ॥ श्रीरामा० ॥ १ ॥
जननीविण बाळक परदेशी । नको मजला दूर करूं ॥ श्रीरामा० ॥ २ ॥
तुजवांचुनि मज त्राता न दिसे । कवणाला मी स्मरूं ॥ श्रीरामा० ॥ ३ ॥
गोविंदप्रभु नरहरिराया! । तूं सुखकल्पतरू ॥ श्रीरामा० ॥ ४ ॥

पद २५२ वें.

श्रीरामा राजिवनेत्रा कोमलगात्रा! ।
धांवें ³नगजापतिमित्रा! ॥ ध्रुवपद. ॥
बुडतों ⁴भवगांगप्रवाहीं विषय निर पाहीं । न दिसे मज तारूं कांहीं ।
कामादिक दुस्तर जलचर दंशति देहीं । येथें उपाय दुसरा नाहीं ।
तूं ⁵कर्णधार गुरुराया! सत्वर येईं । प्रभु तारीं मज ये समयीं ॥
चाल ॥ दिनवत्सल ब्रिद पदिं साजे ॥
भुवनत्रयिं ऐसें गाजे ।
निरुपम तव स्वरूप विराजे ॥
उठाव ॥ लवकर येउनि मज तारीं ⁶सीताकलत्रा! ॥ धांवें० ॥ १ ॥
हा काम सबळ विषधरफणि दंशित शरिरा । विषयाच्या येती लहरा ।
दाटला कंठ मोहाचा झेंडू सैरा । परमार्थ गोड कडु सारा ।

---

१. पाप. २. तारणारा. ३. नगजा+पति+मित्र=पार्वती+पति+मित्र=राम. ४. संसाररूप पाण्याच्या प्रवाहांत. ५. नावाडी. ६. सीता आहे कलत्र (स्त्री) ज्याचें तो (राम).

संसार कटु प्रिय वाटे विषयपसारा । भवङ्गेंद्र देतो भंवरा ॥
चाल ॥ मांत्रिका गुरू रघुराया! ।
निर्विषय करावी काया ।
ये सत्वर धांवुनि सदया ॥
उठाव ॥ विश्रम करिं तूं मज मुनिजनमानससूत्रा! धांवें० ॥ २ ॥
अभिमानें पडलों आशाकारामाजी[1] । क्रोधादिक दुष्टसमाजीं ।
क्षणक्षणां जाचती मजला हे बहु पाजी । नव्हती परमार्थीं राजी ।
श्रीमत्सद्गुरु नरसिंह तुम्ही ऐका जी लावा मज भक्तिपथा जी ॥
चाल ॥ पाळीव सारमय[2] तूझा ।
नको त्यागूं गुरुमहाराजा ।
गोविंददीनाच्या काजा ॥
उठाव ॥ कनुवाळपणें तारावें मज अजपौत्रा! ॥ धांवें० ॥ ३ ॥

पद २५३ वें.

माझ्या जीविंच्या जीवना आत्मारामा! ।
भेट देईं राजसा मेघश्यामा! ॥ ध्रुवपद. ॥
मज सोसवेना वियोग तुझा कांहीं ।
दीननाथा भेटि दे लवलाहीं[3] ॥ माझ्या० ॥ १ ॥
क्षणक्षणा होतसे जीव कष्टी ।
केव्हां पाहिन घवघवीत रूप दृष्टीं ? ॥ माझ्या० ॥ २ ॥
तुजवीण दुसरें नसे कांहीं ।
गोविंदासी एकदां दर्शन देईं ॥ माझ्या० ॥ ३ ॥

पद २५४ वें.

शरयूतिरवासि दयाळे! । कनुवाळे! सत्वर येईं ॥ ध्रुवपद. ॥
अहंकार दशानन मेला खळ नेतो अविद्याविपिनीं[4] ।
श्रीरामा! सत्वर यावें सोडविता नाहीं कोणी ।
सद्भाव सुमित्रात्मज तो दवडीला कठोर वचनीं ॥
चाल ॥ विपरित कर्माची करणी ।

---

१. आशारूपी बंदीखान्यांत. २. कुत्रा, श्वान. ३. लौकर. ४. अज्ञानरूपी अरण्यांत.

दुर्मति मज आली घडोनी ।
दुर्गति होईल निदानीं ॥ शरयू० ॥ १ ॥
श्रीरामा पद्मजजनका पद्माक्षारमणा धांवें ।
पद्मजतनया श्रमहरणा मज पतितालागुनि पावें ।
पडलों दुष्टाच्या हातीं आतां म्यां काय करावें? ॥
चाल ॥ कवणाप्रति शरण रिघावें? ।
कवणाचे पाय धरावे? ।
विष खावोनियां मरावें ॥ शरयू० ॥ २ ॥
गुरुनाथ नरोत्तमराया[1], ब्रह्मांडनिवासा! रामा! ।
आनंदरूपा त्वां यावें योगीजनमनविश्रामा[2]! ।
गोविंद दीनाप्रति त्राता न दिसे रे! आत्मारामा! ॥
चाल ॥ पुरवावें मदंतरकामा ।
यावें रे! चित्सुखधामा ।
निर्गुणरूप दाखवीं आत्मा ॥ शरयू० ॥ ३ ॥

पद २५५ वें.

येईं बा! रघुराया! सीताकांता! । पद दावीं समर्था! ॥ध्रुवपद.॥
रामा! तुजवांचुनि मी परदेशी । पडलों भवपाशीं[3] ।
माता सांभाळी बाळकासी । तद्वत् तूं मजसी ।
न करीं अव्हेर सख्या! गुणवंता! । पद० ॥ १ ॥
कैसें जन्मांतर आडवें पडलें । विषयीं मन बुडलें ।
कामादिक शरिरीं येउनि भिडले । बहु दुष्कृत घडलें ।
आतां कोणी न दिसे मज त्राता । पद० ॥ २ ॥
येणें जाणें तुजलागुनि नाहीं । तूं सर्वां ठायीं ।
आहे व्यापक, हें कळलें कांहीं । जरि का मम देहीं ।
अझुनि लपलासी? प्रगटें आतां । पद० ॥ ३ ॥
पहिलें दीनाला दावुनि आशा । मग कां जी! निराशा ।
करणें हें योग्य नव्हे जगदीशा । पद्माक्षिविलासा ।
दासा गोविंदा तारिं अनाथा । पद० ॥ ४ ॥

---

१. नरश्रेष्ठांच्या राया! २. योगिजनांच्या मनाला आनंद देणाऱ्या! ३. संसारबंधनांत.

पद २५६ वें.

रामा! घनश्याम राजिवनेत्रा! । मदनारिमित्रा! ।
साकेताधिपते! कोमलगात्रा!। दशरथनृपपुत्रा! ॥ ध्रुवपद. ॥
नाहीं सुकृत[१] मज घडलें कांहीं । दुष्कृत या देहीं ।
जडलें, आतां कोण गति करुं कांहीं । बुडलों भवडोहीं ॥रामा०॥१॥
कैशी नववीधा तूझी भक्ति । कसि आहे विरक्ति ।
अंगीं जडली अविद्यात्मक शक्ति । हे माया भ्रांति ॥ रामा० ॥२॥
ऐशा अधमाला कोण त्राता । हे जानकिकांता! ।
आतां गोविंदा तारीं समर्था । प्रभु दीनानाथा. ॥ रामा० ॥ ३ ॥

पद २५७ वें.

काय मी सांगू देवा! माझे जिविंचें गुज ।
पतितपावना रे! आतां राखीं माझी लाज ॥ ध्रुवपद. ॥
जन्मतां गर्भवासीं क्लेश झाले जे भारी ।
नेणवे मजलागीं, तुज ठाउकें हरि ॥ काय मी० ॥ १ ॥
दु:संगसंगतीनें चित्त व्याकुळ माझें ।
अपराध थोर केले सांभाळावे महाराजें. ॥ काय मी० ॥ २ ॥
संसारीं सुख नाहीं, सुख तुझेचि पायीं ।
सप्रेम भक्ति देईं, मायबहिणी रामाबाई! ॥ काय मी० ॥ ३ ॥
अपराध करीं क्षमा, गुरु नरहरिराया! ।
देईं बा! क्षेम[३] मातें, गोविंदाच्या प्राणसखया! ॥ काय मी० ॥ ४ ॥

पद २५८ वें.

येईं बा! रघुराया! राजिवनेत्रा । नगजापतिमित्रा[४]! ।
रामा सुकुमारा कोमलगात्रा । पद्माक्षिकलत्रा! ॥ ध्रुवपद. ॥
येईं म्हणतां मज लज्जा वाटे । बहु दुष्कृत खोटें ।
पतितोद्धारण ब्रिदें पायीं मोठें । त्रिभुवनिं बोभाटे ॥
तारीं तूं मजलागुनि अजपौत्रा । नगजा० ॥ १ ॥
नाहीं तुमची सेवा मज घडली । विषयीं मति जडली ।

---

१. पुण्य. २. पृ० ३८ टी० ३ पहा. ३. आलिंगन, भेट. ४. शंकराच्या मित्रा! ५. लौकिक.

कांता कांचन हीं मनिं आवडलीं । मति त्यांतचि बुडली ।
झाली निर्फळ देहाचि कीं यात्रा । नगजा० ॥ २ ॥
ऐशा पतिताला कोण त्राता । प्रभु जानकिकांता ! ।
दात्या नरसिंहा कृपा करीं आतां । दे क्षेम समर्था ।
तारीं गोविंददीना गुणपात्रा । नगजा० ॥ ३ ॥

पद २५९ वें.

कधीं येशील सीतारमणा ! । दीनावरि करुनि करुणा ॥ध्रुवपद. ॥
ब्रह्मांडनिवासा रामा । योगिजनमनविश्रामा ! ॥ कधीं० ॥ १ ॥
तूं भक्तकाजकैवारी । मज अधमालागुनि तारीं ॥ कधीं० ॥ २ ॥
गजनक्र तुवां धरिलें । मजला कां अव्हेरिलें ॥ कधीं० ॥ ३ ॥
गोविंद अधमाला तारीं । हें संकट नाहीं भारी ॥ कधीं० ॥ ४ ॥

पद २६० वें.

शरयूतिरवासी देवा ! । कोठें गुंतला प्राणविसांवा ॥ ध्रुवपद. ॥
क्षणलवपल युगसम जातें वियोग कदापि न साहे ।
चांडाळे विघड बहु केला गति कोण करूं मी माये ।
आयुष्य बहुत विधीनें दिधलें प्राण न जाये ॥
चाल ॥ दुःखार्णवि बुडली काय ।
जिव माझा व्याकुळ होय ।
हिंसकगृहिं पडली गाय ॥ शरयू० ॥ १ ॥
आहा रे ! विधात्या नष्टा कां लिहिलें माझ्या भाळीं ।
जन्मभर काय कसें हें तें नकळे मज ये काळीं ।
दुर्बुद्धि कसी उद्भवली इच्छिली मृगकांचोळी ॥
चाल ॥ चुकले शरणागत पाळीं ।
दासीचें मन सांभाळीं ।
शरीराची झाली होळी ॥ शरयू० ॥ २ ॥
साधू लक्ष्मण मजजवळी रक्षणार्थ देवर होता ।

---

१. गुणांच्या पात्रा (भांड्या)! २. काया, देह. ३. सुवर्णमृगाचा कथाभाग सर्वांस माहीत आहेच. ४. सीतेचें. ५. दीर, नवऱ्याचा भाऊ.

विपरीत गति कर्माची म्यां छळिलें सद्गुणवंता ।
तोही मज त्यागुनि गेला कांतारीं जेथें भ्राता ॥
चाल ॥ तो दोष बैसला माथां ।
हा दुर्जन कोठें होता? ।
नकळे मज याची वार्ता ॥ शरयू० ॥ ३ ॥
मार्गीं श्रम मज बहु होतां कुरवाळी अमृतहस्तें ।
कनुवाळू बहु दासाचा श्रमहारी निश्चळ चित्तें ।
गोविंदवरद **न**रसिंहा! तूं निजपद दाखविं मातें ॥
चाल ॥ करुणाब्धि मज अधमातें ।
बा! करीं भवाब्धीपरतें ।
सद्भावें नमिन पदातें ॥ शरयू० ॥ ४ ॥

पद २६१ वें.

दाशरथे! **रा**मा! । करुणाब्धे! ॥ ध्रुवपद. ॥
मज पतिताला तारक न दिसे । तुजविण गुणग्रामा[1]! ॥ करुणाब्धे० ॥ १ ॥
शरणागताव्हेर न करिसी । दे चित्सुखधामा ॥ करुणाब्धे० ॥ २ ॥
अधमोद्धारण हें ब्रिद पायीं । सांभाळी **रा**मा! ॥ करुणाब्धे० ॥ ३ ॥
गोविंद प्रभु **न**रहरिराया! । योगीविश्रामा! ॥ करुणाब्धे० ॥ ४ ॥

पद २६२ वें.

भक्तवत्सला दयाब्धि! तारिं तूं मला ।
भानुवंशभूषणा[2] सुगात्रकोमला! ॥ ध्रुवपद. ॥
साकेतनिवास आस माझि पूरवीं ।
नासुनि अज्ञान ज्ञानि वृत्ति फीरवीं ।
तूं त्रिभुवनाधीश चिदाकाशिचा रवी ।
निर्गुण निर्द्वंद्वरुपा भ्रांति नूरवीं ॥ भक्त० ॥ १ ॥
होउनी जळांत मीन शंख मारिला[3] ।
मंदराद्रि धरुनि पृष्ठिं सिंधु तारिला ।
क्रोडरूप धरुनि **हि**रण्याक्ष चीरिला ।
प्रबळ **हि**रण्यकश्यपूता नखें विदारिला ॥ भक्त० ॥ २ ॥

---

१. सद्गुणसमूहा (रामा). २. सूर्यवंशभूषणा. ३. विष्णूच्या अनेक अवतारांस उद्देशून रामास प्रार्थना कवीनें केली आहे.

होउनि वामन बळि पाताळीं घातला ।
सहस्रार्जुन प्रबळ क्षात्रमदें मातला ।
परशायुध घेउनि यमलोक दाविला ।
तो तूं रघुवंशीं रघुनाथ जन्मला. ॥ भक्त० ॥ ३ ॥
चंडधनुर्दंडधारका रघूत्तमा ! ।
दंडधर प्रचंड भय निवारिं उत्तमा ।
खंडुनि दशमुंड मुक्तिदा अनुत्तमा ।
स्थापुनियां धर्म रक्षिसी द्विजोत्तमा ॥भक्त० ॥ ४ ॥
मान वचन दीन मी गुमान दुर करीं ।
सच्चिद्रुप दाखवीं दीननाथ लौकरीं ।
जालों मी अनन्यशरण तूज नरहरी ।
आस पुरवीं दास गोविंदास करिं धरीं ॥ भक्त० ॥ ५ ॥

पद २६३ वें.

रामचंद्र प्रभो ! रामचंद्र प्रभो ! रामचंद्र प्रभो ! रामचंद्र प्रभो ! ॥ध्रुवपद.॥
दशमुखदर्पविनाशा । सीतामानसहंसा ॥ राम० ॥ १ ॥
गोतमसतिउद्धरणा । भार्गवरणमदहरणा ॥ राम० ॥ २ ॥
शरयूतीरविहारा । स्वस्त्रीसुखदातारा ॥ राम० ॥ ३ ॥
ब्रह्मानंदसमुद्रा । रामा प्रतापरुद्रा ॥ राम० ॥ ४ ॥
सद्गुरु नरशार्दूला । गोविंदवरद दयाळा ॥ राम० ॥ ५ ॥

पद २६४ वें.

मजवरि कृपा करीं देवराया ! । भक्ती शुद्ध वराया. ॥ ध्रुवपद. ॥
काय वृथा भूभार जन्मलों । द्विजयोनिंत[1] रघुराया ! ॥ मज० ॥ १ ॥
तुज अधमोद्धारण मुनि म्हणती । हें ब्रिद प्रभुच्या पाया ॥ मज० ॥ २ ॥
कलिमाजी नामामृत सार हें । हा भवसिंधु तराया ॥ मज० ॥ ३ ॥
दीन गोविंद शरण तुज आलों । शाश्वत पद[2] उमगाया ॥ मज० ॥ ४ ॥

पद २६५ वें.

तार समर्था देईं अनुज्ञा रामा ! राजिवनयना ! ।
गुणसमुद्रा सखया पन्नगशयना ! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. ब्राह्मणयोनींत. [हा कवि ब्राह्मण होता.] २. मुक्ति.

तूं सर्वज्ञ समर्थ स्थित्यंतरसाक्षी ।
नित्य निरंतर ध्यातो तुज विरुपाक्षी[1] ।
योगी निरंतर लाविति दृष्टि अलक्षीं ।
तो तूं सगुणस्वरूपा नतजनपक्षी ॥ तार० ॥ १ ॥
तूं बुद्धीचा चाळक तूं सर्वहि कर्ता ।
अखिलोद्भव पाळुन तूं जगसंहर्ता ।
देह असे जड बापा तूं चालविता ।
नाहीं स्वतंत्र मी रामा तुझी सत्ता ॥ तार० ॥ २ ॥
मी सर्वस्वी पतित शरण तुज आलों ।
तार किंवा ने निरेया[2] दिन बहु झालों ।
षड्रिपु जाचिती मातें म्हणउनि भ्यालों ।
म्हणे गोविंद तुझें रूप पाहुनि धालों[3] ॥ तार० ॥ ३ ॥

पद २६६ वें.

ब्रह्मांडविलासा रामा! । सुखधामा योगिविलासा! ॥ ध्रुवपद. ॥
विश्वांतरसाक्षी तुजला साष्टांग नमन हें माझें ।
निःसंगा निर्विकारा, साकार स्वरूप तूझें ।
चैतन्या आत्मारामा, अवतरलासी सुरकाजें ।
चाल ॥ तुजला न नराकृति साजे ।
चैतन्यस्वरूप विराजे ।
योगीजन ध्याती असे जे ॥ ब्रह्मांड० ॥ १ ॥
त्रिभुवनकंटक दशमुख हा विधी वरदें उन्मद झाला ।
सुरपद हरिलें दुष्टानें, दिन केला विष्टपमेळा[4] ।
रजनीचरमय क्षिति झाली पिडिलें नृप साधुजनाला ॥
चाल ॥ ब्रह्मा तुज शरण रिघाला ।
घेउनि देवांच्या पाळाला ।
प्रार्थियलें तुज कृपाळा ॥ ब्रह्मांड० ॥ २ ॥
ऐकुनियां करुणा त्याची दशरथगृहीं अवतरलासी ।
मारुनि घट क्षात्रप्रतापें सुख दिधलें त्रैलोक्यासी ।
गोविंद शरण तुज आला दासाचा अभिमानी होसी ॥

---

१. शंकर. २. निरय=नरक, रौरव. ३. संतुष्ट झालों. ४. भुवनसमूह.

चाल ॥ **रा**मा तूं अखिलविलासी ।
देशिकराया[1]! सुखविलासी ।
दावीं चैतन्यरूपासी ॥ ब्रह्मांड० ॥ ३ ॥

पद २६७ वें.

श्रीरामा कृपासमुद्रा **दा**शरथे! मां पाहे[2] । ममांतरिं राहें ॥ ध्रुवपद. ॥
आधिभूतिआध्यात्मिकदैविक । दुःख शमविं करुं काये ॥ ममांतरिं० ॥ १ ॥
कामादिक षड्रिपु अतिदुस्तर । जाचती क्लेश न साहें ॥ ममांतरिं० ॥ २ ॥
तूंचि सर्व गण गोत आप्त सखा । तूंचि जनक मज माये ॥ ममांतरिं० ॥ ३ ॥
गोविंदप्रभु नाथ नरोत्तम । निरयगती तुज, त्राहे ॥ ममांतरिं० ॥ ४ ॥

पद २६८ वें.

रामा! कामारिहृदयनिवासा[3]! । मुनिमानसहंसा! ॥ ध्रुवपद. ॥
नामामृत सेवुनि **वा**ल्मिक तरला । भ्रम त्याचा हरिला ।
श्यामांगा प्रेम तुझाचि धरिला, । शुद्ध भाव वरिला ।
नक्रें छळितां तो दुर्जन करिला[4] । त्यासह उद्धरिला. ॥ **रा**मा० ॥ १ ॥
शुका[5] पढवितां वेश्या तरली । **ग**णिका उद्धरली ।
शबरी पदपद्मीं झाली भ्रमरी । शाश्वतपदिं शिरली. ॥ **रा**मा० ॥ २ ॥
मातें पतितातें न करीं परता । श्री**जा**नकीकांता! ।
मातें तुजवीण नसे बा! त्राता । चुकवीं भवव्यथा. ॥ **रा**मा० ॥ ३ ॥
नाहीं पुण्याची किंचित् जोडी । ब्राहत्तर खोडी ।
परि मज लागलि तव नामीं गोडी । पुरवावी अवडी ॥ **रा**मा० ॥ ४ ॥
पतितोद्धारण ब्रिद प्रभुच्या पायीं । निगमादिक ग्वाही[6] ।
तारीं मजला तुं सख्या! लवलाहीं । **गो**विंदा पाहीं ॥ **रा**मा० ॥ ५ ॥

पद २६९ वें.

भज श्री**राम** नरोत्तम[7] माझा, कां चढला ऐश्वर्यमदा ? ।
पूर्व पुण्य जंव पदरीं बापा तंव म्हणती दादा दादा. ॥ ध्रुवपद. ॥
पहिले कोण दिवस तुज होता तोचि समज आपुले चित्तीं ।
जगरूपीं जगदीशकृपेचें फळ चढलें तुझिया हातीं ॥ भज श्री० ॥ १ ॥

---

१. गुरुराया! २. रक्षण कर. ३. शंकरहृदयनिवासा. ४. गजेंद्राला. ५. पोपटाला. ६. साक्ष. ७. नरश्रेष्ठ.

हें ऐश्वर्य हरीचें देणें, प्राप्त सख्या! सुकृतजोडी ।
राज्याश्रित जन मानुनि देती बैसाया गाडी घोडी ॥ भज श्री० ॥ २ ॥
पाहतां पाहतां कैक दरिद्री झाले हे निवले डोळे ।
हयशाळा घरिं वाजे चौघडा त्याला भाकरही न मिळे ॥ भज श्री० ॥ ३ ॥
दरिद्र अथवा दौलत हें फळ दैवानें बापा मिळती ।
न करावा अपमान दिनाचा ऐका दासाची विनती ॥ भज श्री० ॥ ४ ॥
गोविंद प्रभुनाथ नरोत्तम कैवारी निजदासाचा ।
पतीतपावन ब्रीदें रुळे पदीं, काय करिल न कळे साचा ॥ भज श्री० ॥ ५ ॥

पद २७० वें.

श्रीराम जय राम जय जय राम ॥ ध्रुवपद. ॥
श्रीमद्राम रविकुळभूषण । भक्तसखा कनवाळू राम ॥ श्रीराम० ॥ १ ॥
रातोत्पलदलवत कोमल । कौसल्यागर्भोद्भव राम ॥ श्रीराम० ॥ २ ॥
मखरक्षणार्थ नृपाला प्रार्थुनि । कौशिकमुनि मखरक्षक राम ॥ श्रीराम० ॥ ३ ॥
जनस्थानाचा मार्ग रोधुनि । ताटिका पद घे निष्काम ॥ श्रीराम० ॥ ४ ॥
एक शरें विस कोटि निशाचर । मारुनि मुनिला दे आराम ॥ श्रीराम० ॥ ५ ॥
रामा गोतममुनिची शीला । निजपदरज केली विश्राम ॥ श्रीराम० ॥ ६ ॥
महदुत्सह मानूनि अहल्या । पूजुनि जपत प्रभुचें नाम ॥ श्रीराम० ॥ ७ ॥
जनकसुता गृहिं घेउनि येतां । पथिं जिंतियेला भार्गवराम ॥ श्रीराम० ॥ ८ ॥
एकपत्निव्रत श्रेष्ठ जयाचें । योगिजनाचा मनविश्राम ॥ श्रीराम० ॥ ९ ॥
जनकाज्ञाप्रतिपालक राघव । दंडकवनवासी श्रीराम ॥ श्रीराम० ॥ १० ॥
यमरूपी शोधूनि दशानन । वधुनि तया दे निजसुखधामा ॥ श्रीराम० ॥ ११ ॥
राक्षसपति वैश्रवण बिभीषण । स्थापुनि दिधला कांचनग्राम ॥ श्रीराम० ॥ १२ ॥
मनुजाकृति गोविंदा साचा । दैशिक नरहरि आत्माराम ॥ श्रीराम० ॥ १३ ॥

पद २७१ वें.

राम हो! माझ्या प्राणाचाहि प्राण । पाहतां वाटे मना समाधान ॥ ध्रुवपद. ॥
सगुणरूप गुणाचा सागर । वेष्टियला कासे दिव्य पीतांबर ।
कुंडल कर्णीं, कंठीं मुक्तहार । गाजतो पायीं ब्रीदाचा तोडर ॥ राम० ॥ १ ॥

---

१. लौकिक. २. तांबड्या कमळाच्या पांकळीप्रमाणें. ३. विश्वामित्राला. ४. मोठा आनंद. ५. सोन्याची नगरी, लंकापुरी.

अंगुलीमध्यें मुद्रिकेचि शोभा । मुगुटीं दिव्य भास्कराची प्रभा ।
यामता ज्याची लाजवीत नभा । तो राम सिंदुरगडावरी ऊभा ॥राम० ॥२॥
देखतां ज्याचें प्रसन्नवदन । ते ठायीं माझें गुंतलेंसे मन ।
नासिक सरळ, आकर्ण नयन । पाहतां मूर्ति जाहलें समाधान ॥ राम० ॥३॥
वामांगीं उभी जनकाची बाळा । गौरांगी असे लावण्याची कळा ।
नरहरिरायें दाखविलें डोळा । गोविंद रांमा पाहुनी आनंदला ॥ राम० ॥४॥

पद २७२ वें.

राम हो! माझ्या जिविंचे विश्राम । त्याविण होतो देहाला बहुत श्रम॥ध्रुवपद.॥
पाहिली बहु संसाराची सोये । सुख ना, दुःख त्यामाजी होताहे ।
वासना स्थिर कदापी न राहे । रामाविना सर्वेही अपाये ॥ राम० ॥ १ ॥
जाहला देह संतप्त त्रि[1]तापें । नाचती जन्मजन्मांतरींचीं पापें ।
त्रासुचे कांहीं तेणें देह कांपे । दिसतें नाम श्रीरामाचें सोपें ॥ राम० ॥ २ ॥
पातकी जन नामानें तरले । वाल्मिकादिक दोषी उद्धरले ।
विश्वासें तें म्यां अंतरीं धरिलें । गोविंदाचें मन त्यामाजी रंगलें ॥ राम०॥३॥

पद २७३ वें.

धन्य दिवस आज सोनियाचा झाला ।
[2]मुळावीण श्रीराम घरा आला हो! ॥ ध्रुवपद. ॥
पूर्वपुण्य संपूर्ण फळा आलें ।
कूटस्थातें सगुण देखीयेलें ॥ धन्य दिवस० ॥ १ ॥
बहू जन्मांचें सार्थक मजला झालें ।
सर्वेहि पर्वे दर्शन आजी घडलें ॥ धन्य दिवस० ॥ २ ॥
गोविंदाची वासना पुरविली ।
नृसिंहानें मजवरी कृपा केली. ॥ धन्य दिवस० ॥ ३ ॥

पद २७४ वें.

देखिला नयनीं अयोध्येचा राणा । वंदे निगमा शास्त्रपुराणा ॥ ध्रुवपद. ॥
नीलमणी जसा तशी अंगकांती । चर्चिली सर्वांगीं विभुती ।
मकरकुंडलें कुंडलें रत्नदीप्ती । कटी वल्कलवसनें असती ।

---

१. आधिभौतिक, आध्यात्मिक आणि आधिदैविक असे तीन प्रकारचे ताप. २. बोलावण्याशिवाय, आमंत्रणावांचून.

सरळ भुजदंड गजशुंडापरि दिसती । मुद्रिकारत्न तयेभवती ।
वदन साजिरें साजिरें वर्णवेना । वंदे निगमा शास्त्रपुराणा ॥ १ ॥
मस्तकीं जटा जटाजूट सोजे । पदीं ब्रिद भुवनत्रयीं गाजे ।
जया वंदिती वंदिती सर्व राजे । धर्म रक्षायाच्या व्याजें ।
फिरतसे वनीं वनिं त्यागुनि राज्य । दुष्ट निशिचर वधुं या काजें ।
मनुजरूप धरिलें जगिं जाणा । वंदे निगमा शास्त्रपुराणा ॥ २ ॥
पदरजस्पर्शें तरली पद्मजबाळा । भार्गवाचा रणमद हरिला ।
जटायू पक्षी पक्षी उद्धरिला । पवनात्मज हृदयीं धरिला ।
सद्गुरु माझा त्या प्रभु नरकेसरिला । भावें गोविंद शरण झाला ।
हृदयिं दृढ धरिलें धरिलें तच्चरणा । वंदे निगमा शास्त्रपुराणा ॥ ३ ॥

पद २७५ वें.

काय सांगूं वात्सल्य श्रीरामाचें । शंकर हृदयीं जपतो नाम ज्याचें॥ध्रुवपद.॥
अयोध्येहोनी मी येतां हनूमंता । प्राणनाथ लक्ष्मण संगें भ्राता ।
मार्गीं चालतां मी राहें पंथ क्रमितां । उभा राहोनि आलंगी मातें भर्ता॥का०॥१॥
घेवोनियां विश्राम वृक्षातळीं । अमृतहस्तें मम मुखातें कुरवाळी ।
'पंथ क्रमितां श्रमलीस जनकबाळी!' । संबोखीतां श्रम जातसे ते काळीं॥का०॥२॥
जेव्हां आली साकेतीं जनकतनया । नाहीं गेली पुनरपी जनकालया ।
क्षणही वियोग नव्हता त्याच्या पायां । या दुष्टानें बिघड केला वांया॥का०॥३॥
रामवियोगाच्या दुःखें दीन झाली । सरिता सागर पर्वत आड पडली ।
दैवें तुझी मारुती ! भेट झाली । श्रीरामातें दाखवीं नेत्रकमळीं ॥ का० ॥ ४ ॥
रामप्राप्तीस्तव सद्गुरु तूंची माझा ! कृपा करूनी दाखवीं रामराजा ।
अनन्य भावें मी शरण महाराजा । ऐसी बोले गोविंदप्रभुची भाजा ॥का०॥५॥

पद २७६ वें.

केला राम धनी । अघटित ज्याची करणी ॥ ध्रुवपद. ॥
सच्चित्सुख आनंद परात्पर । व्यापक जो त्रिभुवनीं ॥ केला० ॥ १ ॥
विश्वपटीं तंतुरूप नटला । ध्यानीं रमती सुरमुनी ॥ केला० ॥ २ ॥
प्रल्हादास्तव स्तंभीं प्रगटला । गोविंदवरदायनी ॥ केला० ॥ ३ ॥

---

१. शोभे. २. ब्रह्मदेवकन्या (अहिल्या). ३. नृसिंहाला. ४. म्हणतां, बोलतां. ५. हें पद कदाचित् गोविंदकवीच्या भार्येनें केलें असावें, असें वाटतें. ६ गोविंदाला वर देणारा.

पद २७७ वें.

भक्तकामकल्पद्रुम जो श्रीराम अयोध्यापती ।
तोचि उभा घनश्याम छबेला सिंदुरगडपर्वतीं. ॥ ध्रुवपद. ॥
पीतवसन परिधान कोर तगटी त्यावर भर्जरी ।
खव्याचें कटिसूत्र जडित नवरत्न नितंबावरी ।
पांघरला दिव्यांबर सुंदर सुवर्णपट केशरी[1] ।
युग्म करीं पवच्या जडिताच्या, नवरत्नें त्यावरी ॥
ाल ॥ नवमेघ तनू साजिरी ।
मुकुट शोभिला शिरीं ।
श्रुतिकुंडलमकराकृति ॥
ठाव ॥ भृगुअंगिरातनय येउनि उभय कर्णी लागती ।
सत्वर वध या दशाननाला घेईं यश रघुपती ॥ भक्त० ॥ १ ॥
मुक्तहार कंदरांत पदकीं रत्न फार जडियले ।
मध्यहिरा दैदीप्य तेज रा[2]उळामाजि पडियेलें ।
हास्यवदन अनुग्रहार्थ सुचवी परि मौन धरियलें ।
कमलदला सरळा शुभनासिक पाहुनी शुक लाजले ॥
ाल ॥ वामांगीं जानकी सती ।
जे तप्त सुवर्णाकृति ।
दशवदनाची सद्गती ।
ठाव ॥ असे उभय दं[3]पती विलोकुनि मनीं लागली प्रीती ॥ तोचि० ॥ २ ॥
प्रऱ्हादास्तव स्तंभीं प्रगटला स्वामी गुरु नरहरी ।
त्यानें मज दीनास लक्षुनी कृपाअनुग्रह करी ।
मी बाळक अज्ञान वरदकर कृपें ठेविला शिरीं ।
दाखविला श्रीराम चराचर जीव जया अंतरीं ॥
ाल ॥ तें सुख वर्णितां नये ।
वैखरी[4] उगिच स्थिर राहे ।
गोविंदवृत्ति डुल्लताहे ॥
ठाव ॥ जो दर्शनमात्रें सकळांला देतो उत्तम गती ॥ तोचि० ॥ ३ ॥

---

१. केशरी रंगाचें वस्त्र. २. देवालयांत. ३. उभयतां जोडा. ४. वाणी.

पद २७८ वें.

आठविला श्रीराम । हृदयीं. ॥ ध्रुवपद. ॥

भक्तकामकल्पद्रुम राघव । तारक ज्याचें नाम ॥ हृदयीं० ॥ १ ॥
गरळानळें[1] जाचतसे देहीं । शिव झाला आराम ॥ हृदयीं० ॥ २ ॥
राजीवाक्ष सगुण सुखदायक । पूर्ण करी मनकाम ॥ हृदयीं० ॥ ३ ॥
गोविंदप्रभु तारक मोठा । स्मरतां ज्याचें नाम ॥ हृदयीं० ॥ ४ ॥

पद २७९ वें.

राघव आणा रे! आणा रे! राघव आणा रे! ॥ ध्रुवपद. ॥

त्याविण पळ युगसम मज जाती । कर्मगतीनें पडली भ्रांती ।
ज्यातें योगी पाहती अनुदिनीं ध्याना रे! ॥ राघव० ॥ १ ॥
भक्तजनांचा प्राणविसांवा । सीताहृत्पंजरींचा[2] रांवा ।
शरणागतास रक्षी देउनि माना रे! ॥ राघव० ॥ २ ॥
श्रीमत्सद्गुरुनाथ नरोत्तम । निजदासा निजपद दे उत्तम ।
गोविंदाला दावा त्याचे चरणां रे! ॥ राघव० ॥ ३ ॥

पद २८० वें.

कधिं पाहिन मी श्रीराम, योगिविश्राम, भक्तसुखधाम, नेत्रकमळीं ।
शिर ठेविन तत्पदकमळीं । सद्भावें. ॥ ध्रुवपद. ॥

अरुणापरि पद आरक्त, ध्वजांकुशयुक्त, ध्यातसे भक्त, सदा हृदयीं ।
पाहतां अप्रतिम सुख देहीं । सद्भावें ॥
पतितोद्धारण ब्रिद त्यांत, सकळ भुवनांत, गर्जतो सत्य, निगम ग्वाही ।
ऐकिलें सर्वांठायीं । सद्भावें ॥
कैलासीं आदिनाथ, शिवेसमवेत, हृदिं ध्यात, शिव पाहीं ।
विश्रांति दुजि नाहीं । सद्भावें ॥
गंगायमुना विधिसुता, रमति निजहिता, जनकदुहिता, नमितां पायीं ।
आनंदयुक्त वैदेही । सद्भावें ॥
नग सोज्वळ चंद्राकार, बहुत अरुवाँर[3], पाहतां मनोवृत्ति रमली ।
शिर ठेविन तत्पदकमळीं । सद्भावें ॥ कधिं० ॥ १ ॥

---

१. विषानें. २. सीतेच्या हृदयरूपी पिंजऱ्यांतील पोपट. ३. कोमल.

सिंहासम कटि सान, गोजिरें ठाण, पीतांबर वेष्टित जरितगटी ।
शार्ङ्ग धरिलें मुष्टीं । सद्भावें ॥
नाभिपंकज लहान, सुखाचें स्थान, त्यांत उद्भवला परमेष्ठी[१] ।
ज्यानें निर्मिली सर्व सृष्टि । सद्भावें ॥
वक्षःस्थळ अति विस्तीर्ण, वत्सलांछन, श्रीनिकेतन, पाहतां दृष्टीं ।
आनंद नै[२] माये पोटीं । सद्भावें ॥
गजशुंडापरि भुजदंड, असे प्रचंड, कुंडलें शोभति कर्णपुटीं ।
आरक्त विडा अधरोष्ठीं । सद्भावें ॥
नासिकतिलपुष्पापरी, तिलककेशरी, विडा रसभरीत वदनकमळीं ।
शिर ठेविन तत्पदकमळीं । सद्भावें ॥ कधिं० ॥ २ ॥
मस्तकीं नवरत्नें जडित, शोभतो मुगुट, प्रभेचा थाट, अलयीं विलसे ।
उत्तरी[३] भर्जरिचि दिसे । सद्भावें ॥
वामांगीं सीताशक्ति, तरुण आकृति, अलंकाराची दीप्ती असे ।
जगज्जननी बहु शोभतसे । सद्भावें ॥
गौरांगीं शार्दुलकटी, वरी पीतघटी, चुबुक हनुवटी, तयेवरता निळबिंदु असे ।
कुंकुम निढळीं विलसे । सद्भावें ॥
सुमंतादिक प्रधान, सभासद मान्य, पुढें हनुमान, उभा असे ।
लागलें स्वरूपाचें पिसें । सद्भावें ॥
नरहरि सद्गुरुमहाराज, पुरवीं मनकाज, दास गोविंद प्रतिपाळीं ।
शिर ठेविन तत्पदकमळीं । सद्भावें ॥ कधिं० ॥ ३ ॥

पद २८१ वें.

जानकीसहित राम दृष्टि देखिला ।
भाग्योदय फार मनामाजि लेखिला ॥ ध्रुवपद. ॥
दिव्य वसन केशरी पिंत[४] वेष्टिला कटीं ।
हास्यवदन सुंदर अति रम्य हनुवटी ।
कमलायत नेत्र धनुःप्राय भ्रूकुटी[५] ।
रत्नजडित मुगुट मस्तकीं विराजला ॥ जानकी० ॥ १ ॥
मुक्तकंदरांत पदकजडित शोभलें ।
तसेंच रत्नजडित स्फूर्ति कर्णिं कुंडलें ।

---

१. ब्रह्मदेव. २. न मावे, न राहे. ३. आंगवस्त्र, उपरणें. ४. पीतांबर. ५. भोंवयी.

आणिक भुजबंद कटक तेज [1]आगळें ।
भरजरीचा [2]जामेवार अंगीं घातला ॥ जानकी० ॥ २ ॥
वामभागिं ती विदेहराजकूमरी ।
नेसली पटकूळ वसन पल्लवी जरी ।
आभरणें मंडित तनु सान गोजरी ।
एकावळि मुक्तचंद्रहार शोभला ॥ जानकी० ॥ ३ ॥
सिंदुर नग मस्तकिं रघुनाथ राउळीं ।
सन्मुख सौमित्र वीर तो [3]अतुर्बळी ।
शक्रारि प्रबळ शत्रु मिळविला धुळी ।
सुंदर निलरत्नकांति तो विलोकिला ॥ जानकी० ॥ ४ ॥
लक्ष्मणाग्रभागिं आंजनेय तो उभा ।
सिंदुरचर्चित बालसूर्यसमप्रभा ।
दशमुख बलदर्प हरुनि विटंबिली सभा ।
दास गोविंदास महल्लाभ लाभला ॥ जानकी० ॥ ५ ॥

पद २८२ वें.

तुजवर आम्ही फिदा बोल एकदा पद्मलोचने ! ।
मुनिमानसप्रियकरे ! नंदकुमरे शुभलक्षणे ! ॥ ध्रुवपद. ॥
पीतवसन परिधान कोरतगटी त्यावर भरजरी ।
खंड्याचें कटिसूत्र जडित नवरत्न नितंबावरी ।
बहु नादर वय तरूण ठेंगणी असे गोजरी ।
कटिकर निट बाहुले उभी खुब नटून भिवरातिरीं ॥
ाल ॥ राजसे ! ग ! कैकांचें मन मोहिलें ।
राजसे ! ग ! हे प्राण पदीं वाहिले ।
राजसे ! ग ! पंढरिस तुला पाहिलें ॥
ाप ॥ तुझें ध्यान लागलें विकळ जीव होत असे साजणे । मुनि० ॥ १ ॥
नरम गाल रेशमी, चुबुक हनुवटी [4]कपोल चांगली ।
कुंदरदन सुख सघन दिठी नासाग्रीं असी पाहिली ।
दिव्य मकरकुंडलें हिऱ्यांची गंडीं प्रभा फांकली ।
रसभर मुखीं तांबूल अधर सुरंग रंगली विडी ॥

१. मोठें, फार. २. आंगरखा. ३. पराक्रमी. ४. गाल.

चाल ॥ राजसे! ग! सुवास गुंतला असे ।
राजसे! ग! तनुतेज फांकलें दिसे ।
राजसे! ग! तुज पाहतां मन हें पिसें[1] ॥
टीप ॥ नसे भाग्य, मज असे प्रीति माझी, तुजला गवसनें । मुनि० ॥ २ ॥
ध्रुव नारद प्रल्हाद व्यास शुकसनकादिक ते भले ।
कर जोडुनि प्रार्थितां तुला पाहुनि स्तब्ध राहिले ।
निज सुकृत धन पदरीं घेउनि उगे उभे राहिले ।
तें टाकुनि तुज कसे प्रियकरे! गवळी इष्ट वाटले? ॥
चाल ॥ राजसे ग! उच्छिष्ट मुखीं घालसी ।
राजसे! ग! तत्संगें ताक तूं पिसी ।
राजसे! ग! धांवून गुरें वोळेसी[2] ॥
टीप ॥ कडकडोनि झोंबसी गळां पडसी घेसी चुंबनें । मुनि० ॥ ३ ॥
अंगिकार करिसी न करीसी हेंचि दुःख वाटतें ।
वियोगाग्नि जाळितो तुझा, मम प्रेम हृदयिं दाटतें ।
आलिंगावें तुला वदन चुंबाया मन ऊठतें ।
प्रेमाश्रु हे स्त्रवती लोचनीं वदनिं येति वाटतें ॥
चाल ॥ राजसे! ग! मी दीन प्रार्थितों तुला ।
राजसे ग! गोविंद म्हणविं आपुला ।
राजसे! ग! निजपदिं गति देईं मला ॥
टीप ॥ जसा छंद लागला रूपाचा तोचि सखे! पुरवणें । मुनि० ॥ ४ ॥

पद २८३ वें.

दंडधर प्रचंड भय अखंडवारका ।
तांडवाधिशा नतास सौख्यकारका ॥ ध्रुवपद ॥
[3]पंचवदन भदनदहन, त्रिपुरमर्दना ।
नंदीवाहन मुनिजनमनवर्धना ।
[4]नागभूषण वसनरहित प्रभु जनार्दना ।
काशिपुरनिवास जगदंतकारका ॥ दंड० ॥ १ ॥

---

१. वेडें. २. वळविशी, संभाळशी. ३. पांच वदनें ज्याला आहेत तो(शंकर). पंच वदनांचीं नांवें:—सद्योजात, तत्पुरुष, अघोर, वामदेव व ईश. ४. गजचर्म हें ज्याचें भूषण आहे तो (शंकर).

दिव्य पतितपावन हें ब्रिद पदीं असे ।
पूर्वीं पतित तारियले म्हणुनि मज पिसें ।
लागलें परंतु यत्न न चले करुं कसें ।
तूं कृपा करूनि मज दिनास तारका ॥ दंड० ॥ २ ॥
जोडुनि कर नमन तूज हे दयानिधी ! ।
पळ पळ आयुष्य गत, नसेचि आवधी ।
षड्रिपु अति कष्ट दुष्ट देति मंदधी ।
दीन **गो**विंददास यासि पाळका ॥ दंड० ॥ ३ ॥

पद २८४ वें.

गौरीरमणा ! तूं सत्वर येईं । आलिंगन देईं ।
मजला भवत्राता, तुजविण कांहीं । भुवनत्रयिं नाहीं ।
मदनदहन, भवशयन नमन तुज, नंदिवहन, निजजनसुखदायी॥ध्रुवपद.॥
नाहीं सुकृत बा ! माझ्या पदरीं । मज दीना तारीं ।
जन्मांतर आडवें पडलें भारी । हें कोण निवारी ।
त्रिपुरदमन सुखसदन वदन मज दाखविं, मी बुडतों भवडोहीं॥**गौ**री०॥१॥
हीनयाती **शं**बर तव नामीं । नेला निजधामीं ।
ठेवीं **वि**रूपाक्षा ! मज पदपद्मीं । या अंतर्यामीं ।
प्रगटुनि भवतम[1] दुर करीं हरिं श्रम, चिद्रुप सुख **गो**विंदा दावीं ॥ **गौ**री० ॥ २॥

पद २८५ वें.

'नरहरि' हा चतुराक्षरिमंत्रसुधारस घे रसने ! ।
भवक्षयरोग निवारी श्रीगुरु निश्चय पदिं वरणें ॥ ध्रुवपद. ॥
नवल गुरु तो देशिक माझा उपदेशिल ज्ञा**न** ।
नयनकटाक्षें पाहतां सहज चुके हें अज्ञा**न** ।
न करी अन्य विलक्षण वार्ता करि नामसर**न** ।
उठाव॥**न** भव तुला पुनरपि हे रसने ! होईल कल्या**न** ॥ **न**रहरि० ॥ १ ॥
रस संपूर्ण परीक्षा करिसी तिक्ताम्लक्षा**र** ।
रसीं क्षर लावुनियां वदसि जन हे लाघव फा**र** ।

---

१. संसाररूप अंधकार.

रव रव बांधित या अपवादें हे काय होय बर ।
उठाव॥ रक्षिल हा परमात्मा अंतर बाह्य रमावर ॥ नरहरि० ॥ २ ॥
हर्ष मनीं भजनाचा तेणें तुष्टे रमानाह ।
हंस परात्पर योगी रमती अर्पुनियां देह ।
हरिनामामृत रस घे सत्वर जाईं सहदेह ।
उठाव॥ हरिहरकीर्तनिं गाईं ध्याईं तत्पदिं सुखलाह ॥ नरहरि० ॥ ३ ॥
रिता ठाव नसे ज्यावांचुनि व्याप्त चराचरीं ।
रिद्धि सिद्धि जयाचे द्वारीं असती कामारी ।
रीस[1] वानर नाथ नरोत्तम प्रभु दशवदनारी ।
उठाव॥ रिणानुबंध तुझा मज गोविंदाला पदरीं धरीं ॥ नरहरि० ॥ ४ ॥

पद २८६ वें.

हो! सुमंत! राम हा श्रीमंत दाखवा ।
अंतसमय प्राप्त सीताकांत भेटवा ॥ ध्रुवपद. ॥
मित्रे[2]कुळिं सुमित्र राम चित्र सम विचित्र गात्र विश्वामित्र सदृश योगि भोगिती अरूपरूप हृदयमंदिरीं ।
जानकीसहित राम दावि मंदिरीं ।
ज्यास्तव तप करिती मुनि गिरिकंदरीं[3] ॥ हो सुमंत० ॥ १ ॥
चंड द्विरदशुंड[4] तसे मंडित भुजदंड सरळ कुंडलयुत गंडप्रभा चंड धनुर्दंड तुणिर पृष्ठिं बांधिला ।
चीर वसन त्यागुनि कटिं वल्क नेसला ।
अजिनांबर टाकुनि वनिं राम बैसला ॥ हो सुमंत० ॥ २ ॥
श्रीमद्रणरंगधीर अयोध्यापुरीचा अमीर सौमित्रादिक वजीर वेष्टित मुनिवृंद राघवा ।
प्रेमभरित पाहीन मी केव्हां रमाधवा ? ।
तत्पदिं सुख ध्या तुम्ही गोविंद मानवा ॥ हो सुमंत० ॥ ३ ॥

पद २८७ वें.

माझ्या सुकुमारा रामा कोणी तरि दावा. ॥ ध्रुवपद. ॥
सुमंत निर्दय बाई! कसी दया नाहीं ।
बुद्धिमंत मोठा त्यातें म्हणूं आतां कांहीं? ।

---

१. अस्वलें. २. सूर्यवंशीं. ३. पर्वताच्या गुहेंत. ४. हत्तीच्या सोंडेप्रमाणें.

माझ्या प्रारब्धाची गती विपरीत पाहीं ।
कसी हटीं पडली याच्या **भ**रताचि आई ॥
टीप ॥ कसा सवतीनें माये! साधियला दावा ॥ माझ्या० ॥ १ ॥
मही[1] तुझा तो जावाई तुज निरवीला ।
आपुलिये कन्येसाठीं स्नेह मिरवीला ।
एका सत्यासाठीं राजा इनें हारवीला ।
असा कोणी नाहीं **रा**जाराम फिरवीला ॥
टीप ॥ दूर वनीं गेला माझा जिवींचा विसावा ॥ माझ्या० ॥ २ ॥
भागिरथी! सांग त्या **व**रुणासी कांहीं ।
तृषाकाळीं क्षणक्षणा पाणी ठायीं ठायीं ।
तुझा पिता **राम** त्यातें असोनियां देई ।
नदी वापि सरोवरें तेथें प्रगट होई ॥
टीप ॥ **रा**मावरी प्रेम माये बहुत असावा ॥ माझ्या० ॥ ३ ॥
रामाचेनि वंश तुझा धन्य दिनेकरा[2]! ।
तेव्हां उष्ण किरणा स्वामी तुम्ही शांत करा ।
माझीं बाळें वनीं भ्रमती सांभाळीं लेंकुरां ।
मेघा आड होई, होई सुख **र**घुवीरा ॥
टीप ॥ सदैव **राम** माझा जवळी असावा ॥ माझ्या० ॥ ४ ॥
लोकप्राणसंरक्षका मंद मंद येई ॥
श्रम वनीं चालण्याचे निवारुनि घेई ।
माझ्या पाडसाला[3] वनीं सर्व सुख देई ।
योगिदीक्षा ज्याची ऐसा श्री**राम** विदेही ॥
टीप ॥ लवकरी येई असा निरोप वदावा ॥ माझ्या० ॥ ५ ॥
अलक्षा निःसंगा योगिमनविश्रामा! ।
आत्मारामा सत्ता तुझी चैतन्यनिष्कामा ।
हृदयस्था सद्गुरुराया! स्वामी नरोत्तमा! ।
चिदाकाशसूर्या आर्या दावि रूप आम्हां ॥
टीप ॥ **गो**विंदाचा जीव चिदानंदीं मिळवावा ॥ माझ्या० ॥ ६ ॥

---

१. हे पृथ्वि! २. सूर्या! ३. बाळाला.

पद २८८ वें.

ऐक राया, भज रघुराजपायां ॥ ध्रुवपद. ॥

ऐक तूं दैशीकपद, सुखदैक स्मरि, येकैक नमुनी, तैं कृपा तुज, गै करुनि अढैक सुख देईल रघुविर ॥ ऐक० ॥ १ ॥

नाम गा निजधाम पाहुनि, कामनाविरहीत हो मग, श्यामतनु विश्राम देईल, कामना पुरवील रघुविर ॥ ऐक० ॥ २ ॥

रावणासह पुत्रविसुत, भूवनाप्रति धाडुनी तुज, सज्जना रक्षूनि सुरमुनि, भ्रमणा चुकवील रघुविर ॥ ऐक० ॥ ३ ॥

साकेतपुरनाथ जानकिकांत तव अपघात चुकविल, नाथ नरहरि आप्त करिं गोविंदपदयुग ध्यात रघुविर ॥ ऐक० ॥ ४ ॥

पद २८९ वें.

राज्यमदें शाश्वत मानसि आपणा पृथ्वीपाळा! ।
नकळत नेइल काळ म्हणुनि हरिभजनीं धरिं चाळा ॥ ध्रुवपद. ॥

मिथ्या वैभव दो दिवसांचें स्वप्नापरि पाहें ।
मागें मेले आतां पुढती मार्ग असा आहे ।
धन संपति हे समजुनि पाहतां दुपारी छाया हे ।
करिं श्रीहरिपदिं आस होउनी दास धरीं पाये ।
दीननाथ तूं कृपा करुनियां तोडिं जन्ममरण ॥ नकळत० ॥ १ ॥

छप्पन युगें लंकापतिचें राज्य भ्रष्ट झालें ।
चवदा कल्पें आयुष्य मार्कंडेयाचें सरलें ।
लोमेशादी भृशुंडि आनंत आयुष्यीं गेले ।
काळचक्र भ्रम नेत कोण बापा! तेथ उरले? ।
मोकळवृत्ति करिं सर्वत्रा एके स्थळीं गोळा ॥ नकळत० ॥ २ ॥

अहंपणाचा गौरव[1] तो रौरव[2] दाविल नयनीं ।
न चलतसे बळ तेथें नये सांगातें हो कोणी ।
सत्सुकृत हे क्रियापराची दया हृदयभुवनीं ।
सत्वमतीनें हरिपदप्राप्ति निज अंतःकरणीं ।
शरणागत नरहरि यालागुनि झाला गोविंदपदकमळा ॥ नकळत० ॥३॥

१. प्रीति. २. नरक.

पद २९० वें.

सुमंत्रा! कोठें आहे तो प्राणसखा श्रीराम । मनविश्राम ॥ ध्रुवपद. ॥
ज्याचें ध्यान करी गिरिजाधव । निशिदिनिं स्मरतो नाम ॥ सुमंत्रा० ॥ १ ॥
त्याविण पळ युगसम मज जातें । मम मानससुखधाम ॥ सुमंत्रा० ॥ २ ॥
गोविंदाचा देशिक[१] नरहरी । पुरवि मनांतिल काम[२] ॥ सुमंत्रा० ॥ ३ ॥

पद २९१ वें.

तो हा देखिला किं काय । राजा दाशरथी बाई! ॥ ध्रुवपद. ॥
माथां जटेचा मुकुट । अंगीं विभूतिचें कुट ।
हातीं कटारीची[३] मूठ । दीठ लागलि ग आई ॥ तो हा० ॥ १ ॥
हातीं शोभे धनुष्यबाण । आंगीं मेघाऐसा वान ।
तनु गोजिरिसी सान । ध्यान लावी शिवपायीं ॥ तो हा० ॥ २ ॥
मुख साजिरें सुहास्य । कटी अजिनाची कास ।
भोवता ऋषींचा समास[४] । मोठा बाका शिपाई ॥ तो हा० ॥ ३ ॥
राम चित्ताचा उदार । केला अहिल्येचा उद्धार ।
गोविंदाचा जो सरदार । ब्रिद गाजतसे पायीं ॥ तो हा० ॥ ४ ॥

पद २९२ वें.

काय सांगूं सौंदर्य मानवीचें । लोक झाले तटस्थ त्रिभुवनींचे ॥ ध्रुवपद. ॥
नील अलकांवरि[५] मोतियांचि जाळी । कटी वेष्टियली चंद्रकळा काळी ।
हेम तगटाचा घोळ तळी घोळी । मनीं कपटी बाहेर दिसे भोळी ॥ १ ॥
रत्नजडिताचा चुडा उभय हातीं । दशांगूळी मुद्रिका वोप देती ।
पथीं चाले उन्मत्त ज्या साहातीं । शब्द वदतां चमकती रत्नदंती ॥ २ ॥
घोळपायींसिं ज्या नमनी वाजे । गुजरिया त्यावरी बहु विराजे ।
माज पाहूनी भृंग मनीं लाजे । कटीसूत्र खव्याचें कटी साजे ॥ ३ ॥
मुक्त पांच सरी पदकिं रत्नखाणी । आभरणाची तिज कांहीं नसे वाणी[६] ।
कोकिळेपरि मंजूळ जिची वाणी । गीत गातां तल्लीन यक्षश्रेणी[७] ॥ ४ ॥
असो आतां सौंदर्य भाग्यशाली । मंदहास्य लक्ष्मणासमीप आली ।
रामदासातें विषापरी झाली । गोविंद प्रभु अनुजास शरण आली ॥ ५ ॥

---

१. गुरु. २. इच्छा. ३. तरवारेची. ४. समुदाय. ५. केशांवर. ६. कमतरता. ७. यक्षसमूह.

पद २९३ वें.

केवढें भाग्य असे पार्थाचें । वर्णवेना वाचे ॥ ध्रुवपद. ॥
इंद्रादिक नमिती सुरपद ज्याचें । जें ध्यान शिवाचें ।
सनकादिक स्तविती मंजुळवाचे । नृप मुक्तिपुरीचे ।
उठाव ॥ तो हरिहर करिं धरुनि रैहंवरिं योजित बारा दोर हयाचे ॥ केव० ॥ १ ॥
ज्याच्या नीलांगीं पांसु उधळी । बहु शोभा आली ।
आंगीं चंदन उटि कस्तुरि भाळीं । तांबुल मुखकमळीं ।
उठाव ॥ कमलनयन अहिशयन जनार्दन स्यंदन हय चालवितो ज्याचे ॥ केव० ॥ २ ॥
मुकुटीं बहु रत्नें झळझळ करिती । श्रुतिकुंडल स्फुरती ।
शोभे चतुरायुध ते चहुं हातीं । सुरवर नर स्तविती ।
गुरुनरशार्दुलवरप्रसादें गोविंद हरिगुण गाउनि नाचे ॥ केव० ॥ ३ ॥

पद २९४ वें.

कोण वनाप्रति आला । पाहा शोध करा ॥ ध्रुवपद. ॥
सुंदर वय तरुणाकृति तो नर नीलतनू ।
चंड पराक्रमी दिसतो, जैसा भानू ।
वीर चक्रांत धुरंधर करिं दिव्य धनू ।
श्रेष्ठ वात गमे मज, हरिहर नेणों ॥ कोण० ॥ १ ॥
ब्रह्मादिक सुर वंदिति ज्याच्या पदपद्मा ।
सेवि निरंतर ज्याचे स्वकरें पद्मा ।
दर्शनमात्रें झालें सुख हृत्पद्मा ।
कां प्रिय त्याचें घडतें आम्हां अधमा ॥ कोण० ॥ २ ॥
भस्मचर्चित दिव्यतनू शिरिं स्निग्धजटा ।
फेटा फार विराजे तनु मेघघटा ।
वीरकंकण पेच्याचें सज बाहुवटा ।
दिव्य करांगुली मुद्रा पाहा त्या सुभटा ॥ कोण० ॥ ३ ॥
वाटे पाय धरावे जी नरहरिराया! ।
कोण असे वीरशार्दूल मज समजुनियां ।
त्याचें दास्य घडावें नमितों पायां ।
गोविंदासी तत्पदीं द्या लोटुनियां ॥ कोण० ॥ ४ ॥

---

१. रथावर. २. धूळ. ३. सुंदर ४. नरश्रेष्ठ.

पद २९५ वें.

कधीं मी पाहिन सखि पद्माक्षी । जानकी हरिणाक्षी ।
जे कां द्विजदैवत अग्निसाक्षी । वरली युगपक्षी ।
हरिविधि सुरकिन्नर नर वर्णिति सगुण चरित्र जिचें विरुपाक्षी॥ध्रुवपद.॥
जीच्या स्वरुपासी न दिसे तुलना । त्रिभुवनिंच्या ललना ।
मदनाला लाजविते शशिवदना । ऐसी गजगमना ।
उठाव॥ विरह विकळ गळ गळ जळ स्रवतें श्रीरामाचिया उभयाक्षीं॥कधीं०॥१॥
अरुणापरि अति मृदु पदतळ साजे । पदभूषण गाजे ।
जीचे स्निग्धांगसुवर्ण तनू जे । अलंकृत बहु साजे ।
उठाव॥ सैंवरीं महिवरनयन भ्रमरवत सीतावदनसरोजा लक्षी ॥ कधीं०॥२॥
सीताविरहें व्याकुळ रघुराणा । जो वंद्य पुराणां ।
नाना नाटक करि लीला जाणा । तारक त्रिभुवना ।
उठाव॥ चरण धरुनि करि नमन सदोदित गोविंदवरद जगत्रयसाक्षी॥कधीं०॥३॥

पद २९६ वें.

देईं राया रघुराजजाया ॥ ध्रुवपद. ॥

मान वचन प्रमाण, त्यज अनुमान, न धरिं गुमान हृदयीं, सान न मनिं निदान तुजप्रति प्राण घेइल जाण रघुविर ॥ देईं० ॥ १ ॥

काळ अजसुत[1] बाळ त्रिभुवनपाळ, परम दयाळ जगदिश भाळलोचन माळ जपत, तमाळनीळ महाराजा ॥ देईं० ॥ २ ॥

पाय नमुनी आय दुर करी, काय सह समुदाय वाचवि तोषुनी जगमाय अर्पुनि गाय गीतीं गोविंद प्रार्थित ॥ देईं० ॥ ३ ॥

पद २९७ वें.

कपींद्रा! सांग मला तूं कोठें वसे श्रीराम । मनविश्राम ॥ ध्रुवपद. ॥
भक्ताची मनोवांछित सिद्धि । पावन ज्याचें नाम ॥ कपींद्रा० ॥ १ ॥
त्याविण क्षण पल युगसम जातें । दाखविं निजसुखधाम ॥ कपींद्रा० ॥ २ ॥
सत्तेनें जो त्रिभुवन चालवी । हृदयीं आत्माराम ॥ कपींद्रा० ॥ ३ ॥
गोविंद प्रभु स्वामी नरोत्तम । पुरवी सर्वेही काम ॥ कपींद्रा० ॥ ४ ॥

---

१. दशरथपुत्र.

पद २९८ वें.

कपींद्रा! सुखी आहे कीं जानकीमनविश्राम । सर्वसुखधाम ॥ ध्रुवपद. ॥
विश्वोद्भव पालन संहारण । हेंचि असे निजकाम ॥ कपींद्रा० ॥ १ ॥
मी निर्गुण सगुणत्वा आणुनि । दाखविला गुणग्राम ॥ कपींद्रा० ॥ २ ॥
शिशु गोविंद संगें घेउनि । पाजीं सुखामृतनाम ॥ कपींद्रा० ॥ ३ ॥

पद २९९ वें.

राया[1] जनकाची वैदेही । श्रीरामा देईं ॥ ध्रुवपद. ॥
त्यागीं रजनीचर कानन दहिता । पद्माक्ष दुहिता ।
स्वहिता सांभाळीं किल्बिषरहिता । ऐकें नृपनाथा ।
समजा, त्रैलोक्यपतिची वनिता[2] । जगतीची माता ।
न धरिं अभिलाष हिचा तूं हृदयीं ॥ श्रीरामा० ॥ १ ॥
इच्छामात्रें जगडंबर रचिलें । विधि हरिहर पुतळे ।
करुनी इच्छेनें इनें नाचविले । प्रेमें खेळविले ।
होते जे निर्गुण सगुणा आले । ईच्या गुणलीले ।
ते हे मुक्त करीं लागुनि पायीं ॥ श्रीरामा० ॥ २ ॥
राया! तूं त्यागीं सर्व दुराशा । न धरावी आशा ।
केली वंशाची काय निराशा । पावति हे नाशा ।
चुकवीं तूं काळकरिंच्या पाशा । आर्जवि जगदीशा ।
गोविंद प्रभु हृदयांतरीं ध्याईं ॥ श्रीरामा० ॥ ३ ॥

पद ३०० वें.

सोडिना जसे तसेचि हो सुखें पुढें ।
यश अपयश पूर्वसंचितें घडे ॥ ध्रुवपद. ॥
पूर्वीं[3] परमळे असुर तूं स्वबोधिला ।
होउनि तूं जळीं मीन दैत्य मारिला ।
मंदराद्रि पृष्ठिं धरुनि सिंधु तारिला ।
क्रोडरूप धरुनि हिरण्याक्ष मर्दिला ॥ सोडिना० ॥ १ ॥
वधिला दिग्गजेंद्र धरुनि सिंह आकृति ।
त्याचा प्रपौत्र बळी प्रबळ ये क्षितीं ।

---

१. रावणास मंदोदरीनें केलेला बोध. २. स्त्री. ३. येथें विष्णूनें घेतलेल्या अवतारांवर कटाक्ष आहे.

स्थापुनि पाताळीं त्यास लावुनि प्रिती ।
सहस्रार्जुन बधुनि त्यास दिधली सद्गती ॥ सोडिना० ॥ २ ॥
आतां मी जिंकीन तुज स्वबळें राघवा ।
घेइन स्वस्थान तुझें रे सीताधवा ! ।
न करीं अनुमान पाहुं हस्तलाघवा ।
गोविंद प्रभु करी [१]संधान तेधवां ॥ सोडिना० ॥ ३ ॥

पद ३०१ लें.

देईं अनुज्ञा रामा ! सौमित्रातें ॥ ध्रुवपद. ॥
पूर्वी विधिवरदान असे त्या दुष्टातें ।
द्वादश वर्षे निरशन करी कष्टातें ।
इंद्रियनिग्रह निद्रा नसे श्रेष्ठातें ।
तोचि वधिल स्वबळें मतिभ्रष्टातें ॥ देईं० ॥ १ ॥
इह लक्षणीं अलंकृत लक्ष्मण प्रबळ असे ।
यापरि वीर हो ! रामा सृष्टींत नसे ।
त्यासि निरोपीं आतां लागलें पिसें ।
तुम्हां साध्य नसे तो स्वामी परिसें ॥ देईं० ॥ २ ॥
होतां फार विलंब पुढें असाध्य तुम्हां ।
हें मद्वाक्य परिसें मनविश्रामा ।
या दुष्टातें शमवीं आत्मारामा ।
गोविंद दास विनवी तुज मेघश्यामा ॥ देईं० ॥ ३ ॥

पद ३०२ रें.

कपींद्रा ! दाविं मला तूं दाशरथी रघुनाथ । जानकीकांत ॥ ध्रुवपद. ॥
रविकुलभूषण [२]जितखरदूषण । निजजनमनविश्रांत ॥ जानकी० ॥ १ ॥
दशरथनंदन दशमुखकंदन । मुनि हृत्कमळीं ध्यात ॥ जानकी० ॥ २ ॥
दीन गोविंद तुम्हां विनवितो । जोडुनि दोन्ही हात ॥ जानकी० ॥ ३ ॥

पद ३०३ रें.

धन्य दिवस आज साधुसंग लाधला ।
सर्वेहि शुभयोग पर्वकाळ साधला ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. शरसंधान. २. खरदूषणादि राक्षसांस ज्यानें जिंकिलें असा.

दुर्लभ सत्संग आम्हांविषयीं मानवा ।
स्त्रीकलत्रपुत्रमित्र आवडे जिवा ।
अर्थसंग्रहार्थ नित्य सोस हा नवा ।
हाचि या मनास वेध प्रबळ लागला ॥ धन्य० ॥ १ ॥
मान्यता असावि या जनांत चांगली ।
विषयवासनेंत वृत्ति फार रंगली ।
आवडे मना तसीच बुद्धि वागली ।
पाहिला विचार म्यां कधीं न आपुला ॥ धन्य ॥ २ ॥
तार या भवाब्धिपार करिं नरोत्तमा ।
भूमिभार झालों वृथा पाव उत्तमा ।
मग दुष्कृत फार रक्षिणार तूं अम्हां ।
दास गोविंदास पदविलास दाविला ॥ धन्य० ॥ ३ ॥

पद ३०४ थें.

धन्य दिवस सत्संगलाभ झाला । होता संशय तो मनांतील गेला ॥ध्रुवपद.॥
दैवयोगें होतांचि संतभेटी । समाधान वाटलें माझे पोटीं ।
त्रिविधताप पळाले उठाउठीं । कृपा करुनि दिधली दिव्य दृष्टी ॥ धन्य० ॥ १ ॥
कामधेनु कल्पवृक्ष चिंतामणी । उदारताही याची कोण मानी ।
संत कृपें दाविती चित्सुखखाणी । नेउनी बसविती साम्राज्यपदाच्या स्थानीं॥ध्रु०॥२
देशिकरायें अघटित ऐसें केलें । माझें मज स्वरूप दाखवीलें ।
आनंदाच्या सदनांत बैसवीलें । गोविंदाचे मनोरथ पुरवीले ॥ धन्य० ॥ ३ ॥

पद ३०५ वें.

धन्य दिवस आज साधुसंग लाधला ।
अर्धोदय पर्वकाळ सर्व साधला ॥ ध्रुवपद. ॥
फीरतां वनांत कल्पवृक्ष देखिला ।
खणतां महींत द्रव्यकुंभ लेखिला ।
लिहितां पिशाच लिप्त गुरु विलोकिला ।
तत्पदिं सप्रेमयुक्त भाळ ठेविला ॥ धन्य० ॥ १ ॥
बुडतां जळांत थोर नाव लाधली ।

---

१. द्रव्यसंग्रहार्थ. २. पापें. ३. गुरुरायानें.

तापतां उन्हांत आम्रवृक्षसाउली ।
.... ।
तद्वत सत्संग गुरु माय पाहिली ॥ धन्य० ॥ २ ॥
ठेवितांचि वरदहस्त मस्तकावरी ।
पाहिलें नरोत्तमास हृदयमंदिरीं ।
ना दिसेचि द्वैत[1] एकला चराचरीं ।
भरला आनंद गोविंदाचे अंतरीं ॥ धन्य० ॥ ३ ॥

पद ३०६ वें.

देईं राया ! सुत क्षितिजा वराया ॥ ध्रुवपद. ॥

राम मनविश्राम सुरमुनिकामद प्रभुश्याम, घन तनु नाम जपत अराम, हर सुखधाम, पद निष्काम रघुविर ॥ देईं० ॥ १ ॥

मित्रकुलपति पुत्र द्वय तव चित्र सम सुविचित्र; कर्तबगात्र कैमनिय नेत्र अंबुजपत्र, नतचिन्मात्र, रघुविर ॥ देईं० ॥ २ ॥

कष्टला ऋषिश्रेष्ठ कौशिक तिष्ठला उत्तिष्ठ रघुपति, स्पष्ट देईं कनिष्ठ सुतसह नष्ट दुष्टवधार्थ रघुविर ॥ देईं० ॥ ३ ॥

त्रास न करुनि भास, त्यजि विश्वास, धरि धर कास, गुरुचि त्यासि निरखुनि आस पुरवी दास नमि गोविंद रघुविर ॥ देईं० ॥ ४ ॥

पद ३०७ वें.

रघुपति ऐक रामा !। मुनिविश्रामधामा ! ॥ ध्रुवपद. ॥

क्रूर निशिचर धूर, धर रणशूर, वनिं मखचूर, करिती झूर, ती महिसूर, निज मनिं पूरवी संकल्प रघुपति ॥ रघुपति० ॥ १ ॥

वार भय अनिवार करि शरमार रिपुगणहार, मुनिजन तार, भवभय वार करिपद फार, मृदु अनिवार रघुपति ॥ रघुपति० ॥ २ ॥

बंद हर सुरवृंद, सुखि कर द्वंदरहित आनंद, भोगवि मंद, मति गोविंद, तव गुण छंद, गात प्रबंध रघुपति ॥ रघुपति० ॥ ३ ॥

पद ३०८ वें.

किती तरि तुज शिकवुं जाणारे मना सुजाणा ॥ ध्रुवपद. ॥
श्रीगुरुपदकमल धरुनि । भक्तियोग सांग करुनि ।
वैराग्यस्थिति वरोनि । सावध गुरुचरणा ॥ किति० ॥ १ ॥

---

१. द्वैत=ईश्वर व आत्मा यांत भेद मानणें. २. सुंदर.

सांडुनियां सर्व विषय । रघुविरपदिं करुनि आशय ।
निरसुनि माया संशय । शाश्वतपद[1] वरिना ॥ किति० ॥ २ ॥
जोडुनि कर नमन तूज । पाहुनि घे हीतगूज ।
गोविंदालागिं उमज । दे नरहरिचरणां ॥ किति० ॥ ३ ॥

पद ३०९ वें.

रामचंद्रपदसरोज सेविं रे! मना ।
त्याविरहित अन्य नसो चित्तिं कामना ॥ ध्रुवपद. ॥
रघुविरपदकमल विमल । वज्रांकुश चिन्ह सबळ । हळ हळ दुर करुनि सकळ । ध्यायीं हृदयीं वज्रपंजरा ।
कपिध्वज ध्यानीं आणि त्या सीतावरा ।
दुस्तर भवसिंधु पार होईं पामरा ॥ राम० ॥ १ ॥
जो दशमुखदर्पहरण । निशिदिनिं करी हेंचि स्मरण । अर्चुनि[2] सुख लाहे पाहे गाय गीतीं श्रीनिकेतना ।
घोष करुनि गाइं त्या कपींद्रकेतना ।
दशरथप्रभुतनय दूर करिल यातना ॥ राम० ॥ २ ॥
श्रीमद्गुरु नृसिंह । अरिमदगजदमन सिंह । .... । स्मरहरप्रियकर[3] या भुवनसुंदरा ।
निजपदीं स्थापियलें शक्तिकंदरा ।
तत्पदसुख दे गोविंद या नरा ॥ राम० ॥ ३ ॥

पद ३१० वें.

काय सांगूं सामर्थ्य हनुमंताचें ॥ ध्रुवपद. ॥
मातें अंजनीच्या कुशीं जन्म घेतां ।
क्षुधानळें व्यापिलें रामदूता ।
फळें आणायालागुनि गेली माता ।
तेव्हां हृदयीं आठविलें श्रीरघुनाथा ॥ काय० ॥ १ ॥
उदयीं बिंब आरक्त दिसे रवी ।
कोमलनेत्रीं तेजाची आभा भावी ।
फळ म्हणोनि उडाला त्यातें सेवी ।

---

१. मोक्ष, मुक्ति. २. पूजून. ३. शंकराला प्रिय (राम).

काय सांगूं अद्भुत बळाची ठेवी ॥ काय० ॥ २ ॥
ग्रहणीं राहू ताडिला सैव्य हातें ।
बळ सामर्थ्य दिधलें सीताकांतें ।
.... ।
युद्ध केलें शचीच्या प्राणनाथें ॥ काय० ॥ ३ ॥
पक्षपात करुनी सुग्रीवाचा ।
मित्र केला मित्रात्मज राघवाचा ।
रणीं मर्दिला आत्मज मेघवाचा ।
राजा केला वाळीच्या वैभवाचा ॥ काय० ॥ ४ ॥
सीताविरहें व्याकुळ रामराणा ।
शुद्धिसाठीं प्रयत्न केले नाना ।
पुढें देखिला तो अंजनीचा तान्हा ।
नेत्र लावुनि राघवा आणी ध्याना ॥ काय० ॥ ५ ॥
आज्ञा होतां मुद्रिका घाली बोटीं ।
गगनमार्गें उडाला ऊर्ध्वदृष्टी ।
सागर लंघोनि उतरला लंकाबेटीं ।
लंका देवी ताडितां झाली कष्टी ॥ काय० ॥ ६ ॥
दिव्यवनीं शिंशुपावृक्षातळीं ।
आदिमाता देखिली भद्रकाळी ।
सद्भावेंसिं वंदिली जनकबाळी ।
तृतीय भाग लंकेची केली होळी ॥ काय० ॥ ७ ॥
जंबुमाळी मारुनि अक्षयातें ।
रात्रिंचर बहु पावले क्षयातें ।
ब्रह्मा पत्र दे कर्तृत्वा साक्षियातें ।
विजयी भेटों आला रामरायातें ॥ काय० ॥ ८ ॥
सहसेनेसि मारुनि दशकंधरा ।
राज्य दिलें तयाच्या सहोदरा ।
अयोध्येसी आणिलें रघुवीरा ।
वांचविलें भरतराजेश्वरा ॥ काय० ॥ ९ ॥

---

१. डाव्या हातानें. २. इंद्राचा. ३. शोधासाठीं. ४. राक्षस. ५. बिभीषणास.

राम म्हणे ऐका हनुमंता ।
चिरंजीव हो तव तनु आतां ।
अति संकटीं सांभाळीं माझ्या भक्ता ।
गोविंदाचा नरहरी सौख्यदाता ॥ काय० ॥ १० ॥

पद ३११ वें.

दशमुखदर्पभंजना रामरंजना मरुततनया ॥ ध्रुवपद. ॥
रघुनाथ प्रियकरा हरी, तारिं भवपुरीं मज कपिराया ।
मुखिं नासिकिं भरलें नीर काढीं सत्वर धरुनि बाह्या ।
आशा सुसरी जलचरी ओढी बळकटें धरुनी पाया ।
न दिसे मज तारु तरी धांव सत्वरी प्राणसखया ॥ दशमुख० ॥ १ ॥
हा काम व्याळ[1] अतिविशाळ डंखित काळ मला वाटे ।
येतसे लहर विषयाची मोहें कंठ असें दाटे ।
न सुचे मज कांहीं यत्न कर्म पूर्वींचें बहु खोटें ।
होतसे विकल बहु गात्र मांत्रिका ये धांवुनि सदया ॥ दशमुख० ॥१॥
श्रीरामभक्त संकटीं घालिती मिठी बा तव पायीं ।
पूर्वापरता रक्षिलें बहुत शिक्षिले दुर्जन पाहीं ।
माझा कां आला वीट देईं मज भेट तूं लवलाहीं[2] ।
गोविंदास उद्धरीं कृपा करीं मज नरहरिराया ॥ दशमुख० ॥ ३ ॥

पद ३१२ वें.

आलारे आलारे मारुती आलारे ॥ ध्रुवपद. ॥
थर थर थर कांपती धराधर । गर गर गर नक्षत्रें महिवर ।
पडती, उडती दिग्गज प्रलयो झालारे ॥ मारुती० ॥ १ ॥
देव विमानें सांडुनि पळती । चवदा भुवनें तेजें जळती ।
हत्ती[3] टाकुनि सुरपती[4] पळुनि गेलारे ॥ मारुती० ॥ २ ॥
सागर सीमा सांडूं पाहे । अपर्णा धरी सांबाचे पाये ।
गोविंद भ्रमर कपिपदकमळीं दडला रे ॥ मारुती० ॥ ३ ॥

पद ३१३ वें.

कैंचा वानर आला न कळे म्यां कैसा तरि गिळिला गे! ।
ज्याच्या मुक्तिच मजला नाहीं कोण समजला गे! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. सर्प. २ लौकर. ३. ऐरावत. ४. इंद्र.

तापत्रय संसारापासुनि मुक्त करिल हें गमतें गे! ।
मी भोळी मज काय कळे हें आतां मानस भ्रमलें गे! ॥ कैंचा० ॥१॥
गोविंद म्हणे क्षणभरि तूं धीर धरीं भोग देहाचा सरला गे! ।
श्रीसद्गुरु महाराज नरहरि बाह्यांतरिं तो भरला गे! ॥ कैंचा० ॥ २ ।

पद ३१४ वें.

मारुतात्मजा! कपिराया! हो! ॥ ध्रुवपद. ॥
संकटीं तुज आळवितां भावें[1] । येसी धांवुनि सखया ॥ मारु० ॥ १ ॥
तुजविण कोण असे मज त्राता । दात्या अंजनीतनया! ॥ मारु० ॥२॥
सीताशोक हरुनि निजविक्रमें[2] । भेटविली रघुराया ॥ मारु० ॥ ३ ॥
गोविंदावरी करुणा करुनि । दावीं निजपद सखया ॥ मारु० ॥ ४ ॥

पद ३१५ वें.

मारुतात्मजा कृपाब्धि तारीं मज दीना ।
दुर्धर संकटीं वारी हारी यातना ॥ ध्रुवपद. ॥
जानकीसंताप हरुनि सौख्य दाविलें ।
दुर्धर रजनीचर त्या स्वकरें मर्दिले[3] ।
सद्भावेंकरुनि रामचरण सेविले ।
महाप्रसाद लाधला प्रतापवर्धना ॥ मारु० ॥ १ ॥
रामप्राप्ति व्हावयासि तूंचि कारण ।
भवाब्धिमाजि[4] बुडतों मी येईं धांवुन ।
तारुं यांत मज नसे प्रभु तुम्हांविण ।
शरणागतवत्सल मां पाहि सज्जना ॥ मारु० ॥ २ ॥
इच्छा परिपूर्ण करीं माझी नरहरी ।
रामीं प्रीति दे विशिष्ट हेंचि अंतरीं ।
याविण मज इच्छा नसे तूं कृपा करीं ।
दास गोविंदास या दीनास उद्धरीं ॥ मारु० ॥ ३ ॥

पद ३१६ वें.

नमुं सज्जन श्रोते । भाविक ॥ ध्रुवपद. ॥
पंडित वैदिक शास्त्रिपुराणिक । मज अनुग्रहकर्ते ॥ भाविक० ॥ १ ॥

---

१. भक्तीनें. २. आपल्या पराक्रमानें. ३. मारिले. ४. संसारसागरांत.

मति स्फूर्ति तुमच्या वचनानें । अनुसुख दाते ॥ भाविक० ॥ २ ॥
गुरु नरहरीनें संतसभेप्रति । निरविलें हातें ॥ भाविक० ॥ ३ ॥
कर माथां ठेवुनियां पदरीं । ध्या गोविंदातें ॥ भाविक० ॥ ४ ॥

पद ३१७ वें.

अहा! दुर्दैवा त्वां हें काय केलें! । श्रीरामरूप मातें दुरावीलें. ॥ ध्रुवपद.॥
पोगंडदशा भरली माझे अंगीं । नाकळे तेव्हां कांहीं मजलागीं ।
प्रवृत्तिमार्गे वर्तलों या जगीं । विषयानंद हाचि मन भोगी ॥ अहा!० ॥ १ ॥
धनधान्यपुत्रपौत्रांची आवडी । लागली मना प्रपंचाची गोडी ।
केली बापा दुःसंगाची जोडी । पडली पायीं प्रपंचाची बेडी ॥ अहा!० ॥ २ ॥
.... । .... ।
होतें पूर्वींचें सुकृत[1] पदरीं । अनायासें आले सद्गुरु नरहरि ॥ अहा!० ॥ ३ ॥

पद ३१८ वें.

श्रीरामचंद्रपदसरोज ध्याइं मानसा ॥ ध्रुवपद. ॥
उदार समरधीर[2] राम । त्यजुनि स्मरविलास धाम ।
पाहुनि उपाधिभ्रम । भुलला कसा ॥ श्रीराम० ॥ १ ॥
असार संसार सार । मानुनि व्यवहार फार ।
करसि जाणुनी विकार । होतो पदरसा ॥ श्रीराम० ॥ २ ॥
तारणार हे पदारविंद । हा भवाब्धिन्हद ।
जाणुनि गोविंद लुब्ध । होतो पदरसा ॥ श्रीराम० ॥ ३ ॥

पद ३१९ वें.

सांवळी सुंदर कांती । विटेवरी[3] विठ्ठलमूर्ती ।
योगियांची मनविश्रांती । विठाई माझी ॥ ध्रुवपद. ॥
गोजिरें जयाचें ठाण । अरुणापरि पदतळ समचरण ।
जान्हवीचें[4] जन्मस्थान । विठाई माझी ॥ १ ॥
कासे दिव्य पितांबर पिंवळा । वैजयंती माळ गळां ।
आपाद लंबितसे वनमाळा । विठाई माझी ॥ २ ॥

---

१. पुण्य. २. योद्धा. ३. पदसंग्रह–भाग १ पृ० २१ टीप १ पहा. ४. गंगेची उत्पत्ति विष्णूच्या पायांतून झाली अशी कथा आहे.

सिंहासम कटिभाग साजे । खंब्याचें कटिसूत्र विराजे ।
क्षुद्रघंटिका मंजुळ वाजे । विठाई माझी ॥ ३ ॥
कंठीं मुक्तफळांची[1] माळा । उत्तरी[2] वस्त्र पितांबर धवळा ।
पाहतां दिठीं न पुरे मुखकमळा[3] । विठाई माझी ॥ ४ ॥
वक्षःस्थळ अति रुंद जयाचें । नासिक तिलपुष्पापरि त्याचें ।
सुंदर मुखैकल्हार[4] हरीचें । विठाई माझी ॥ ५ ॥
रत्नजडित मुगुटाची आभा । अंगीं गंधउटीची शोभा ।
कटिकर नीट विटेवरि ऊभा । विठाई माझी ॥ ६ ॥
आनंदाब्धि सुखाची लहरी । वामांगीं भिमकाची कुमरी ।
अर्ध दृष्टि प्रभुची नासाग्रीं । विठाई माझी ॥ ७ ॥
गुरु महाराज नरोत्तम मूर्ती । अंतरगृहीं हृत्कमलावरतीं ।
गोविंदाची सुखविश्रांती । विठाई माझी ॥ ८ ॥

पद ३२० वें.

विठाबाई माय, माय पंढरीची । बहुत कनुवाळु अंतरींची ॥ध्रुवपद.॥
तरुण सांवळी, सांवळी अंगकांती । दोहिं पदतळीं अरुणदीप्ती ।
दृष्टीं पाहतां, पाहतां दिव्यमूर्ती । वेधली विश्वचित्तवृत्ती ।
पितांबर कटीं, कटीं तयाभवतीं । वेलि सुवर्ण रत्नदीप्ती ।
दिव्य मुद्रिका, मुद्रिका उभय करिंची ॥ बहुत० ॥ १ ॥
जन्मला विधी, विधी नाभिकमळीं । दोंदिल उदर, वरी त्रिवळी ।
कटी कर उभी, उभि भक्ताजवळी । सिंधुतनया हृदयीं धरिली ।
मुक्तमाळिका, माळिका त्यांत पोंवळीं । भुजबंदांत रत्नें जडलीं ।
माळ तुळसीच्या, तुळसीच्या मंजुरीची ॥ बहुत० ॥ २ ॥
चुंबुक हनुवटी, हनुवटी दृष्टि नाकीं । दुरुनि रुक्मिणीला अवलोकी ।
वामभागीं हे, भागीं हे सखि भिमकी । हास्यवदनेंदु पाहे तंव कीं ;
हरीच्या रूपा, रूपा कोण लेखी । भक्तभयसागर[5] सोकी ।
मूल यशोमती, यशोमतिच्या उदरींची ॥ बहुत० ॥ ३ ॥
मुगुट मस्तकीं, मस्तकीं दिव्य शोभा । मकरकुंडलें रत्न आभा ।

---

१. मोत्यांची. २. उत्तरीय वस्त्र, उपरणें. ३. मुखकमल. ४. लहानशी, सुंदर. ५. भक्तांच्या भयरूपी सागराचें शोषण करी, भक्तजनांचीं संकटें दूर करी.

वदन साजिरें, साजिरें कोमल गाभा । पाहतां तया पद्मनाभा ।
केशरी टिळा, टिळा गंध शोभा । विटेवरि गुरु नरहरि ऊभा ।
मूर्ति गोविंद हृत्पद्ममंदिरींची ॥ बहुत० ॥ ४ ॥

पद ३२१ वें.

गुणगहना रे! प्रियकरा! सख्या! रुक्मिणीवरा!
कटिसूत्रभूषणा! ।
मम भवश्रमहारका! दीनतारका! पद्मलोचना! ॥ ध्रुवपद. ॥
तव नामविषय हें सार, गोड मज फार, जळो संसार दुःखवेदना ।
किती सोसावा हा भार, काय करणें या दाराधना ।
सुखकर हे तूझे पाय, हृदयिं मी ध्याय, तोडिं भवबंधना ।
भिवरातीरनिवासा, येइं बा! त्वरें कंसमर्दना ॥
चाल ॥ आधींच लाविलें पिसें[२] पुढें भलतिसें करूं इच्छिसी ।
मी कदा सोडिना तुला भक्तवत्सला जि आन्हेरिसी ।
पहिलेंचि प्रीति लाविली आतां कां मजला तूं त्यागिसी ? ॥
टीप ॥ सोडिली लाज श्रीपती, देइं मज मती । दुःसंगती न देईं मना ॥ मम० ॥ १ ॥
जनविरुद्ध दिसे मात, आणि ध्यानांत, निंदिती आप्तवर्ग सर्वही ।
परि मी न गणीं कोणास, आस धरलीसे तुझे पायीं ॥
लौकीक सोडिला हरि! धांव लौकरी करीं मज धेरीं[३] बुडतों भँवडोहीं ।
दे सत्वर वरदान मान रक्षीं तूं विठाबाई ॥
चाल ॥ साम्राज्यसौख्यवर्धना! गोवर्धनोद्धारणा! हरी! ।
राधामानसरंजना! भवभंजना! येइं लवकरी ।
आरामवाटिका बरी, येइं सत्वरी हृदयमंदिरीं ॥
टीप ॥ तूझें म्हणविल्या आज कायसी लाज।सांग यदुराज हेचि सूचना॥ मम०॥ २॥
पातक म्यां केलें फार, बुद्धि अविचार पतित साचार जाण श्रीधरा! ।
नाहिं मला आधार, नेइं परपार, भक्तप्रियकरा ॥

---

१. उत्तम. २. वेड. ३. करीं धरणें=आश्रय देणें, साहाय्य करणें. ४. हा समास चिंतनीय आहे.

नामाचा देईं थार, चुकविं संसार, तार बा! तूंचि सोयरा खरा ।
धीर नसे मग मनीं, बैस हृद्भुवनीं सीतावरा! ॥
चाल ॥ गुरुनाथ नृसिंहा हरी, स्वस्थ करिं चित्त भ्रांति बीघडी ।
बा! मी बुडतों भवपुरीं, येइं सत्वरी घालिं तूं उडी ।
नामाची सांगड घेइं, नेइं गोविंदा पैलथडी ॥
टीप ॥ तूं निदानींचा एक पाहिला लेख दाविं श्रीमुख गुरु चिद्धना ॥ मम० ॥ ३ ॥

पद ३२२ वें.

बोल एकदां, एकदां इंदुवदने । क्षेम दे मला[1] दनुजकदने! ॥ध्रुवपद.॥
सजल घन जसा, तसा रंग तनुचा । नाभि जन्मला जनक मनुचा ।
न चले तुजपुढें, पुढें गर्व अनुचा । मारिला ज्येष्ठ पुत्र दनुचा ॥
चाल ॥ तेचि करकटीं । उभि राहुनि भिवरातटीं ।
स्वजनासी लक्षी दिठी । दिठी कंसकदने! ॥ क्षेम० ॥ १ ॥
वेष्टिलें कटीं, कटीं पीतवसन । हृदयिं द्विजपायाचें[2] भुषण ।
मकरकुंडलें, कुंडलें युक्त श्रवण । पाहतां तुझें वदननलिन ॥
चाल ॥ काम लाजला । शिवनेत्राग्नींत भाजला ।
होवोनि तनय[3] राजला । राजला पद्मनयने! ॥ क्षेम० ॥ २ ॥
तुझ्या स्वरुपाचा, स्वरुपाचा हा चाळा । लागला वृद्धतरुणबाळा ।
होउनी पिसें, पिसें आननाला । पाहसि परि न बोलसी त्याला ॥
चाल ॥ बहुत प्रार्थिती । सुर सकळ तुला विनविती ।
बोलाया कुंठित मती । मती दर्पहरणें[4] ॥ क्षेम० ॥ ३ ॥
ऐकुनी तुझी, तुझी कीर्ति ऐसी । आम्हि दुर्बळ फणिपुरवासी ।
फिरत पातलों, पातलों पंढरीसी । तुला देखिलें सगुणरासी ॥
चाल ॥ बोल एकदां । दे क्षेम, चुकविं आपदा ।
निजसूख भोगवीं सदा । गोविंद घेतें धरणें[5] ॥ क्षेम० ॥ ४ ॥

---

१. विठोबा! [पदसंग्रह–भाग १ पृष्ठ १७८ टीप १ पहा.] २. भुगुऋषीनें केलेल्या लत्ताप्रहराचें भूषण. (श्रीवत्सचिन्ह.) ३. कृष्णाच्या पुत्राचें नांव मदन होतें हें प्रसिद्धच आहे. ४. दर्प=गर्व. ५. धरणें घेणें=तगादा करणें, मागणें.

पद ३२३ वें.

कधिं येसिल पंढरिराया ! । भवसिंधू पार कराया. ॥ ध्रुवपद. ॥

भेटीची फार अपेक्षा । कां त्यजिली अंतरसाक्षा ।
धांव रे ! पद्मदलाक्षा । सर्वांतरचित्तपरीक्षा ।
गुणगहना सर्वाध्यक्षा । श्रमहरणा येइं अलक्षा ।
स्मरहरप्रियकर यदुराया ! ॥ भव० ॥ १ ॥
निढळावरि ठेवुनि पाणी[1] । अष्टदिशा पाहतों नयनीं ।
न येसी कां माझे ध्यानीं । झालों उदास अंतःकरणीं ।
तूं दासाचा अभिमानी । सज्जनजन वदती वदनीं ।
दुर करीं अविद्यात्मक[2] माया ॥ भव० ॥ २ ॥
कधिं नाहीं सुकृत घडलें । दुष्कृत बहु अंगीं भिडलें ।
तव नामीं मानस जडलें । म्यां तेंचि सख्या जिवीं धरिलें ।
.... । .... ।
गोविंदा तारीं सखया ! ॥ भव० ३ ॥

पद ३२४ वें.

आलास पंढरीराया ! जग हें ताराया ॥ ध्रुवपद. ॥

पतितपावन हे ब्रिद पायीं । शास्त्रें गर्जति साही ।
गणिका[3] उद्धरली त्वां लवलाहीं । तूं दिनजनसुखदाई[4] ।
दे क्षेम मला तूं सुख सदया ॥ जग० ॥ १ ॥
मायासरितेच्या दीर्घ प्रवाहीं । बुडलों भवजलडोहीं ।
आशामगरीनें धरिलें पायीं । सोडीनाच उपायीं ।
त्राता न दिसे रे ! तुजविण सखया ॥ जग० ॥ २ ॥
आतां ताराया मजला दीना । यावें रुक्मिणीरमणा ! ।
येथूनी काढावें रे अघशमना । स्वामी दीनोद्धरणा ! ।
गोविंदावरि करिं छाया[5] ॥ जग० ॥ ३ ॥

पद ३२५ वें.

किति अंत पाहसिल माझा रे ! गुणवंता ! ।
तुजविण पलयुग समजतों पंढरीनाथा ! ॥ ध्रुवपद. ॥

---

१. हात. २. अविद्यायुक्त. ३. पिंगलानामक वेश्या. ४. दीनजनांस सुख देणारा. ५. कृपारूपी छाया.

पूर्वील पुण्य तव नाहीं माझे पदरीं ।
हा जन्म वृथा गेला देवा! कंसारी ! ।
मन [1]रैयनदिवस इच्छित परधन परनारी ।
दुःखाचे डोंगर झाले या संसारीं ।
शुकव्यासमुखें कीर्ती ऐकिली भारी ।
नामें तरले दोषाचे नामधारी ॥
चाल ॥ द्विज अजामीळ पुत्रमिषें दोषी तरला । अजि गुणवंता ! ।
शतकोटी ब्रह्महत्या वाल्मिक उद्धरिला । अजि गुणवंता ! ॥
मारितां हाक नेलें वैकुंठा [2]करिला । अजि गुणवंता ! ॥
नक्रें छळितां कौटाळुनि हृदयीं धरिला । अजि गुणवंता ! ॥
उठाव ॥ असे अमित दोषी तारियले काय चिंता ।
मी कदा सोडिना तुम्हांसि अजि भगवंता ! ॥ किति० ॥ १ ॥
मी लक्ष प्रकारें चुकलों कर्म ओढवलें ।
म्हणऊनि प्रभुपायाचें अंतर पडलें ।
दिधलें भाष्य परी मज कुणि कांहीं न घडलें ।
हे कामक्रोधमदमत्सर शरिरीं भिडले ।
अभिमानाहातीं माझें मन सांपडलें ।
यास्तव नाना कर्माचें अंतर पडलें ॥
चाल ॥ आतां अपराध क्षमा करीं विठ्ठलराया ! । अजि गुणवंता ! ।
ही मनोवृत्ती अर्पण केली पदिं जाया । अजि गुणवंता ! ।
तूं तार किंवा ने [3]निरैया माझी काया । अजि गुणवंता ! ।
मी बुडतों तूं देहांत उभारुनि बाह्या । अजि गुणवंता ! ॥
उठाव ॥ केधवां येसि मज न कळे अनाथनाथा ! ।
तूं तातमात गणगोत दीनजनभ्राता ॥ किति० ॥ २ ॥
अज्ञानपणीं बहु केले चाळे पाहीं ।
तूं क्षमा करीं गे ! माझे विठाबाई ! ।
परदेशीं कां [4]मोकलिलें मज लवलाहीं ।
तुजविण भासतसे वोस दिशा मज दाही ।

---

१. रात्रंदिवस. २. गजेंद्राला. ३. निरय=नरक. ४. सोडलें, टाकलें.

पाहतां शिणले हे नेत्र करूं गत कायी? ।
विपरीत कल्पना बुडवीते भवडोहीं ॥
चाल ॥ तूं सकळ विश्वव्यापक नरहरी गुरुनाथा । अजि गुणवंता! ।
गोविंद द्वैतमति कल्पित नुरेचि आतां । अजि गुणवंता! ॥
मी दास तुझा तूं मुक्तपुरीचा दाता । अजि गुणवंता! ॥
गुरु अभयवरद कर ठेवीं माझे माथां । अजि गुणवंता! ॥
उठाव ॥ आतां उचित जें येईल प्रभुच्या चित्ता ।
करिं क्लेशनिवारण स्वामी रुक्मिणीकांता! ॥ किति० ॥ ३ ॥

